

Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programos 2017-2023 mokslo metų strategijos įgyvendinimo vertinimas

Galutinė ataskaita

Skirta: Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai
Vilnius, 2022–2023

Turinys

Turinys.....	2
Pagrindinės santrumpos ir sąvokos	4
Lentelių sąrašas	5
Paveikslų sąrašas	6
Įvadas	9
1. Naudota metodologija.....	11
1.1. Apklausa	11
1.2. Antrinių šaltinių analizė	15
1.3. Interviu	16
2. Programos įgyvendinimo vertinimas	17
2.1. Produktyvumo ir rezultatų rodiklių pasiekimo vertinimas.....	17
2.1.1. Dalinamų produktų kiekio tendencijos.....	17
2.1.2. Programai panaudotos lėšos	21
2.2. Poveikio rodiklių pasiekimo vertinimas	26
3. Intervencijos logikos įvertinimas	31
4. Programos tikslinės grupės apimtis.....	35
5. Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno gaminių dalijimo ugdymo įstaigose sistemos įvertinimas	39
6. Vykdytų švietimo priemonių įvertinimas	48
6.1. Taikytos švietimo priemonės.....	48
6.2. Vaikų žinios apie vaisius, daržoves, pieną ir pieno produktus.....	54
6.3. Vaikų žinios apie produktų sveikatingumą ir naudą	57
6.4. Vaikų požiūris į Programos metu dalinamus produktus	63
7. Komunikacijos ir informavimo veiksmy, susijusių su Programos matomumu, įvertinimas.....	66
8. Programos įgyvendinimo sąlygų ir tvarkų įvertinimas	69
9. Įvertinimas faktinio valdžios institucijų ir suinteresuotųjų šalių dalyvavimo planuojant, įgyvendinant, stebint ir vertinant Programą	79
10. Atsakymai į Programos vertinimo klausimus	81
10.1. Pirmasis vertinimo klausimas	81
10.2. Antrasis vertinimo klausimas.....	85
10.3. Trečiasis vertinimo klausimas.....	86
10.4. Ketvirtasis vertinimo klausimas	87
11. Išvados ir rekomendacijos	89
Priedai	92
1 priedas. Apklausoje naudotas klausimynas mokiniam	92
2 priedas. Apklausoje naudotas klausimynas mokyklos atstovams	99

3 priedas. Anketoje naudotas klausimynas darželio atstovams.....	105
4 priedas. Interviu dalyvavusių institucijų sąrašas	111

Pagrindinės santrumpos ir sąvokos

Agentūra	VšĮ Kaimo verslo ir rinkos plėtros agentūra
BŽŪP	Bendroji žemės ūkio politika
EK	Europos Komisija
ES	Europos Sąjunga
Įsakymas	Sveikatos apsaugos ministro 2011 m. lapkričio 11 d. įsakymas Nr. V-964 „Dėl Vaikų maitinimo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“
Komisija	Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programos 2017–2023 mokslo metų strategijos įgyvendinimo priežiūros komisija
NKP	Nacionalinės kokybės produktai
NMA	Nacionalinė mokėjimo agentūra
Programa	Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programa
SAM	Sveikatos apsaugos ministerija
SPSS	IBM SPSS Statistics (programinės įrangos paketas)
Strategija	Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programos 2017–2023 mokslo metų strategija
ŠMSM	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija
Taisyklės	Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programos įgyvendinimo taisyklės, patvirtintos LR žemės ūkio ministro 2017 m. rugsėjo 21 d. įsakymu Nr. 3D-599
Tarpinis vertinimas	Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programos 2017-2020 mokslo metų strategijos įgyvendinimo tarpinis vertinimas
Vertintojas, Konsultantas	Smart Continent LT, UAB
VMVT	Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba
ŽŪM	Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerija

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Strategijoje išskirti poveikio, rezultato ir produktyvumo rodikliai.....	10
2 lentelė. 2022–2023 m. m. apklausos dalyvių skaičius ir imties dydis.....	13
3 lentelė. Išsiųstų ir užpildytų klausimynų skaičius.....	14
4 lentelė. Respondentų demografija	15
5 lentelė. Vienam vaikui tenkantis vaisių, daržovių ir sulčių kiekis 2017–2022 m. m.	19
6 lentelė. Vienam vaikui tenkantis pieno ir pieno produktų kiekis 2017–2022 m. m.	21
7 lentelė. Lietuvoje vykdytų švietimo priemonių temos, 2017–2021 m. m.....	48
8 lentelė. Švietimo priemonių finansavimo dalis nuo visos programos, 2017-2022 m. m.....	54
9 lentelė. Mokiniais skirtoje apklausoje naudoti klausimai	55
10 lentelė. Komunikacijos ir informavimo priemonės nuo 2017–2018 m. m. iki 2021–2022 m. m.	66
11 lentelė. Paramos dydis teikiamiems produktams, 2017–2023	71
12 lentelė. Pieno ir pieno produktų ir vaisių/daržovių administravimo ir tiekimo skirtumai	73
13 lentelė. Valdžios institucijų atsakomybės įgyvendinant Programą	79
14 lentelė. Strategijoje iškeltų poveikio, rezultato ir produktyvumo rodiklių vertinimas	81
15 lentelė. Programos įgyvendinimui panaudotos lėšos ir vienam vaikui tenkantis finansavimas	83
16 lentelė. Su produktais, dalinamais pagal Programą, gaunama energinė vertė per metus.....	85
17 lentelė. Vidutiniškai patenkinamos paros energijos normos produktais, gaunamais pagal Programą ...	86
18 lentelė. Vidutiniškai patenkinamos paros maistinių medžiagų normos produktais, gaunamais pagal Programą	86

Paveikslų sąrašas

1 paveikslas. Vertinimo struktūra ir taikyti metodai	11
2 paveikslas. Klausimynų skirstymas pagal ugdymo įstaigas.....	13
3 paveikslas. Išdalintų pagal Programą kriaušių ir obuolių kiekis, tonomis.....	17
4 paveikslas. Išdalintas pagal Programą morkų kiekis, tonomis.....	18
5 paveikslas. Išdalintų pagal Programą sulčių kiekis, tūkst. litrų	18
6 paveikslas. Išdalinto pagal Programą pieno kiekis, tūkst. litrų	19
7 paveikslas. Išdalintų pagal Programą fermentinio / brandinto ir šviežio sūrio kiekis, tonomis.....	20
8 paveikslas. Išdalintų pagal Programą jogurto be ir su priedais kiekis, tonomis.....	20
9 paveikslas. Lėšos, panaudotos vaisių, daržovių, pieno ir pieno produktų dalinimui pagal Programą, mln. eurų	22
10 paveikslas. Lėšos (nacionalinės ir ES parama), panaudotos Programos pieno ir pieno produktų dalyje ir Programos vaisių ir daržovių dalyje, mln. eurų.....	22
11 paveikslas. Produktų, dalinamų pagal Programą, finansavimo pasiskirstymas, proc.....	23
12 paveikslas. Lėšos, panaudotos vaisių, daržovių ir / ar jų sulčių dalinimui pagal Programą, mln. eurų.....	23
13 paveikslas. Lėšos, panaudotos vaisių ir daržovių dalinimui pagal Programą (kairėje, mln. eurų) bei apdorotų vaisių ir daržovių dalinimui pagal Programą (dešinėje, tūkst. eurų)	24
14 paveikslas. Lėšos, panaudotos pieno ir pieno produktų dalinimui pagal Programą, mln. eurų	24
15 paveikslas. Lėšos, panaudotos geriamojo pieno dalinimui pagal Programą, mln. eurų.....	25
16 paveikslas. Lėšos, panaudotos pieno produktų dalinimui pagal Programą, mln. eurų	25
17 paveikslas. Mokinių vaisių valgymo dažnumas (n=383), proc.....	26
18 paveikslas. Vaisių valgymo dažnumas mokykloje ir namuose (n=383), proc.	27
19 paveikslas. Mokinių daržovių valgymo dažnumas (n=383), proc.	27
20 paveikslas. Mokinių daržovių valgymo dažnumas mokykloje ir namuose (n=383), proc.	28
21 paveikslas. Mokinių sulčių (pavyzdžiui, obuolių, morkų, multivitaminų) vartojimo dažnumas (n=383), proc. .	28
22 paveikslas. Mokinių pieno ir pieno produktų vartojimo dažnumas (n=383), proc.....	29
23 paveikslas. Pieno ir pieno produktų valgymo dažnumas mokykloje ir namuose (n=383), proc.	29
24 paveikslas. Strategijos intervencijos logika	33
25 paveikslas. Ugdymo įstaigų, dalyvaujančių Programos vaisių ir daržovių (kairėje) ir pieno dalyse (dešinėje) skaičius, vnt.	35
26 paveikslas. Ugdymo įstaigų, kurios dalyvauja Programos vaisių ir daržovių dalyje (kairėje) ir Programos pieno dalyje (dešinėje) skaičius, vnt.	36
27 paveikslas. Vaikai, dalyvaujantys Programos vaisių ir daržovių dalyje (kairėje) ir Programos pieno dalyje (dešinėje), tūkst.....	36
28 paveikslas. Vaikai, dalyvaujantys Programoje pagal amžiaus grupes: ikimokyklinio ir / ar priešmokyklinio amžiaus vaikai (kairėje) ir mokyklinio amžiaus vaikai (dešinėje), tūkst.	37
29 paveikslas. Pagal Programą dalinamų produktų dažnumas mokyklose: vaisiai ir daržovės (kairėje), pienas ir pieno produktai (dešinėje) (n=262), proc.	39
30 paveikslas. Laiko, kai pagal Programą dalinami produktai mokyklose, pasiskirstymas (n=262), proc.....	40

31 paveikslas. Pagal Programą dalinamų produktų dažnumas darželiuose: vaisiai ir daržovės (kairėje), pienas ir pieno produktai (dešinėje) (n=269), proc.	40
32 paveikslas. Laiko, kai pagal Programą dalinami produktai darželiuose, pasiskirstymas (n=269), proc. ...	41
33 paveikslas. Mokykloje dažniausiai mokiniams dalinami produktai: vaisiai ir daržovės (kairėje) ir pienas ir pieno produktai (dešinėje) (n=262), proc.	41
34 paveikslas. Darželiuose dažniausiai mokiniams dalinami produktai: vaisiai ir daržovės (kairėje) ir pienas ir pieno produktai (dešinėje) (n=269), proc.	42
35 paveikslas. Pagal Programą dalinamų produktų suvartojimas (n=383), proc.	42
36 paveikslas. Pagrindinės priežastys, kodėl mokiniai nesuvalgo Programos metu dalinamų vaisių: Programos vaisių ir daržovių dalis (kairėje) ir Programos pieno ir pieno produktų dalis (dešinėje) (n=383), proc.	43
37 paveikslas. Mokinių nemėgstami arba mažiau mėgstami produktai, kurių jie nevalgo ar valgo mažiau (n=262), proc.	43
38 paveikslas. Vaisių ir daržovių, dalinamų pagal Programą, suvartojimas (n=262), proc.	44
39 paveikslas. Mokyklos atstovų nuomone, pagrindinės priežastys, kodėl mokiniai nemėgsta ar nevalgo Programos metu dalinamų produktų (n=262), proc.	44
40 paveikslas. Programos metu išdalintų, bet nesuvalgotų produktų panaudojimas (n=262), proc.	45
41 paveikslas. Vaikų, kurie ugdomi darželiuose, nemėgstami arba mažiau mėgstami produktai, kurių jie nevalgo ar valgo mažiau (n=269), proc.	45
42 paveikslas. Darželiuose pagal Programą dalinamų vaisių, daržovių, pieno ir pieno produktų suvartojimas (n=269), proc.	46
43 paveikslas. Pagrindinės priežastys, kodėl vaikai darželiuose nemėgsta ar nevalgo Programos metu dalinamų produktų (n=269), proc.	46
44 paveikslas. Programos metu išdalintų, bet nesuvalgotų produktų panaudojimas (n=262), proc.	47
45 paveikslas. Pagal Programą mokyklose rengiamų specialių renginių ir užsiėmimų dažnumas (n=262), proc. ...	49
46 paveikslas. Dažniausiai mokyklose organizuojamos švietimo apie vaisių, daržovių ir pieno produktų naudą priemonės pagal Programą (n=262), proc.	49
47 paveikslas. Dažniausiai mokyklose vykdomų pagal Programą specialių renginių temos ir veiklos (n=262), proc.	50
48 paveikslas. Darželiuose rengiamų, pagal Programą, specialių renginių ir užsiėmimų dažnumas (n=269), proc.	50
49 paveikslas. Dažniausiai darželiuose organizuojamos švietimo apie vaisių, daržovių ir pieno produktų naudą priemonės pagal Programą (n=269), proc.	51
50 paveikslas. Dažniausiai darželiuose vykdomų pagal Programą specialių renginių temos ir veiklos (n=269), proc.	51
51 paveikslas. Švietimo priemonėse dalyvavusių vaikų skaičius, 2017-2021 m.	53
52 paveikslas. Švietimo priemonėms panaudotas finansavimas, 2017-2022 m.	54
53 paveikslas. Dalis mokinių, kurie teisingai atpažino pateiktus vaisius (n=383), proc.	55
54 paveikslas. Mokinių, kurie teisingai atpažino pateiktas daržoves, dalis tarp visų respondentų (n=383), proc. ...	56
55 paveikslas. Mokinių žinios apie pieno gaminimo būdą (dešinėje) ir sūrio gaminimo būdą (kairėje) (n=383), proc.	56
56 paveikslas. Vaikų dalis, kurie geba atpažinti vaisius ir daržoves (n=269), proc.	57

57 paveikslas. Mokinių, kurie žino, kad vaisius ir daržoves reikia valgyti kasdien po kelis kartus, ir nežino apie tai, pasiskirstymas (n=383), proc.....	57
58 paveikslas. Mokinių, kurie renkasi sveikus ir nesveikus užkandžius mokykloje, dalis tarp visų respondentų (n=383), proc.....	58
59 paveikslas. Mokinių dalis, kuri teisingai atpažino nesveikus maisto produktus (n=383), proc.....	58
60 paveikslas. Mokinių dalis, kuri teisingai nustatė, kokius 2 produktais reikia valgyti dažniausiai pagal mitybos piramidę (n=383), proc.....	59
61 paveikslas. Mokinių dalis, kuri žino, kas yra ekologiški produktai (n=383), proc.....	59
62 paveikslas. Mokinių, kurie turi pakankamai ir nepakankamai žinių apie sveiką mitybą, pasiskirstymas (n=262), proc.....	60
63 paveikslas. Mokinių, kurie renkasi sveikus ar nesveikus užkandžius mokykloje, dalis tarp visų respondentų (n=262), proc.....	60
64 paveikslas. Mokinių dalis, kuri žino ir supranta mitybos piramidę (n=262), proc.....	61
65 paveikslas. Svarbiausi faktoriai, kurie daro įtaką skatinant mokinius sveikai maitintis (n=262), proc.....	61
66 paveikslas. Vaikų dalis, kurie supranta, kas yra sveika ir nesveika mityba (dešinėje) ir supranta apie mitybos piramidę (kairėje) (n=269), proc.....	62
67 paveikslas. Darželiuose ugdomų vaikų dalis, kuri renkasi sveikus ar nesveikus užkandžius mokykloje (n=269), proc.....	62
68 paveikslas. Mokinių, kuriems patinka ir nepatinka valgyti vaisius (kairėje) ir daržoves (dešinėje), pasiskirstymas (n=383), proc.....	63
69 paveikslas. Mokinių, kuriems patinka valgyti vaisius ir daržoves, pasiskirstymas (n=383), proc.....	63
70 paveikslas. Mokinių dalis, kuriai patinka gerti pieną (kairėje) ir mėgstamiausių produktų dalis (dešinėje) (n=383), proc.....	64
71 paveikslas. Mokinių dalis, kuri norėtų valgyti daugiau vaisių, daržovių ir pieno ar pieno produktų (n=383), proc.....	64
72 paveikslas. Vaikų dalis, kuri norėtų valgyti daugiau vaisių, daržovių ir pieno ar pieno produktų (n=269), proc.....	65
73 paveikslas. Produktų dalijimo priemonės įgyvendinimo intervencijos logika.....	70
74 paveikslas. Švietimo ir informavimo priemonių įgyvendinimo intervencijos logika.....	71
75 paveikslas. Mokyklos atstovų dalis, susidūrusi su sunkumais ar kliūtimis įgyvendinant Programą (n=262), proc.....	74
76 paveikslas. Darželio atstovų dalis susidūrusi su sunkumais ar kliūtimis įgyvendinant Programą (n=269), proc.....	75
77 paveikslas. Tobulintini Programos aspektai, kurie prisidėtų skatinant mokinius dažniau vartoti sveikus maisto produktus (n=262), proc.....	76
78 paveikslas. Mokyklos atstovų dalis, nurodžiusi, kad Programa yra reikšminga prisidedant prie mokinių sveikos mitybos įpročių formavimo (dešinėje) ir mokyklos atstovų dalis, nurodžiusi, kad Programa yra naudinga ir turėtų būti tęsiama (kairėje) (n=262), proc.....	76
79 paveikslas. Tobulintinos pusės Programoje, kurios prisidėtų skatinant vaikus dažniau vartoti sveikus maisto produktus (n=269), proc.....	77
80 paveikslas. Darželio atstovų dalis, nurodžiusi, kad Programa yra reikšminga prisidedant prie vaikų sveikos mitybos įpročių formavimo (kairėje) ir darželio atstovų dalis, nurodžiusi, kad Programa yra naudinga ir turėtų būti tęsiama (dešinėje) (n=269), proc.....	78
81 paveikslas. Strategijos įgyvendinime dalyvaujančių institucijų atsakomybės ir funkcijos.....	80

Įvadas

Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programos (toliau – Programa) 2017–2023 mokslo metų strategijos įgyvendinimo vertinimas parengtas pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos (toliau – ŽŪM) ir Smart Continent LT, UAB sutartį Nr. 8P-22-164, sudarytą 2022 m. spalio 11 d.

Programa skirta skatinti sveikos vaikų mitybos įpročius į ugdymo įstaigas tiekiant vaisius, daržoves, pieną ir pieno produktus. Šiai Programai įgyvendinti parengta Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programos 2017–2023 mokslo metų strategija (toliau – Strategija). Joje numatytos priemonės Programos tikslams įgyvendinti, skiriant biudžetą ir numatant principus bei taisykles. Kaip viena iš numatytų Strategijos priemonių yra vertinimas, reikalingas nustatyti Programos poveikį ir rezultatyvumą. Šis vertinimas apima laikotarpį nuo 2017 m. rugsėjo 1 d. iki 2021–2022 m. m. pabaigos.

Vertinimo tikslas – įvertinti Strategijos pasiektus rezultatus 2017–2022 metais, juos palyginti su Strategijoje iškeltais tikslais bei išanalizuoti priežastis, kurios sąlygojo tokius Strategijos įgyvendinimo rezultatus. Programa įgyvendina Strategijoje numatytus tikslus ir joje numatytos trys priemonės:

- vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų dalijimas vaikams vaikų ugdymo įstaigose;
- švietimo priemonės;
- informavimas apie Programą.

Siekiant įgyvendinti nustatytą tikslą, reikalinga atlikti vertinimą remiantis šiais uždaviniais:

- įvertinti Strategijoje numatytų tikslų ir uždavinių pasiekimą, apimant šiuos elementus: a) veiksmingumas, b) efektyvumas, c) tinkamumas, d) nuoseklumas ir e) ES pridėtinės vertės įvertinimas:
 - įvertinti Strategijos įgyvendinimo rezultatus, pagal Strategijos 39 punkte numatytus Programos rodiklius;
 - atlikti pasiektų rezultatų, palyginant juos su planuotais rezultatais, analizę;
 - įvertinti Programos kiekvienos priemonės įgyvendinimo efektyvumą ir rezultatyvumą;
- išanalizuoti Programos įgyvendinimo tvarką (administracinę sistemą), įvertinti finansinį įgyvendinimą.
- įvertinti vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų dalijimo pagal Programą įtaką (svorį) vaikams rekomenduojamų paros maistinių medžiagų ir energijos normoms;
- įvertinti pagal Programą dalijamų produktų švaistymo (produktų nuostolių) mastą;
- išanalizuoti problemas, iškilusias įgyvendinant Programą,
- pateikti įvertinimo rezultatais pagrįstas išvadas bei rekomendacijas dėl pasiektų Programos tikslų, taikomų priemonių, siekiant efektyvesnio lėšų panaudojimo ir rezultatų pasiekimo.

Taip pat Strategijoje iškelti poveikio, rezultato ir produktyvumo rodikliai, kuriais matuojamas Programos efektyvumas (žr. toliau pateiktą lentelę).

1 lentelė. Strategijoje išskirti poveikio, rezultato ir produktyvumo rodikliai

Strategijoje išskirti poveikio rodikliai	Strategijoje išskirti rezultato rodikliai	Strategijoje išskirti produktyvumo rodikliai
<ul style="list-style-type: none"> • siekti, kad 70 proc. vaikų, lankančių vaikų ugdymo įstaigas, vaisius ir daržoves vartotų kasdien kelis kartus per dieną; • siekti, kad 85 proc. vaikų, lankančių vaikų ugdymo įstaigas, pieną ir pieno gaminius vartotų kasdien kelis kartus per dieną. 	<ul style="list-style-type: none"> • vaikų, dalyvaujančių Programoje, dalis, palyginti su visais vaikais, kurie gali dalyvauti Programoje; • mokyklų, dalyvaujančių Programoje, dalis, palyginti su visomis mokyklomis, kurios gali dalyvauti Programoje; • vaikų, dalyvaujančių švietimo priemonių veikloje, dalis, palyginti su visais vaikais, kurie gali dalyvauti Programoje. 	<ul style="list-style-type: none"> • Programoje dalyvaujančių vaikų skaičius; • Programoje dalyvaujančių ugdymo įstaigų skaičius; • nemokamai mokiniams išdalytų produktų kiekis; • vidutinis produktų suvartojimas vienam mokiniui; • vaikų, dalyvaujančių švietimo priemonių veikloje, skaičius; • lėšų, išleistų produktams dalyti, suma; • lėšų, išleistų švietimo priemonėms įgyvendinti, suma.

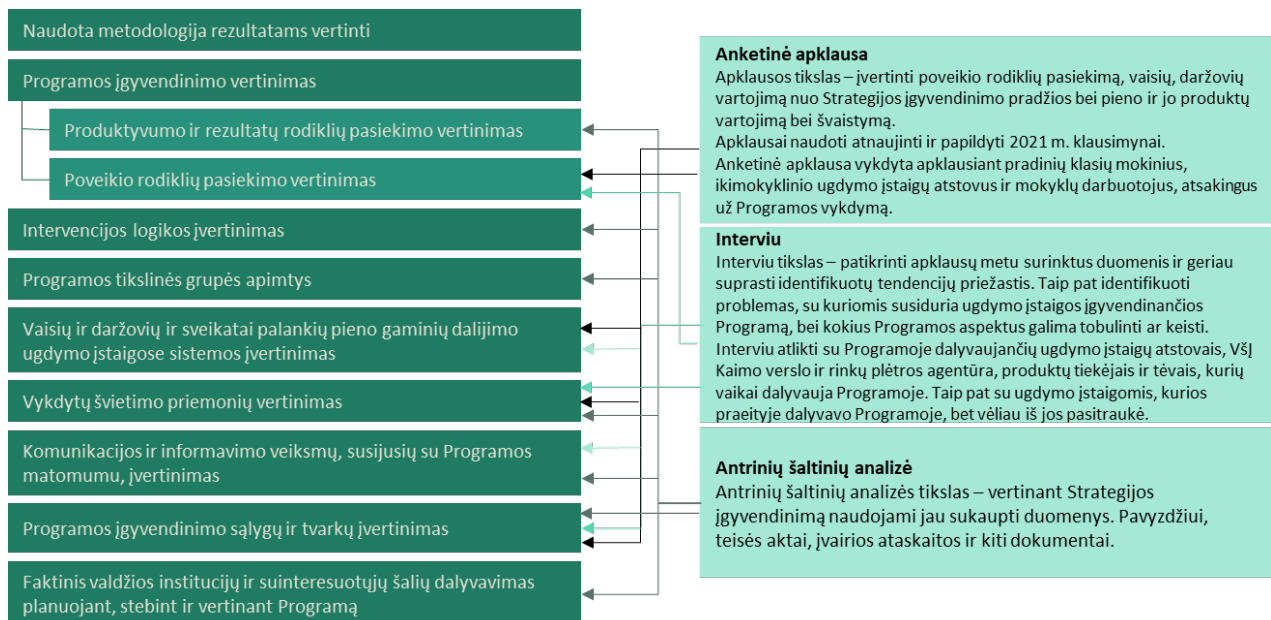
Šaltinis: parengta Konsultanto

Vertinimui atlikti buvo naudojami VŠĮ Kaimo verslo ir rinkos plėtros agentūros (toliau – Agentūra) pateikti duomenys (metinės ataskaitos), taip pat viešai prieinami teisės aktai ir kiti dokumentai. Siekiant įvertinti poveikio rodiklių pasiekimą, Programai tinkamų maisto produktų vartojimą nuo Strategijos įgyvendinimo pradžios, maisto švaistymo ir kitus klausimus, buvo taikytas anketinės apklausos metodas. Iš viso ugdymo įstaigoms parengti trys klausimynai: mokinių, mokyklos atstovo ir darželio atstovo. Siekiant papildyti apklausų metu surinktus duomenis ir geriau suprasti identifikuojamų tendencijų priežastis, atlikti interviu su Programoje dalyvaujančių ugdymo įstaigų atstovais, už Programos įgyvendinimą atsakinga Agentūra, produktų tiekėjais, ugdymo įstaigomis, kurios dalyvavo Programoje, bet narystę nutraukę, bei mokinių tėvais, kurių vaikai dalyvauja Programoje.

Ataskaitą sudaro 11 skyrių. Pirmame skyriuje aprašyta naudota metodologija. Antrame skyriuje atliktas programos įgyvendinimo vertinimas išanalizavus produktyvumo ir rezultatų bei poveikio rodiklių pasiekimą. Trečiame skyriuje įvertinta intervencijos logika. Ketvirtame skyriuje išanalizuota Programos tikslinės grupės apimtis. Penktame skyriuje įvertinta produktų dalijimo ugdymo įstaigose sistema. Šeštame skyriuje įvertintos vykdytos švietimo priemonės. Septintame skyriuje įvertinti komunikacijos ir informavimo veiksmai, susiję su Programos matomumu. Aštuntame skyriuje įvertintos Programos įgyvendinimo sąlygos ir tvarkos. Devintame skyriuje įvertintas faktinio valdžios institucijų ir suinteresuotųjų šalių dalyvavimas planuojant, įgyvendinant, stebint ir vertinant Programą. Dešimtame skyriuje pateikti atsakymai į Programos vertinimo klausimus. Vienuoliktame skyriuje pateiktos išvados ir rekomendacijos.

1. Naudota metodologija

Siekiant įvertinti Strategijos įgyvendinimo 2017–2022 metais pasiektus rezultatus, juos palyginti su Strategijoje išskeltais tikslais bei išanalizuoti priežastis, kurios sąlygojo tokius Strategijos įgyvendinimo rezultatus, buvo atlikta antrinių šaltinių analizė. Šis metodas leido įvertinti Strategijos įgyvendinimą remiantis jau turimais dokumentais (teisės aktais, įvairiomis ataskaitomis ir kitais). Taip pat taikytas anketinės apklausos metodas. Jis skirtas įvertinti poveikio rodiklių pasiekimą, vaisių, daržovių vartojimą nuo Strategijos įgyvendinimo pradžios bei pieno ir jo produktų vartojimą bei švaistymą. Anketinė apklausa vykdyta apklausiant pradinį klasių mokinius bei ugdymo įstaigos atstovus, kurie yra geriausiai susipažinę su Programa. Visus duomenis susisteminus, buvo paruoštas klausimynas interviu. Giluminiai interviu leido patikslinti antinės analizės ir anketinės apklausos metu gautas žinias, geriau suprasti identifikuotų tendencijų priežastis. Taip pat identifikuoti problemas, su kuriomis susiduria ugdymo įstaigos įgyvendinančios Programą, bei kokius Programos aspektus galima tobulinti ar keisti (žr. toliau pateiktą paveikslą). Interviu buvo atliekami su ugdymo įstaigos atstovais, kurie geriausiai susipažinę su Programa, su atsakinga Agentūra, produktų tiekėjais, tėvais, kurių vaikai dalyvauja Programoje ir ugdymo įstaigomis, kurios seniau dalyvavo Programoje, bet vėliau iš jos pasitraukė.

1 paveikslas. Vertinimo struktūra ir taikyti metodai

Šaltinis: parengta Konsultanto

1.1. Apklausa

KLAUSIMYNŲ PARENGIMAS. Siekiant įvertinti poveikio rodiklių pasiekimą, taip pat vaisių, daržovių, pieno ir pieno produktų vartojimą nuo Strategijos įgyvendinimo pradžios iki 2021–2022 m. m., buvo pasirinkta taikyti apklausos metodą. Iš viso parengti trys klausimynai: mokykloms, mokyklų atstovams ir lopšelių-darželių atstovams.

Siekiant išanalizuoti pažangą, padaryta Programos įgyvendinimo laikotarpiu, sudarant klausimynus buvo atsižvelgta į Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programos 2017-2020 mokslo metų strategijos įgyvendinimo tarpinio vertinimo (toliau – Tarpinis vertinimas), atlikto 2020 metais, metu naudotus klausimynus. Tai leido palyginti tarpinio vertinimo ir šio Vertinimo metu surinktus duomenis ir padaryti išvadas apie padarytą pažangą. Atsižvelgiant į šio Vertinimo tikslą ir uždavinius, Tarpinio vertinimo metu naudoti klausimynai peržiūrėti, pagal poreikį patikslintos formuluotės ir papildyti naujais klausimais, kurie leistų tiksliau įvertinti Programos rezultatus.

Mokiniams skirtu klausimynu siekiama nustatyti, kokie yra mokinių, dalyvaujančių Programoje, vaisių, daržovių, pieno ir / ar pieno produktų vartojimo įpročiai (ką ir kaip dažnai valgo), požiūris į vartojamus produktus (kokie produktai patinka, jei nepatinka – kodėl), turimas žinias apie maisto produktus bei jų naudą sveikatai. Šis klausimynas sudarytas iš 32 uždaro tipo klausimų, į kuriuos atsakydamas respondentas privalo pasirinkti vieną ar kelis iš pateiktų atsakymo variantų.

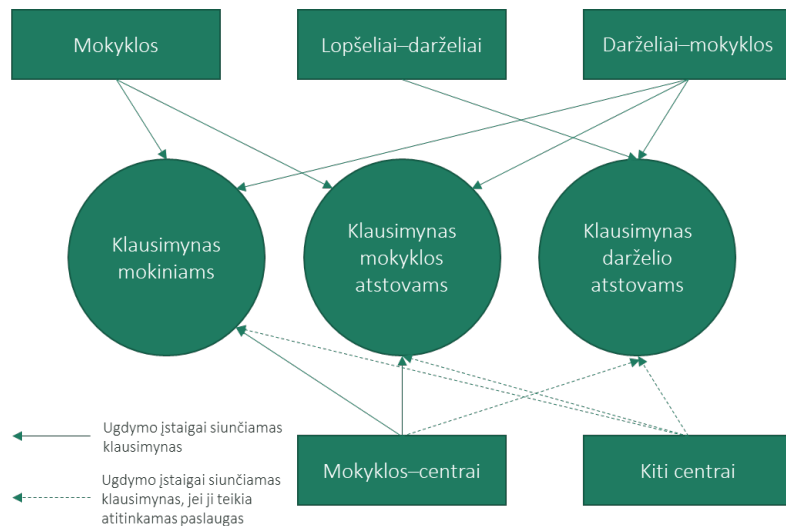
Mokyklų atstovams skirtu klausimynu siekiama nustatyti, kokie yra mokinių, dalyvaujančių Programoje, vaisių, daržovių, pieno ir / ar pieno produktų vartojimo įpročiai (ką ir kaip dažnai valgo), požiūris į vartojamus produktus (kokie produktai patinka, jei nepatinka – kodėl), turimas žinias apie maisto produktus bei jų naudą sveikatai. Be to, siekiama nustatyti, kaip mokykloms sekasi įgyvendinti Programą, su kokiais sunkumais susiduria ir kaip juos sprendžia. Šį klausimyną sudaro 37 klausimai (įskaitant klausimus, kurie turi kelias dalis): 28 uždaro tipo klausimai, į kuriuos atsakydamas respondentas pasirenka vieną ar kelis iš pateiktų atsakymo variantų, bei 9 uždaro tipo klausimai, į kuriuos respondentas pateikia savo atsakymą.

Darželių atstovams skirtu klausimynu siekiama nustatyti, kokie yra vaikų, dalyvaujančių Programoje, vaisių, daržovių, pieno ir / ar pieno produktų vartojimo įpročiai (ką ir kaip dažnai valgo), požiūris į vartojamus produktus (kokie produktai patinka, jei nepatinka – kodėl), turimas žinias apie maisto produktus bei jų naudą sveikatai. Taip pat siekiama nustatyti, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigoms sekasi įgyvendinti Programą, su kokiais sunkumais susiduria ir kaip juos sprendžia. Šis klausimynas yra sudarytas iš 42 klausimų (įskaitant klausimus, kurie turi kelias dalis): 33 uždaro tipo klausimai, į kuriuos atsakydamas respondentas pasirenka vieną (ar kelis) iš pateiktų atsakymo variantų, bei 9 atviro tipo klausimai, į kuriuos respondentas pateikia savo atsakymą.

IMTIES SUDARYMAS. 2022–2023 mokslo metais Programoje dalyvauja 1577 ugdymo įstaigos, kurios teikia ikimokyklinio ir / ar bendrojo ugdymo bei kitas paslaugas. Šios įstaigos suskirstytos į šešias kategorijas atsižvelgiant į teikiamų paslaugų tipą:

- mokyklos (676 įstaigos) – šiai kategorijai priskiriamos bendrojo lavinimo įstaigos, t. y. mokyklos, pagrindinės mokyklos, tarptautinės mokyklos, progimnazijos, gimnazijos, licėjai ir menų mokyklos. Taip pat šiai kategorijai priskirtos reabilitacijos centrai-mokyklos bei mokyklos skirtos vaikams su specialiais poreikiais;
- lopšeliai-darželiai (753 įstaigos) – šiai kategorijai priskiriamos ikimokyklinio ugdymo įstaigos, t. y. privatūs arba savivaldybių darželiai ir lopšeliai-darželiai;
- darželiai-mokyklos (92 įstaigos) – šiais kategorijai priskiriami darželiai-mokyklos ir kitos įstaigos, kuriose vaikai ugdomi pagal ikimokyklinio ir / ar bendrojo ugdymo programas;
- mokyklos-centrai (29 įstaigos) – šiai kategorijai priskirti mokyklos-daugiafunkciai centrai bei gimnazijos-daugiafunkciai centrai;
- kiti centrai (27 įstaigos) – šiai kategorijai priskirti (universalūs) daugiafunkciai centrai, ugdymo ir / ar laisvalaikio centrai, t. y. įstaigos, kurios teikia švietimo, reabilitacinę, socialinę ar kitą pagalbą įvairaus amžiaus vaikams ir / ar mokiniams. Taip pat įstaigos, kurios teikia socialinę pagalbą šeimoms, ikimokyklinio ar neformalaus ugdymo paslaugas. Pavyzdžiui, Šiaulių Spindulio ugdymo centras, Kauno Prano Daunio ugdymo centras, VŠĮ Palaimintojo J. Matulaičio šeimos pagalbos centras, Šiaulių miesto savivaldybės sutrikusio vystymosi kūdikių namai ir kiti.

Peržiūrėtos ugdymo įstaigos, kurios teikia dvigubas paslaugas: mokyklos-centrai bei kiti centrai. Įstaigoms, kurios teikia bendrojo ugdymo paslaugas, buvo siųsti klausimynai, skirti mokiniams ir mokyklos atstovams. Jei įstaigoje teikia taip pat ikimokyklinio ugdymo paslaugas, papildomai siųstas klausimynas, skirtas darželio atstovams. Įstaigoms, kurios teikia tik ikimokyklinio ugdymo paslaugas, buvo siųstas tik darželio atstovams skirtas klausimynas. Įstaigoms, kurių teikiamos paslaugos mišrios ar nenustatytos, siųsti visi trys klausimynai, nurodant kiekvieno iš jų paskirtį (žr. toliau pateiktą paveikslą).

2 paveikslas. Klausimynų skirstymas pagal ugdymo įstaigas

Šaltinis: parengta Konsultanto

Programoje dalyvauja virš 500 ikimokyklinio ugdymo įstaigų, taip pat daugiau nei 500 bendrojo ugdymo įstaigų, todėl taikytas atrankos metodas ir formuota atrankinė imtis. Atranka – tai socialinių tyrimų metodologijos pagrindas, kai iš nedidelės tiriamųjų dalies savybių galima spręsti apie generalinės visumos savybes. Kai generalinė visuma viršija 500 žmonių, taikomas atrankos metodas, kurio esminis reikalavimas – kad kiekvienas generalinės visumos vienetas turėtų vienodą tikimybę patekti į atrankinę imtį¹. Atrankinė imtis – tai generalinės visumos dalis, savo charakteristikomis panaši į generalinę visumą arba net jai identiška. Atrankos imčiai atrinkti taikomi atrankos būdai (metodai), kurie užtikrina, jog gautus tyrimo rezultatus bus galima išplėsti generalinei visumai. Atrankos vienetas – tai mažiausias atrankinės imties elementas – tyrimo dalyvis. Atrankant tyrimo dalyvius naudojama paprastoji atsitiktinė atranka.

Atrankinę imtį sudarys 383 respondentai, kurie reprezentuos 113,6 tūkst. moksleivių, 262 respondentai, kurie reprezentuos 891 ikimokyklinio ugdymo įstaigos atstovą, ir 269 respondentai, kurie reprezentuos 819 bendrojo ugdymo įstaigų atstovus (žr. toliau pateiktą lentelę).

2 lentelė. 2022–2023 m. m. apklausos dalyvių skaičius ir imties dydis

Respondento kategorija	Dalyvių skaičius	Imties dydis (95 proc. tikimybė su 5 proc. paklaida)
Programoje dalyvaujančių mokinių skaičius (1-4 klasės mokiniai)	113 660 mokinių (remiantis 2021–2022 m. duomenimis)	383 mokiniai
Programoje dalyvaujančių mokyklų skaičius (įskaitant ir kitas kategorijas, kurios teikia bendrojo ugdymo paslaugas, bei darželius-mokyklas)	686 įstaigos (neįskaitant darželių-mokyklų) 124 įstaigos (tik darželiai-mokyklos) Iš viso: 819 įstaigų	262 įstaigos
Programoje dalyvaujančių lopšelių darželių skaičius (įskaitant ir kitas kategorijas, kuriose teikiamos ikimokyklinio ugdymo paslaugos, bei darželius-mokyklas)	767 įstaigos (neįskaitant darželių-mokyklų) 124 įstaigos (tik darželiai-mokyklos) Iš viso: 891 įstaiga	269 įstaigos

Šaltinis: parengta Konsultanto

¹ Dunham R. B., Smith F. J. 1975. Organizational Surveys. An International Assessment of Organizational Health. London.

APKLAUSOS LAIKOTARPIS. Atsižvelgiant į ugdymo įstaigos tipą, klausimynai elektriniu paštu buvo siunčiami Programoje dalyvaujančioms įstaigoms. Iš viso išsiųsti 1543² kvietimai dalyvauti apklausoje (žr. toliau pateiktą lentelę). Mokyklos ir darželio atstovai pildė klausimynus gavę nuorodas el. paštu, o mokiniams klausimynas buvo platinamas per el. dienynus ir / ar duodamas pildyti kompiuterių klasėje.

3 lentelė. Išsiųstų ir užpildytų klausimynų skaičius

Klausimyno tipas	Išsiųstų kvietimų dalyvauti apklausoje skaičius	Užpildytų anketų skaičius
Klausimynas mokiniams (klausimyną pildo mokiniai savarankiškai arba padedami tėvų (globėjų).	661 laiškas išsiųstas į bendrojo ugdymo įstaigas.	Iš viso užpildyti 4077 klausimynai, iš jų pilnai užpildyti 2536 klausimynai. Tolesnei analizei naudoti tik pilnai užpildyti klausimynai.
Klausimynas mokyklos atstovams (klausimyną pilno 1–4 klasės mokiniai savarankiškai ar su tėvų (globėjų), ugdymo įstaigos bendruomenės nario pagalba).	661 laiškas išsiųstas į bendrojo ugdymo įstaigas.	Iš viso užpildyti 402 klausimynai, iš jų pilnai užpildyti 181 klausimynas. Tolesnei analizei naudoti tik tie klausimynai, kurie buvo pilnai užpildyti.
Klausimynas darželio atstovams (klausimyną pildo vienas asmuo iš ugdymo įstaigos, kuris geriausiai susipažinęs su Programa).	758 laiškai išsiųsti į ikimokyklinio ugdymo įstaigas.	Iš viso užpildyti 421 klausimynai, iš jų pilnai užpildyti 182 klausimynai. Tolesnei analizei naudoti tik tie klausimynai, kurie buvo pilnai užpildyti.
Visi trys klausimynai.	124 laiškai išsiųsti įstaigoms, kur teikiamos mišrios paslaugos (ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo) ar nenustatyta, kokios paslaugos teikiamos.	Nustatyti, kiek įstaigų užpildė visus trys klausimynus nėra įmanoma, todėl užpildytų anketų skaičiaus pridėtas prie bendrojo mokinio, mokyklos ar darželio atstovo klausimyno skaičiaus

Šaltinis: parengta Konsultanto

Anketos buvo aktyvuotos 2022 m. lapkričio 22 d. ir išsiųstos Programoje dalyvaujančioms ugdymo įstaigoms lapkričio 24, 25, 28 dienomis. Priminimas dalyvauti apklausoje išsiųstas visoms ugdymo įstaigoms 2022 m. gruodžio 5 d. Duomenys buvo renkami iki 2022 m. gruodžio 15 d. (imtinai). Iš viso mokinių apklausoje dalyvavo 4077 mokinių, darželio atstovų apklausoje – 421 atstovas ir mokyklų atstovų apklausoje – 402 atstovai. Vis dėlto ne visi klausimynai buvo pilnai užpildyti, todėl tolimesnėje analizėje buvo naudoti tik tie klausimynai, kurie buvo pilnai užpildyti.

Mokiniams skirtą klausimyną pilnai užpildė 2536 respondentai. Siekiant, kad duomenys būtų reprezentatyvūs ir atitiktų 95 proc. populiacijos su 5 proc. paklaida, gauti duomenys buvo pasverti (angl. *weight cases*) naudojant *IBM SPSS Statistics* (toliau – *SPSS*) programinę įrangą, kad atitiktų numatytą imties dydį (n=383).

Mokyklų atstovams skirtą klausimyną užpildė 402 respondentai, iš jų klausimyną pilnai užpildė 181. Siekiant, kad duomenys būtų reprezentatyvūs ir atitiktų 95 proc. populiacijos su 5 proc. paklaida, gauti duomenys buvo pasverti naudojant *SPSS* programinę įrangą, kad atitiktų numatytą imties dydį (n=262).

Darželių atstovams skirtą klausimyną pilnai užpildė 421 respondentai. Siekiant, kad duomenys būtų reprezentatyvūs ir atitiktų 95 proc. populiacijos su 5 proc. paklaida, gauti duomenys buvo pasverti naudojant *SPSS* programinę įrangą, kad atitiktų numatytą imties dydį (n=269).

² Agentūros pateiktais duomenimis, 2022–2023 m. m. Programoje dalyvauja 1577 ugdymo įstaigos (įskaitant jų skyrius ar filialus). Išsiųstų elektroninių laiškų skaičius mažesnis, nes įstaigų skyriai ir filialai nurodo bendrąjį įstaigos kontaktą, todėl laiškai buvo siųsti bendruoju elektroniniu paštu (t. y. nesiųsti kiekvienam skyriui atskirai).

Toliau pateiktoje lentelėje nurodyti apklausose dalyvavusių respondentų demografiniai duomenys.

4 lentelė. Respondentų demografija

Mokiniam skirtas klausimynas (n=383)		
Kokia tavo lytis?	48 proc. – berniukų (n=184) 51 – proc. – mergaičių (n=195)	1 proc. – kita (n=4)
Kurioje klasėje mokaisi?	22,6 proc. – pirmoje (n=87) 24,1 proc. – antroje (n=92)	26,2 – trečioje (n=100) 27 proc. – ketvirtoje (n=103)
Kuriame regione yra tavo mokykla?	4,3 proc. – Alytaus (n=16) 14 proc. – Kauno (n=54) 8,4 proc. – Klaipėdos (n=32) 4,1 proc. – Marijampolės (n=16) 9 proc. – Panevėžio (n=34)	14,9 proc. – Šiaulių (n=57) 0,1 proc. – Tauragės (n=0) 6,5 proc. – Telšių (n=25) 4,5 proc. – Utenos (n=17) 34,3 proc. – Vilniaus (n=131)
Mokyklos atstovams skirtas klausimynas (n=262)		
Nurodykite ugdymo įstaigos, kurioje dirbate, tipą.	8,8 proc. – darželis-mokykla (n=23) 27,6 proc. – gimnazija (n=72) 22,7 proc. – pagrindinė mokykla (n=59)	16 proc. – pradinė mokykla (n=42) 18,8 proc. – progimnazija (n=49) 6,1 proc. – kita (n=17)
Kokiame regione yra Jūsų ugdymo įstaiga?	7,7 proc. – Alytaus (n=20) 13,3 proc. – Kauno (n=35) 8,8 proc. – Klaipėdos (n=23) 4,4 proc. – Marijampolės (n=12) 6,1 proc. – Panevėžio (n=16)	9,4 proc. – Šiaulių (n=25) 2,2 proc. – Tauragės (n=6) 5 proc. – Telšių (n=13) 4,4 proc. – Utenos (n=12) 38,7 proc. – Vilniaus (n=101)
Kokios Jūsų pareigos?	6,6 proc. – direktorius / direktorė (n=17) 14,9 proc. – direktoriaus pavaduotojas / pavaduotoja (n=39) 28,2 proc. – mokytojas / mokytoja (n=74)	4,4 proc. – visuomenės sveikatos specialistas / specialistė (n=12) 45,9 proc. – kita (n=120)
Darželio atstovams skirtas klausimynas (n=269)		
Nurodykite ugdymo įstaigos, kurioje dirbate, tipą.	78 proc. – lopšelis-darželis (n=210) 7,7 proc. – darželis (n=21) 8,8 proc. – darželis-mokykla (n=24)	2,2 proc. – daugiafunkcis centras (n=6) 3,3 proc. – kita (n=9)
Kokiame regione yra Jūsų ugdymo įstaiga?	3,8 proc. – Alytaus (n=10) 14,3 proc. – Kauno (n=38) 15,4 proc. – Klaipėdos (n=41) 3,3 proc. – Marijampolės (n=9) 7,1 proc. – Panevėžio (n=19)	7,1 proc. – Šiaulių (n=19) 0 proc. – Tauragės (n=0) 6 proc. – Telšių (n=16) 3,3 proc. – Utenos (n=9) 39,6 proc. – Vilniaus (n=106)
Kokios Jūsų pareigos?	25,3 proc. – direktorius / direktorė (n=68) 23,1 proc. – direktoriaus pavaduotojas / pavaduotoja (n=62) 3,3 proc. – mokytojas / mokytoja (n=9)	11 proc. – visuomenės sveikatos specialistas / specialistė (n=30) 37,4 proc. – kita (n=101)

Šaltinis: parengta Konsultanto remiantis Metinėmis stebėsenos ataskaitomis

1.2. Antrinių šaltinių analizė

Vertinant Strategijos įgyvendinimą, naudojami jau sukaupti duomenys, ataskaitos ir kiti dokumentai:

- Strategijos įgyvendinimo stebėsenos ataskaitos nagrinėjamos vertinant Strategijos rezultatų, produktyvumo rodiklių pasiekimą, valdžios institucijų ir suinteresuotųjų šalių dalyvavimą planuojant, įgyvendinant, stebint ir

vertinant Programą. Stebėsenos ataskaitomis remiamasi ir analizuojant švietimo priemonių įgyvendinimą (veiklų skaičius ir pobūdis). Pagal ataskaitose pateiktus finansinius duomenis, vertinamas Programos finansinis įgyvendinimas ir efektyvumas.

- Siekiant įvertinti Programos įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos reglamentavimą, administravimo sistemą, gaminių dalijimo sistemą nagrinėjamos Programos įgyvendinimo taisyklės ir Strategija.
- Europos Komisijos (toliau – EK) reglamentai, Programos dokumentai ir Strategija analizuojama siekiant įvertinti intervencijos logiką, nustatant sąsajas tarp identifikuotų problemų, nustatytų tikslų, priemonių, jų poreikio bei identifikuojant sąlygas, kurioms veikiant, gali būti užtikrinimas efektyvus Programos įgyvendinimas.

1.3. Interviu

Atsižvelgiant į antrinių šaltinių bei anketinės apklausos metu gautus duomenis, sudarytas papildomas pusiau struktūruotas klausimynas, kuris bus panaudotas interviu metu. Juo norima patikrinti turimus duomenis ir geriau suprasti identifikuotų tendencijų priežastis, sunkumus, su kuriais susiduria Programos dalyviai, bei sužinoti, kokius Programos aspektus galima tobulinti ar keisti siekiant geriausio rezultato.

Dalis interviu dalyvių buvo atrinkti po to, kai buvo išsiųsti kvietimai dalyvauti apklausoje. Elektroniniame laiške paminėta, kad vyks interviu su ugdymo įstaigomis ir klausama, ar respondentas galėtų dalyvauti. Tie asmenys, kurie atsakė teigiamai, buvo pakviesti į interviu. Kiti interviu dalyviai buvo atrinkti atsitiktinai.

Interviu atlikti su:

- 4 Programoje dalyvaujančių ugdymo įstaigų atstovais (ben);
- 9 Programoje dalyvavusių, bet vėliau iš jos pasitraukusių ugdymo įstaigų atstovais (mokykla ir darželis);
- 3 tiekėjų, kurie dalyvauja Programoje, atstovais;
- 13 tėvų, kurių vaikai dalyvauja Programoje (3 darželinukų tėvai ir 10 mokinių tėvų);
- 5 Agentūros atstovai.

2. Programos įgyvendinimo vertinimas

Šiame skyriuje įvertintas Programos įgyvendinimas pagal Strategijoje numatytus rodiklius ir jų pasiekimą, vertinant poveikį, rezultatyvumą ir produktyvumą.

2.1. Produktyvumo ir rezultatų rodiklių pasiekimo vertinimas

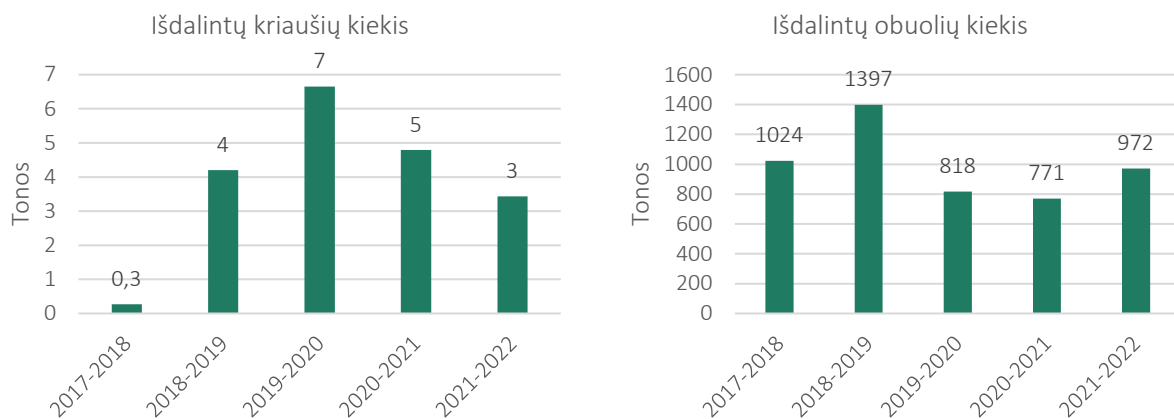
Programos įgyvendinimo Strategijoje buvo išskirti poveikio, rezultatyvumo ir produktyvumo rodikliai, kurie turėtų padėti įvertinti Programos įgyvendinimo pažangą. Strategijoje siekiamos reikšmės nurodytos tik poveikio rodikliams, o rezultato ir produktyvumo nenumatytos. Todėl šiame skyriuje nustatant esamą situaciją nagrinėjami duomenys, apimantis 2017–2022 m. m. laikotarpį.

2.1.1. Dalinamų produktų kiekio tendencijos

VAISIAI IR DARŽOVĖS. Atsižvelgiant į Programoje nustatytus reikalavimus, vaikams galima dalinti obuolius, kriaušes ir morkas.

Vaikams dalinamų kriaušių kiekis didėjo iki 2019–2020 m. m.: 2017–2018 m. buvo išdalintos 0,3 tonos kriaušių, o 2019–2020 m. išdalintos 7 tonos. Vis dėlto, vėlesniais mokslo metais šis skaičius mažėjo. 2021–2022 m. m. iš viso vaikams buvo išdalintos 3 tonos kriaušių.

Taip pat vaikams buvo dalinami obuoliai (žr. toliau pateiktą paveikslą). Nustatyta, kad dalinamo produkto kiekiai kito kiekvienais mokslo metais. Daugiausiai obuolių buvo išdalinta 2018–2019 m. m. (1024 tonos) ir 2018–2019 m. m. (1397 tonos), o mažiausiai – 2019–2020 m. m. (818 tonų). Vis dėlto 2021–2022 m. m. išdalintų obuolių skaičius vėl augo, iš viso buvo išdalintos 972 tonos.

3 paveikslas. Išdalintų pagal Programą kriaušių ir obuolių kiekis, tonomis

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Metinėmis stebėsenos ataskaitomis

Kitokia tendencija išryškėja analizuojant vaikams duodamų daržovių kiekius. Nuo 2017–2018 m. m. išaugo dalinamų morkų skaičius – 2017–2018 m. m. buvo išdalintos 1,7 tonos, o 2021–2022 m. m. šis kiekis išaugo iki 282 tonų, t. y. išdalintų morkų kiekis išaugo 280,3 tonomis arba 99 proc. (žr. toliau pateiktą paveikslą). Morkų kiekio padidėjimas siejamas su teisės aktų pakeitimais. 2020 m. atlikto interviu su Agentūra metu nustatyta, kad tiekiamų morkų kiekis turėtų būti ženkliai didesnis, tačiau jos reikalauja papildomo ugdymo įstaigų personalo darbo jas tinkamai paruošiant vaikams, todėl dažniausiai įstaigos pasirenka apskritai jų netiekti. Atsižvelgiant į šią problemą, 2020 m. priimtas pakeitimas Programoje, siekiant padidinti tiekiamų morkų kiekį vaikams. Strategijos 20.1 punkte

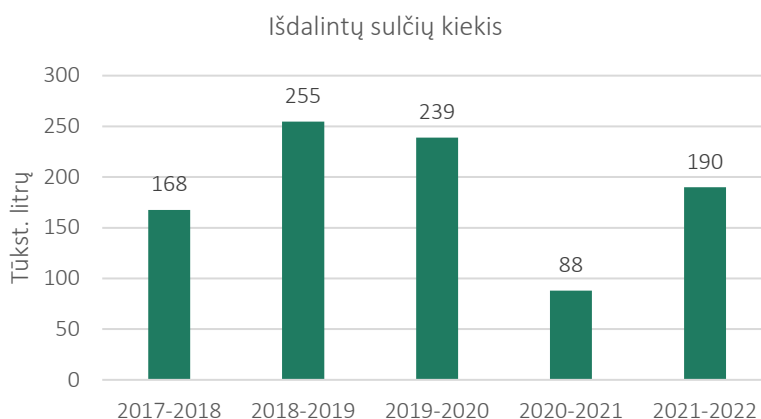
nurodyta, kokios morkos turi būti tiekiamos vaikams: nuplautos, nuskustos, supjaustytos. Esant galimybei, morkos turi būti fasuojamos vakuume, taip užtikrinant, kad jos ilgiau bus šviežios ir patogiau sandėliuojamos³.

4 paveikslas. Išdalintas pagal Programą morkų kiekis, tonomis

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Metinėmis stebėsenos ataskaitomis

Kitokia tendencija nustatyta vertinant išdalintų sulčių kiekius. Daugiausiai vaisių ir / ar daržovių sulčių buvo išdalinta 2018–2019 m. m. – 255 tūkst. litrų. Vėliau šis skaičius mažėjo, 2020–2021 m. m. buvo išdalinti 88 tūkst. litrų sulčių. 2021–2022 m. m. išdalintų sulčių kiekis vėl išaugo – iš viso buvo išdalinta 190 tūkst. litrų sulčių.

5 paveikslas. Išdalintų pagal Programą sulčių kiekis, tūkst. litrų

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Metinėmis stebėsenos ataskaitomis

2017–2022 m. m. taip pat keitėsi ir vienam vaikui tenkantis produktų kiekis (žr. toliau pateiktą lentelę). Nustatyta, kad daugiausiai produktų vaikai gavo 2018–2019 m. m., o mažiausiai 2020–2021 m. m., kai šalyje buvo įvesta ekstremali padėtis ir ugdymas vyko nuotoliniu būdu, o produktai nebuvo dalinami. Vėliau, kai buvo atnaujinta darželių veikla, susirinkdavo mažesnis vaikų skaičius, nes dalis jų likdavo namie su savo tėvais. Mokyklose ugdymas buvo vykdomas nuotoliniu būdu, todėl produktai pagal Programą buvo dalinami ne dažniau nei kartą per mėnesį. Lyginant 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m. vienam vaikui tenkantis produktų kiekis mažai pakito. Išimtis – morkos, jų kiekis, tenkantis vienam vaikui, išaugo nuo 7 g iki 1,2 kg. Tai siejama su tuo, kad Programos Strategijoje įvestas naujas reikalavimas – dalinti morkas supjaustytas (nebent dalinamos mažos morkytės).

³ LR žemės ūkio ministerija. Vaikų ugdymo įstaigose – daugiau daržovių. 2022-11-29. Prieiga per internetą: <http://zum.lrv.lt/lt/nauijenos/vaiku-ugdymo-istaigose-daugiau-darzoviu>

5 lentelė. Vienam vaikui tenkantis vaisių, daržovių ir sulčių kiekis 2017–2022 m. m.

Strategijoje išskirti poveikio rodikliai	Vidutinis vienam vaikui tenkantis kiekis per metus				
	2017–2018	2018–2019	2019–2020	2020–2021	2021–2022
Obuoliai	4,6 kg	5,9 kg	3,5 kg	3,6 kg	4,3 kg
Kriaušės	1 g	18 g	28 g	22 g	15 g
Morkos	7 g	8 g	1 g	0,9 kg	1,2 kg
Sultys	0,8 l	1 l	1 l	0,4 l	0,8 l

Šaltinis: parengta Konsultanto

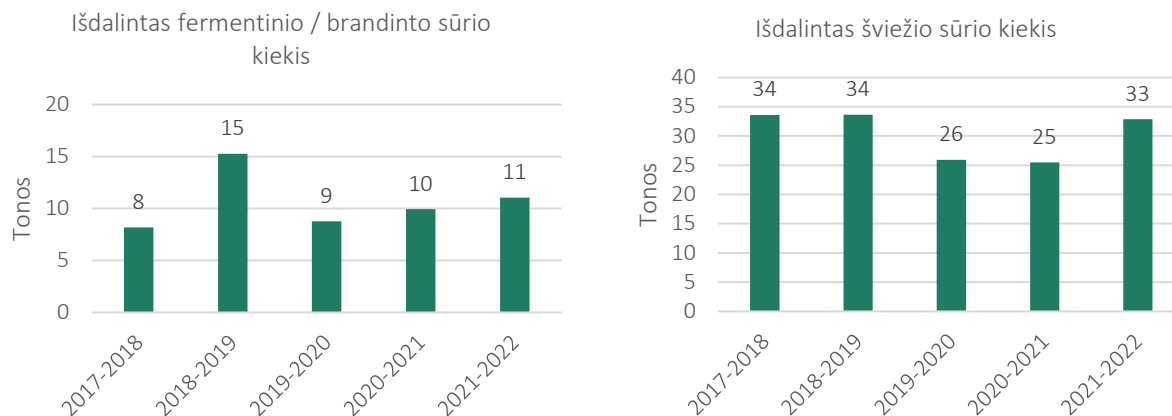
PIENAS IR PIENO PRODUKTAI. Vaikams buvo dalinamas pienas ar pieno produktai. Programoje numatyta, kad ugdymo įstaigose pieno gaminiai būtų dalinami iki trijų kartų per savaitę, iš kurių bent du kartus turi būti tiekiamas geriamasis pienas. Geriamojo pieno buvo dalinama labai panašiai visais analizuojamais mokslo metais – apie 1100–1300 tūkst. litrų (žr. toliau pateiktą paveikslą). Išskyrė tik 2021–2022 m. m., kai iš viso buvo išdalinta 1416 tūkst. litrų pieno. Palyginus 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m., nustatyta, kad geriamojo pieno išdalinta 191 tūkst. litrų arba 13 proc. daugiau.

6 paveikslas. Išdalinto pagal Programą pieno kiekis, tūkst. litrų

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Metinėmis stebėsenos ataskaitomis

Išdalinto fermentinio / brandinto sūrio kiekis augo kiekvienais mokslo metais. Nuo 2017–2018 m. m. iki 2021–2022 m. m. (išimtis 2018–2019 m. m.) šis kiekis išaugo 3 tonomis arba 37,5 proc. (žr. toliau pateiktą paveikslą). Šviežio sūrio ugdymo įstaigose išdalinama daugiau nei fermentuoto / brandinto. Išdalinto šviežio sūrio kiekis nuo 2017–2018 m. m. iki 2021–2022 m. m. išliko labai panašus. Išsiskyrė tik 2019–2020 m. m. ir 2020–2021 m. m., kai šviežio sūrio buvo išdalinta mažiau 25-26 tonos.

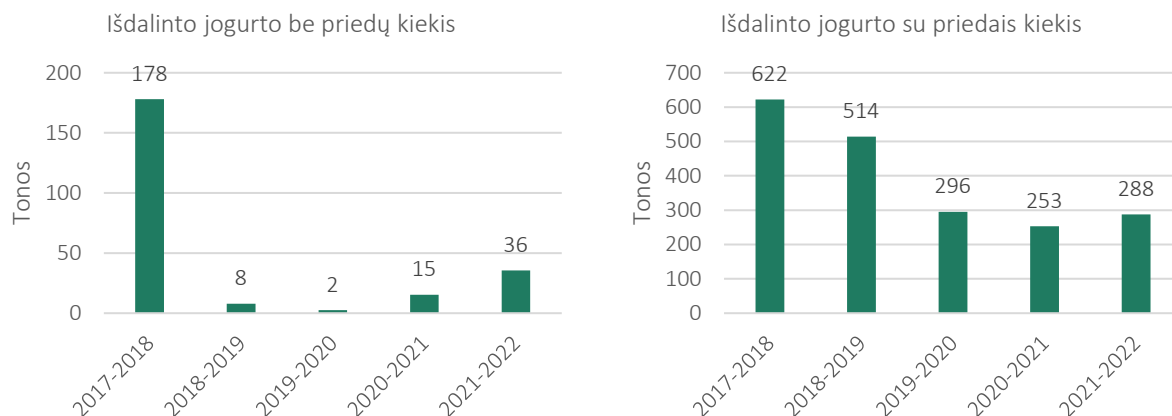

7 paveikslas. Išdalintų pagal Programą fermentinio / brandinto ir šviežio sūrio kiekis, tonomis

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Metinėmis stebėsenos ataskaitomis

Ugdymo įstaigos vaikams galėjo teikti jogurtą be priedų. Nustatyta, kad daugiau šio produkto buvo išdalinta 2017–2018 m. m., iš viso 178 tonos. Kitais mokslo metais išdalintam produktui sumažėjo iki 8 tonų. Mažiausiai jogurto be priedų buvo išdalinta 2019–2020 m. m., iš viso 2 tonos. Vėlesniais metais pastebimas augimas, 2021–2022 m. m. buvo išdalinta 36 tonos. Palyginus 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m., nustatyta, kad jogurto be priedų išdalinta 142 tonomis arba 80 proc. mažiau.

Kita vertus jogurto su priedais dalinimo tendencija nepasižymėjo ženkliu sumažėjimu (žr. toliau pateiktą paveikslą). 2017–2018 m. m. iš viso buvo išdalinta 622 tonos produkto, vėlesniais mokslo metais šis kiekis mažėjo ir 2020–2021 m. m. buvo mažiausias, 253 tonos. 2021–2022 m. m. išdalinta 288 tonos jogurto su priedais. Palyginus 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m., nustatyta, kad jogurto su priedais išdalinta 334 tonomis arba 46 proc. mažiau.

8 paveikslas. Išdalintų pagal Programą jogurto be ir su priedais kiekis, tonomis

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Metinėmis stebėsenos ataskaitomis

2017–2022 m. m. keitėsi ir vienam vaikui tenkantis produktų kiekis (žr. toliau pateiktą lentelę). Nustatyta, kad daugiausiai pieno ir pieno produktų vaikai gavo 2017–2018 m. m. (apie 9 kg vienam vaikui), o mažiausiai 2020–2021 m. m., kai šalyje buvo įvesta ekstremali padėtis ir ugdymas vyko nuotoliniu būdu (apie 7 kg vienam vaikui). Kita vertus, lyginant 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m. nustatyta, kad 0,9 l išaugo dalinamo pieno kiekis, tenkantis vienam vaikui, ir 2,1 kg sumažėjo dalinamo jogurto kiekis. Remiantis interviu su tiekėjais, viena iš paklausos mažėjimą lėmusių priežasčių – išaugusi jogurto kaina bei pasikeitęs produktų krepšelio dydis, tenkantis vienam vaikui. Ugdymo įstaigos nurodė, kad užsisako jogurto mažiau, nes porcijos dalinamos be šaukštų, todėl kyla nepatogumų valgant.

6 lentelė. Vienam vaikui tenkantis pieno ir pieno produktų kiekis 2017–2022 m. m.

Strategijoje išskirti poveikio rodikliai	Vidutinis vienam vaikui tenkantis kiekis per metus				
	2017–2018	2018–2019	2019–2020	2020–2021	2021–2022
Geriamasis pienas	5,3 l	5,2 l	4,7 l	5,6 l	6,2 l
Sūris (fermentuotas / brandintas)	36 g	62 g	37 g	47 g	49 g
Sūris (šviežias)	0,146 kg	0,137 kg	0,109 kg	0,119 kg	0,145 kg
Jogurtas (su ir be priedų)	3,5 kg	2,1 kg	1,3 kg	1,2 kg	1,4 kg

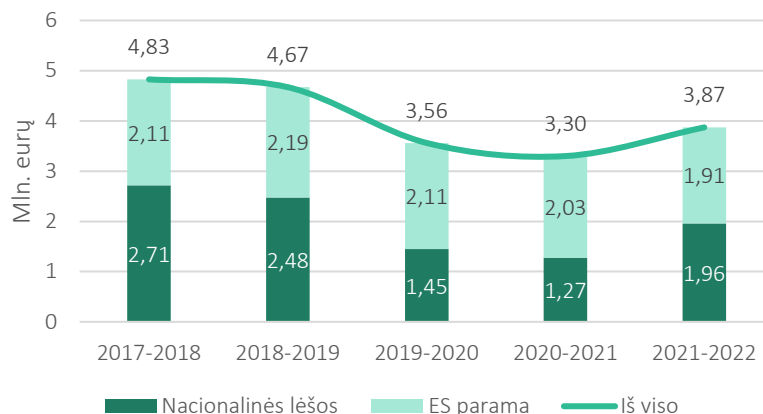
Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Metinėmis stebėsenos ataskaitomis

Rodiklių įgyvendinimo vertinimas:

- 2017-2022 m. nemokamai vaikams buvo išdalinta: 19 t kriaušių, 4982 t obuolių, 286 t morkų, 940 tūkst. l sulčių, 6218 tūkst. litrų pieno, 53 t fermentuoto sūrio, 152 t šviežio sūrio, 239 t jogurto be priedų, 1973 t jogurto su priedais.
- 2017 – 2022 m. nemokamai išdalintų produktų kiekiai visais nagrinėjamo laikotarpio mokslo metais išliko panašūs. Išaugo dalinamų morkų kiekis, to priežastis – Programos Strategijoje įvestas reikalavimas, kad morkos dalintų jau paruoštas vartojimui (nuplautas, nuskustas, supjaustytas). Taip pat sumažėjo jogurto be priedų kiekis, to priežastis – skonis, t. y. vaikams nepatinka ir jie nevalgo tokio produkto, taip pat išaugusi produkto kaina.
- 2021–2022 m. m. vienam vaikui vidutiniškai teko: 4,3 kg obuolių, 15 g kriaušių, 1,2 kg morkų, 0,8 l sulčių, 6,2 l pieno, 49 g fermentuoto sūrio, 145 g šviežio sūrio ir 1,4 kg jogurto (su ir be priedų). Vidutinis vienam vaikui tenkančių obuolių kiekis nuo 2017–2018 iki 2021–2022 m. m. sumažėjo 0,3 kg, kriaušių padidėjo 14 g, morkų – beveik 1,2 kg, o sulčių išliko nepakitęs. Vidutinis vienam vaikui tenkančio pieno kiekis nuo 2017–2018 iki 2021–2022 m. padidėjo 0,9 l, sūrio (fermentuoto / brandinto) – 13 g, o sūrio (šviežio) sumažėjo vos 0,001 kg, jogurto (su ir be priedų) – 2,1 kg.

2.1.2. Programai panaudotos lėšos

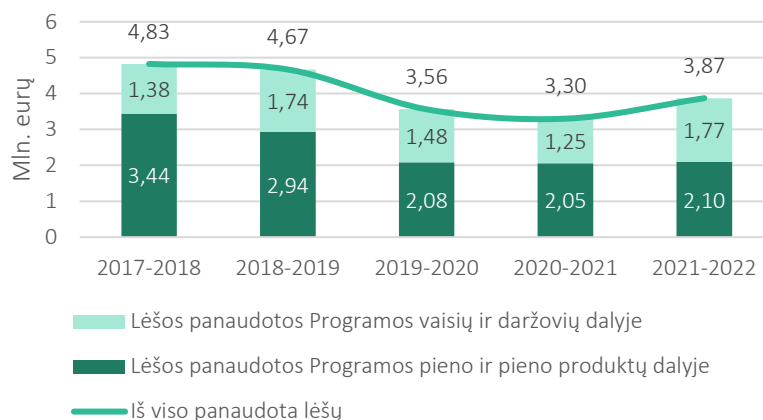
2017–2022 m. m. produktų dalinimui pagal Programą iš viso buvo panaudota 20 mln. Eur, iš jų 51 proc. sudarė ES paramos lėšos, o 49 proc. – nacionalinės lėšos. Lėšos, panaudotos produktų tiekimui ir platinimui ugdymo įstaigose, pasižymėjo mažėjimo tendencija nuo 2017–2018 m. m. iki 2020–2021 m. m., skirtumas minėtu laikotarpiu buvo 1,53 mln. eurų. 2021–2022 m. m. produktų tiekimui ir platinimui buvo panaudota 3,87 mln. eurų. Palyginus 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m., panaudotų lėšų sumažėjo 0,96 mln. eurų arba 20 proc. (žr. toliau pateiktą paveikslą). Atitinkamai sumažėjo nacionalinių lėšų dalis (0,75 mln. eurų arba 28 proc.) ir ES parama (0,2 mln. eurų arba 9 proc.).

9 paveikslas. Lėšos, panaudotos vaisių, daržovių, pieno ir pieno produktų dalinimui pagal Programą, mln. eurų

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis (2017–2021 m. m.) ir Metinės stebėsenos ataskaitomis (2021–2022 m. m.)

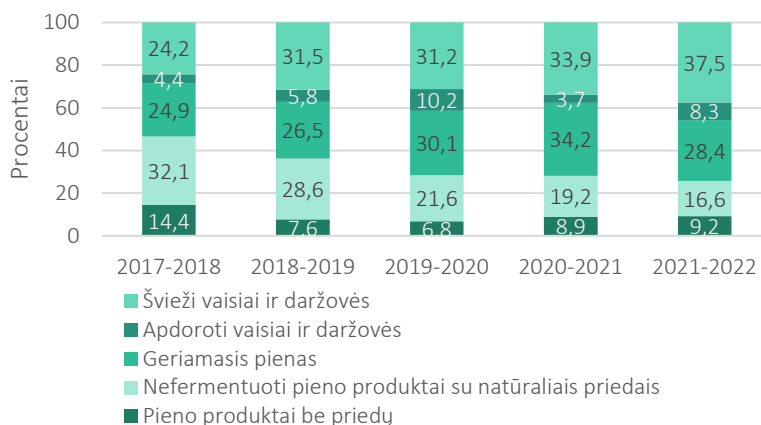
Analizuojamu laikotarpiu, nuo 2017–2018 iki 2021–2022 m. m., lėšų dalis, panaudota Programos pieno ir pieno produktų dalyje, buvo didesnė nei Programos vaisių ir daržovių dalyje (žr. toliau pateiktą paveikslą). Didžiausias skirtumas tarp panaudotų lėšų nustatytas 2021–2022 m. m. (0,3 mln. eurų arba 46 proc. punkto), o mažiausias – 2017–2018 m. m. (2,06 mln. eurų arba 29 proc. punkto).

10 paveikslas. Lėšos (nacionalinės ir ES parama), panaudotos Programos pieno ir pieno produktų dalyje ir Programos vaisių ir daržovių dalyje, mln. eurų

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis (2017–2021 m. m.) ir Metinės stebėsenos ataskaitomis (2021–2022 m. m.)

Daugiausia lėšų (ES ir nacionalinių lėšų) buvo panaudota šviežiams vaisiams ir daržovėms (24-37 proc.), o mažiausias – pieno produktams be priedų (7-14 proc.). Taip pat nustatyta, kad didėjo procentinė dalis finansavimo, panaudoto vaisiams ir daržovėms tiekti bei platinti ugdymo įstaigose, tačiau mažėjo dalis, panaudota nefermentuotiems pieno produktams su natūraliais priedais (žr. toliau pateiktą grafiką).

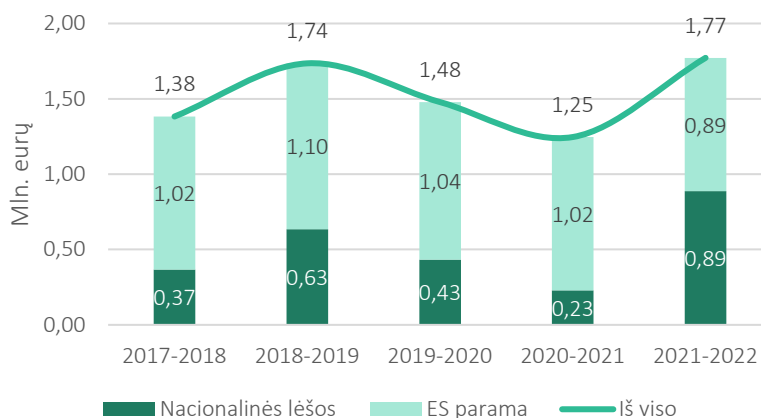

11 paveikslas. Produktų, dalinamų pagal Programą, finansavimo pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis (2017–2021 m. m.) ir Metinės stebėsenos ataskaitomis (2021–2022 m. m.)

Vertinant panaudotų lėšų proporcijas, Programos pieno ir pieno produktų daliai 2017–2018 m. m. buvo panaudota 71 proc. viso finansavimo (ES ir nacionalinių lėšų), o vaisių ir daržovių produktų daliai – 26,8 proc. Šis atotrūkis 2021–2022 m. m. mažėjo, tačiau pieno ir pieno produktų daliai panaudotas finansavimas buvo 19 proc. didesnis nei Programos vaisių ir daržovių daliai (2,10 mln. eurų ir 1,77 mln. eurų).

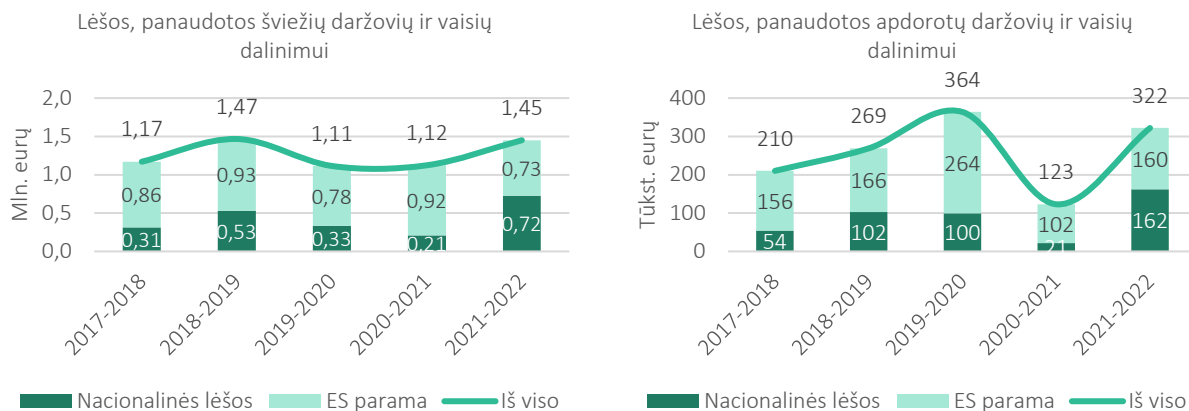
PROGRAMOS VAISIŲ IR DARŽOVIŲ DALIS. Lėšos, panaudotos vaisių, daržovių ir / ar jų sulčių tiekimui ir platinimui pagal Programą kito nagrinėjamo laikotarpio (žr. toliau pateiktą paveikslą). Nuo 2017–2018 m. m. iki 2021–2022 m. m. panaudotas nacionalinis finansavimas padidėjo 0,52 mln. eurų arba 58 proc., tačiau sumažėjo gaunama ES parama (0,13 mln. eurų arba 13 proc.). Vis dėlto bendras finansavimas 2021–2022 m. m. padidėjo 0,39 mln. eurų, palyginus su 2017–2018 m. m. finansavimu.

12 paveikslas. Lėšos, panaudotos vaisių, daržovių ir / ar jų sulčių dalinimui pagal Programą, mln. eurų

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis (2017–2021 m. m.) ir Metinės stebėsenos ataskaitomis (2021–2022 m. m.)

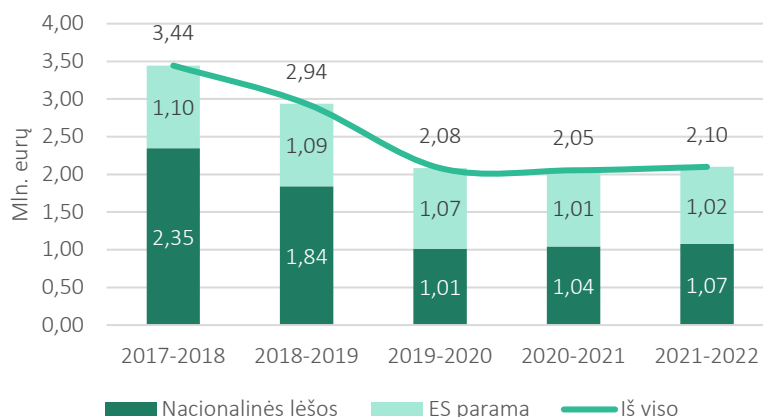
Didžiąją dalį ES ir nacionalinių lėšų sudarė šviežių vaisių ir daržovių finansavimas, kuris nuo 2017–2018 m. m. iki 2021–2022 m. m. padidėjo 13 proc. (žr. toliau pateiktą paveikslą). Apdorotiems vaisiams ir daržovėms (pavyzdžiui, sultims) analizuojamu laikotarpiu panaudotas finansavimas svyravo nuo 123 iki 364 tūkst. eurų. Programos įgyvendinimui skiriamų lėšų dydis priklauso nuo orientacinės sumos, nustatytos Tarybos reglamentu (ES) 2016/795. Lėšos numatomos iš Europos žemės ūkio garantijų fondo ir Lietuvos valstybės biudžeto, atsižvelgiant į nustatytą orientacinę sumą ir Lietuvos valstybės biudžeto galimybes.

13 paveikslas. Lėšos, panaudotos vaisių ir daržovių dalinimui pagal Programą (kairėje, mln. eurų) bei apdorotų vaisių ir daržovių dalinimui pagal Programą (dešinėje, tūkst. eurų)

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis (2017–2021 m. m.) ir Metinės stebėsenos ataskaitomis (2021–2022 m. m.)

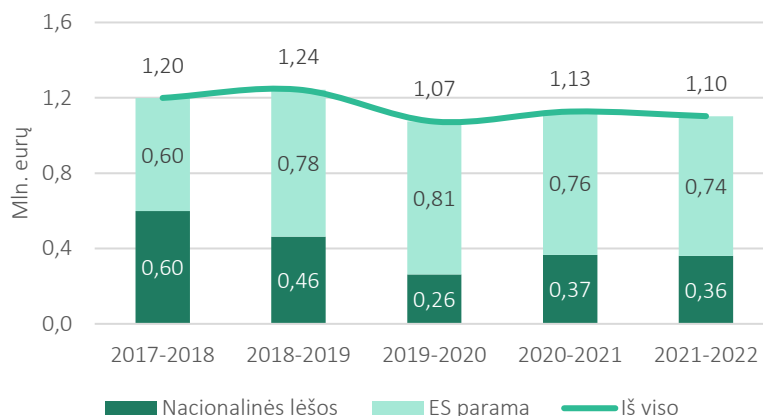
PROGRAMOS PIENO IR PIENO PRODUKTŲ DALIS. Lėšos, panaudotos pieno ir pieno produktų tiekimui ir platinimui ugdymo įstaigose pagal Programą, nuo 2017–2018 m. m. iki 2021–2022 m. m. sumažėjo 1,34 mln. eurų arba 39 proc. (žr. toliau pateiktą paveikslą). Analizuojamu laikotarpiu mažėjo tiek panaudojamų lėšų iš Lietuvos valstybės biudžeto, tiek gaunama ES parama – atitinkamai 54 proc. ir 7 proc. (palyginus 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m.).

14 paveikslas. Lėšos, panaudotos pieno ir pieno produktų dalinimui pagal Programą, mln. eurų

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis (2017–2021 m. m.) ir Metinės stebėsenos ataskaitomis (2021–2022 m. m.)

Nuo 2017–2018 iki 2021–2022 m. m. ES ir nacionalinių lėšų, panaudotų geriamojo pieno tiekimui ir platinimui, suma sumažėjo 9,4 proc. arba 100 tūkst. eurų. Nors bendra pieno ir pieno produktų finansavimo vertė pasižymėjo mažėjimo tendencija, lėšos panaudotos tik geriamajam pienui pastaraisiais mokslo metais kito labai mažai – nuo 2019–2020 iki 2021–2022 m. m. finansavimo vidurkis buvo apie 1,1 mln. eurų.

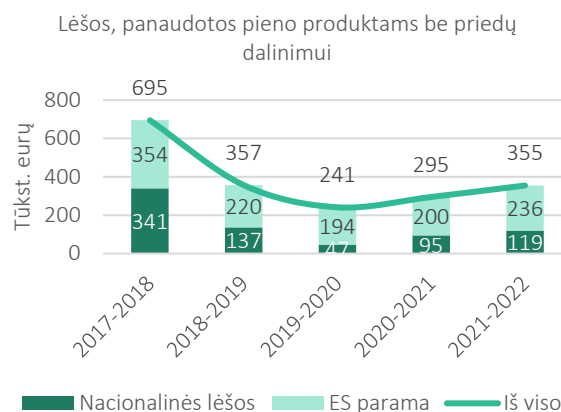
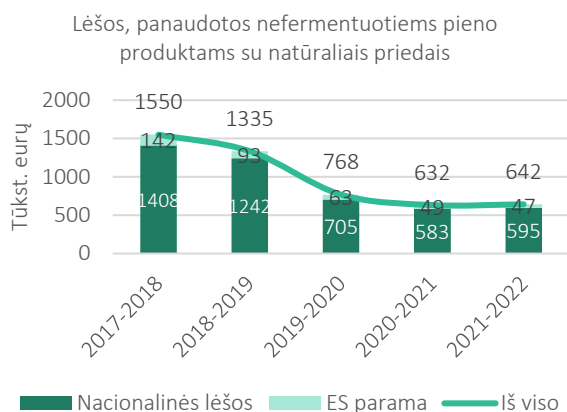

15 paveikslas. Lėšos, panaudotos geriamojo pieno dalinimui pagal Programą, mln. eurų

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis (2017–2021 m. m.) ir Metinės stebėsenos ataskaitomis (2021–2022 m. m.)

Nuo 2017–2018 m. m. iki 2021–2022 m. m. lėšos, panaudotos tiekti ir platinti ugdymo įstaigose nefermentuotiems pieno gaminiams su natūraliais priedais (pavyzdžiui, jogurtas, pagardintas pridėtiniais skoniais, vaisias), sumažėjo 908 tūkst. eurų arba 60 proc. Minėtu laikotarpiu ES parama sumažėjo 66 proc. (95 tūkst. eurų), o nacionalinės lėšos – 58 proc. (813 tūkst. eurų).

Panaši tendencija pastebėta vertinant lėšas, panaudotas pieno produktams be priedų (pavyzdžiui, sūris, varškė, jogurtas be pridėtinių skonių, vaisių, riešutų ar kakavos), tiekimui ir platinimui ugdymo įstaigose. Nustatyta, kad nuo 2017–2018 m. m. iki 2021–2022 m. m. lėšos, panaudotos šiems produktams tiekti, sumažėjo 340 tūkst. eurų arba 49 proc. Minėtu laikotarpiu ES parama sumažėjo 33 proc. (118 tūkst. eurų), o nacionalinės lėšos – 65 proc. (222 tūkst. eurų).

16 paveikslas. Lėšos, panaudotos pieno produktų dalinimui pagal Programą, mln. eurų

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis (2017–2021 m. m.) ir Metinės stebėsenos ataskaitomis (2021–2022 m. m.)

Rodiklių įgyvendinimo vertinimas:

- 2017–2022 m. m. produktų dalinimui pagal Programą iš viso buvo panaudota 20 mln. Eur, iš jų 51 proc. sudarė ES paramos lėšos, o 49 proc. – nacionalinės lėšos. Nuo 2017–2018 iki 2021–2022 m. m. lėšų, panaudotų pagal Programą, suma sumažėjo 20 proc. arba 0,96 mln. eurų.

- Programos pieno dalies finansavimas 2017–2022 m. m. buvo didesnis nei Programos vaisių ir daržovių dalies.

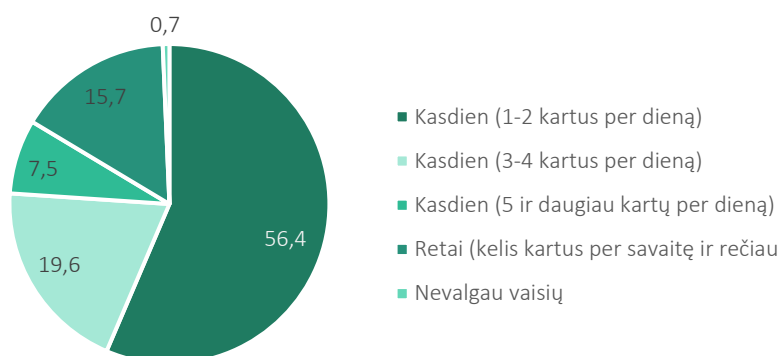
2.2. Poveikio rodiklių pasiekimo vertinimas

Strategijoje numatyti du pagrindiniai poveikio rodikliai:

- siekti, kad 70 proc. vaikų, lankančių vaikų ugdymo įstaigas, vaisius ir daržoves vartotų kasdien kelis kartus per dieną;
- siekti, kad 85 proc. vaikų, lankančių vaikų ugdymo įstaigas, pieną ir pieno gaminius vartotų kasdien kelis kartus per dieną.

Šiame skyriuje vertinamas poveikio rodiklio pasiekimas remiantis 2022–2023 m. m. atliktų anketinių apklausų rezultatais.

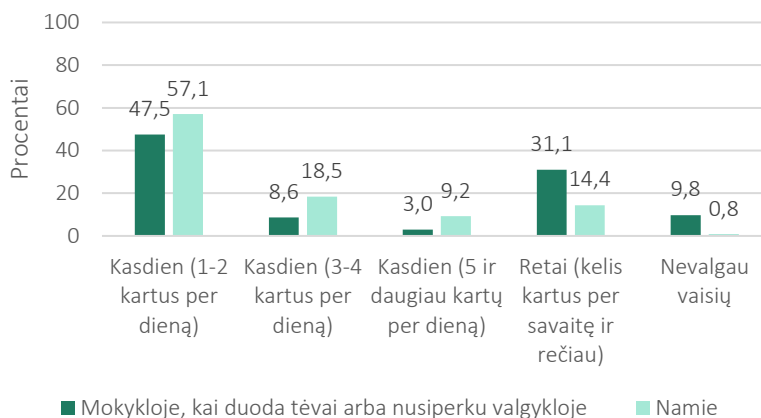
BENDROJO UGDYMO MOKINIAI: VAISIŲ, DARŽOVIŲ IR SULČIŲ VARTOJIMAS. 83,6 proc. mokinių nurodė, kad vaisius valgo kasdien ir tik 0,7 proc. atsakė, kad jų nevalgo (žr. toliau pateiktą paveikslą). 57,6 proc. mokinių vaisius valgo 1 ar 2 kartus per dieną, o 27,2 proc. juos valgo daugiau nei 3 kartus per dieną.

17 paveikslas. Mokinių vaisių valgymo dažnumas (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

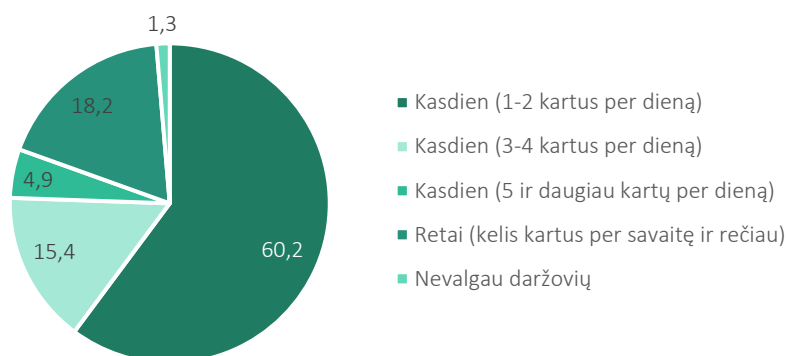
Mokiniai dažniau valgo vaisius namuose nei mokykloje (žr. toliau pateiktą paveikslą). 84,7 proc. mokinių kasdien valgo vaisius namuose, o 59,1 proc. – mokykloje, kai juos jiems duoda tėvai ar patys nusiperka valgykloje. 9,8 proc. respondentų nurodė, kad nevalgo vaisių mokykloje visai, o dalis mokinių, kurie nevalgo vaisių namuose, yra 0,8 proc.

18 paveikslas. Vaisių valgymo dažnumas mokykloje ir namuose (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

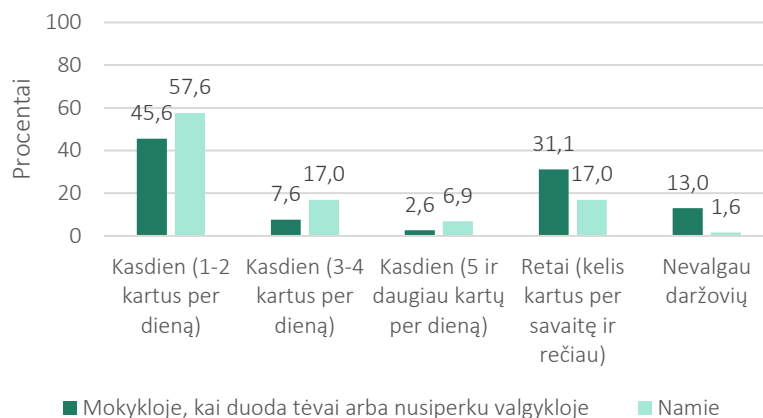
80,5 proc. apklausoje dalyvavusių 1-4 klasės mokinių nurodė, kad daržoves valgo kasdien ir tik 1,3 proc. atsakė, kad jų nevalgo (žr. toliau pateiktą paveikslą). 60,2 proc. mokinių jas valgo 1 ar 2 kartus per dieną, o 20,3 proc. jas valgo daugiau nei 3 kartus per dieną.

19 paveikslas. Mokinių daržovių valgymo dažnumas (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

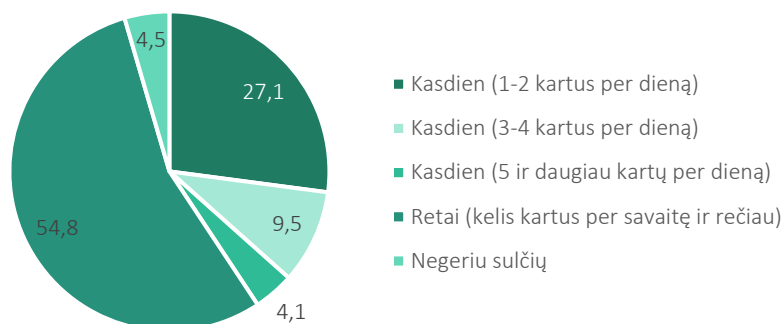
Mokiniai dažniau valgo daržoves namuose nei mokykloje, kai juos jiems duoda tėvai ar nusiperka valgykloje (žr. toliau pateiktą paveikslą). Namuose kasdien daržoves valgo 81,5 proc. mokinių, o mokykloje – 55,9 proc. 13 proc. respondentų nurodė, kad nevalgo daržovių mokykloje visai, o 1,6 proc. jų nurodė, kad nevalgo daržovių ir namuose.

20 paveikslas. Mokinių daržovių valgymo dažnumas mokykloje ir namuose (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

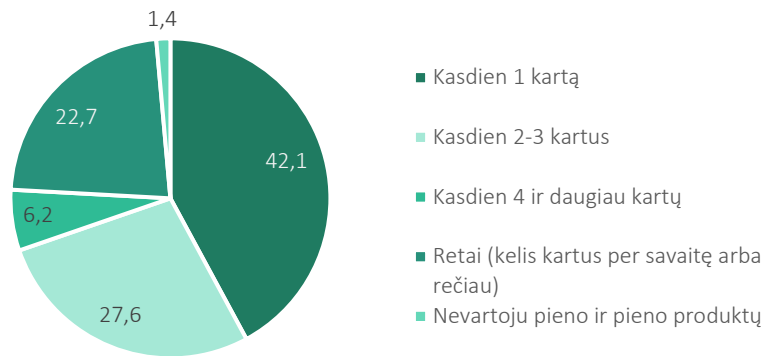
40,7 proc. mokinių nurodė, kad geria vaisių ir / ar daržovių sultis kasdien, o 54,8 proc. – retai (kelis kartus per savaitę ar rečiau). Sulčių negeria 4,5 proc. mokinių (žr. toliau pateiktą paveikslą).

21 paveikslas. Mokinių sulčių (pavyzdžiui, obuolių, morkų, multivitaminų) vartojimo dažnumas (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

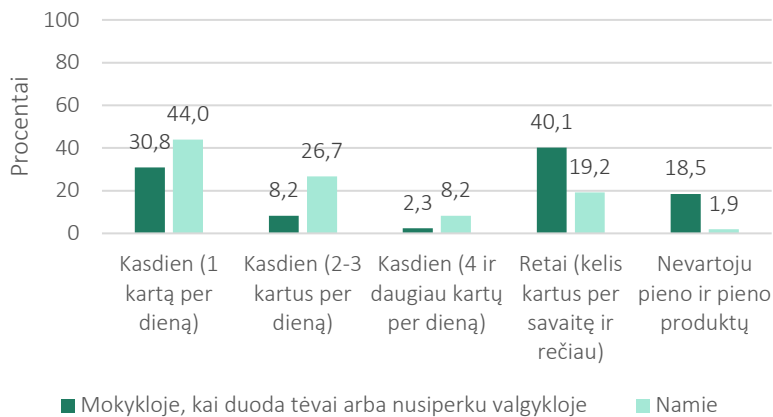
BENDROJO UGDYMO MOKINIAI: PIENO IR PIENO PRODUKTŲ VARTOJIMAS. Paklausus mokinių, kaip dažnai jie geria pieną ir vartoja pieno produktus, 75,9 proc. nurodė, kad kasdien. 42,1 proc. mokinių geria pieną ar valgo pieno produktus 1 ar 2 kartus per dieną, o 33,8 proc. mokinių 3 ar daugiau kartų (žr. toliau pateiktą paveikslą). 22,7 proc. mokinių nurodė, kad retai vartoja pieną ar jo produktus, kelis kartus per savaitę ar rečiau.

22 paveikslas. Mokinių pieno ir pieno produktų vartojimo dažnumas (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Mokiniai dažniau geria pieną ir valgo pieno produktus namuose nei mokykloje, kai juos jiems duoda tėvai ar nusiperka valgykloje (žr. toliau pateiktą paveikslą). Namuose kasdien šiuos produktus vartoja 78,9 proc. mokinių, o mokykloje – 41,3 proc. 18,5 proc. respondentų nurodė, kad negeria pieno ir nevalgo pieno produktų mokykloje, o 1,9 proc. jų nurodė, kad nevartoja šių produktų ir namuose.

23 paveikslas. Pieno ir pieno produktų valgymo dažnumas mokykloje ir namuose (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKAI. Ikimokyklinio amžiaus vaikai (iki 6 metų) ugdymo įstaigose yra maitinami pagal specialiai sudarytą valgiaraštį, kuriame atsižvelgiama į vaikams rekomenduojamas suvartoti dienos vaisių, daržovių, pieno ir pieno produktų normas. Sveikatos apsaugos ministro 2011 m. lapkričio 11 d. įsakyme Nr. V-964 „Dėl Vaikų maitinimo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Įsakymas) nurodoma, kad jei ugdymo įstaigoje maitinimas yra teikiamas 3 kartus per dieną, įstaiga turi pasirūpinti, kad daržovių vaikai gautų ne mažiau kaip 3 skirtingas rūšis (t. y. viena rūšis kaip viena atskira porcija, įskaitant šviežias daržoves, salotas ar termiškai apdorotas daržoves). Per dieną vieną daržovių porciją galima pakeisti 100-200 ml daržovių sulčių. Vaikai ugdymo įstaigoje turi gauti ne mažiau kaip 1 rūšį vaisių per dieną, bet nėra nurodyta, kiek kartų per dieną vaisiai turėtų būti teikiami vaikams, todėl ugdymo įstaigos pasirenka pačios. Per savaitę vieną vaisių porciją galima pakeisti 100-200 ml vaisių sulčių. Taip pat vaikai turi gauti pieno porciją ne mažiau kaip 1 kartą per dieną. Ikimokyklinio amžiaus vaikams rekomenduojama (jei gydytojas nerekomendavo kitaip) pateikti ne mažiau kaip 200 ml pasterizuoto pieno arba atitinkamą pagal kalcio kiekį pieno produktų kiekį per dieną. Verta atsižvelgti, kad dažnu atveju vaikai taip pat yra maitinami namuose, todėl realus suvartojamas vaisių, daržovių, pieno ir pieno produktų kiekis gali būti didesnis.

Remiantis apklausos rezultatais, didžioji dalis Programoje dalyvaujančių mokinių vaisius ir daržoves valgo kasdien bent po kelis kartus per dieną. 83,6 proc. vaikų kasdien valgo vaisius ir 80,5 proc. jų valgo daržoves. Grįžę namo vaikai gali suvalgyti porciją minėtų produktų, todėl realus vaisių, daržovių, pieno ir pieno produktų suvartojimo kiekis gali būti didesnis. Atsižvelgiant į tai, Strategijoje numatytas poveikio rodiklis, kad 70 proc. vaikų, lankančių vaikų ugdymo įstaigas, vaisius ir daržoves vartotų kasdien kelis kartus per dieną, pasiektas. Nustatyti, kiek ikimokyklinio amžiaus vaikų kasdien valgo daržoves ar vaisius bent po kelis kartus per dieną yra sudėtinga, nes jie nedalyvavo apklausoje tiesiogiai. Kita vertus, interviu su darželio atstovais metu nustatyta, kad dauguma vaikų visada labai noriai valgo daržoves kaip garnyrą bei vaisius ir daržoves kaip užkandį. Tėvai taip pat džiaugiasi, kad jų vaikai dienos metu suvalgo rekomenduojamą porciją vaisių ir daržovių darželyje.

Atsižvelgiant į tai, kad pagal Įsakymą, ikimokyklinio amžiaus vaikai kiekvieną dieną turi gauti bent vieną porciją pieno ar pieno produktų ir gauna papildomai pieno ar pieno produktų pagal Programą, visi vaikai, lankantys ikimokyklinio ugdymo įstaigas geria pieno ir / arba valgo pieno produktus kasdien ir galimai kelis kartus per dieną (jei dar papildomai vartoja šiuos produktus namie).

Rodiklių įgyvendinimo vertinimas:

- 83,6 proc. 1-4 klasės mokinių vaisius valgo kasdien bent kelis kartus per dieną ir 80,5 proc. jų kasdien bent kelis kartus per dieną valgo daržoves.
- 75,9 proc. 1-4 klasės mokinių pieną ir pieno produktus vartoja bent 1 kartą per dieną, o 33,8 proc. juos vartoja 2 kartus ar daugiau.
- Pagal Įsakymą, vaikai (iki 6 metų) ikimokyklinio ugdymo įstaigose gauna ne mažiau kaip 1 porciją vaisių ir ne mažiau kaip 3 porcijas daržovių per dieną. Taip pat vaikai kasdien gauna 200 ml pasterizuoto pieno arba atitinkamą pagal kalcio kiekį pieno produktų kiekį per dieną. Papildomai, jie gauna šių produktų taip pat pagal Programą.
- Strategijoje iškeltas poveikio rodiklis, kad 70 proc. vaikų, lankančių vaikų ugdymo įstaigas, vaisius ir daržoves vartotų kasdien kelis kartus per dieną – pasiektas.
- Strategijoje iškeltas poveikio rodiklis, kad 85 proc. vaikų, lankančių vaikų ugdymo įstaigas, pieną ir pieno gaminius vartotų kasdien kelis kartus – pasiektas iš dalies. Nors vaikai (iki 6 metų) ikimokyklinio ugdymo įstaigose kasdien suvartoja reikiamą kalcio kiekį, 1-4 klasės mokiniai nevartoja tiek pieno ir jo produktų, kiek jiems rekomenduojama.

3. Intervencijos logikos įvertinimas

Šiame skyriuje įvertinta Strategijos intervencijos logika atsižvelgiant į pagrindinius jos tikslus, jiems pasiekti taikomas priemonės bei rodiklius.

POREIKIS IR TIKSLAI. Vaisių, daržovių, pieno ir pieno produktų programa sudaryta integruojant ES sveikatos politikos tikslus į ES BŽŪP. ES gyventojų suvartojamas vaisių, daržovių, pieno ir jo produktų kiekis neatitinka tarptautinių ir valstybinių rekomendacijų. Pavyzdžiui, pagal Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijas, per dieną vieno žmogaus suvartojamų vaisių ir daržovių kiekis turėtų siekti bent 400 g. Lietuvoje suvartojimas siekia tik 260 g. Strategijoje, remiantis ankstesnių tyrimų rezultatais, nustatyta, kad apie 31-40 proc. ikimokyklinio amžiaus vaikų kasdien nevalgo vaisių ir daržovių, jiems trūksta žinių, kokius produktus turėtų valgyti kasdien. Taip pat per dažnai vartojamas maistas, turintis daug pridėtinio cukraus, riebalų ar druskos, tai lemia nutukimą. Siekiant pagerinti gyventojų sveikatą, atlikta intervencija dalinant produktus ugdymo įstaigose visoje ES. Kiekviena valstybė narė, dalyvaujanti Programoje, privalo 6-erių metų laikotarpiui parengti Strategiją, skirtą Programai įgyvendinti, ir ją vykdyti.

Aukščiausiu ES politikos lygmeniu Programa siekiama prisidėti prie Europos 2020 pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos⁴ įgyvendinimo. Pirmą, prisidedama prie tvaresnio ir ekologiškesnio ūkio. Taip pat prisidedama prie vidinės žemės ūkio rinkos stabilizavimo ir skatinimo. Mažėjant pieno ir pieno produktų suvartojimui ES, atitinkamai mažėja ir ūkininkų pajamos, todėl intervencija prisideda prie žemės ūkio verslo subjektų pajamų stabilizavimo. Antra, siekiama mažinti ilgalaikius neigiamus socioekonominius padarinius, kurie gali kilti dėl prastos gyventojų mitybos. Pieno vartojimas ankstyvame amžiuje gali užkirsti kelią ar sumažinti nutukimo riziką, jeigu pasirenkami neriebūs produktai, tai lems mažesnius susirgimus ir mažesnius reikalingus išteklius sveikatos apsaugos sričiai ateityje.

Pagal Bendrąją žemės ūkio politiką (toliau – BŽŪP) pirmojo ramsčio tikslus, Programos pieno ir pieno produktų dalimi buvo siekiama atliepti ne tik sveikatos problemų klausimus, bet ir stabilizuoti pieno produktų rinką ES, užtikrinant pastovią paklausą. Vis dėlto pieno produktų vartojimo skatinimo dalis vis labiau suvokiama kaip teigiamus sveikatos pokyčius leidžianti pasiekti priemonė – tai atsispindi ES strategijoje dėl mitybos, atsvario ir nutukimo⁵. Pienas suprantamas kaip naudingas kalcio, baltymų ir vitaminų (D, A ir B12) šaltinis, padedantis kovoti su viršsvoriu ir sveikatos problemomis.

Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programa startavo 2017 m. rugsėjo 1 d. Ji apjungė Vaisių vartojimo skatinimo ugdymo įstaigose programos ir Pieno vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programos veiklas. Tokiu būdu siekiama didesnio Programos efektyvumo ir didesnio dėmesio sveikatai bei švietimo veikloms pagal EK Reglamentą 2017/39.

Atsižvelgiant į problematiką ir poreikius, Strategijoje suformuoti du uždaviniai (žr. toliau pateiktą paveikslą):

- padidinti ugdymo įstaigose vaikų suvartojamų vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno gaminių kiekių;
- padidinti vaikų suvokimą apie vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno gaminių vartojimo ir sveikos mitybos naudą.

Uždavinių įgyvendinimas matuojamas per poveikio rodiklį, nurodantį, kokia dalis vaikų suvartoja rekomenduojamą vaisių, daržovių ir pieno produktų normą. Tam, kad norimas poveikis pasireikštų, reikalingas bent kelių prielaidų išpildymas:

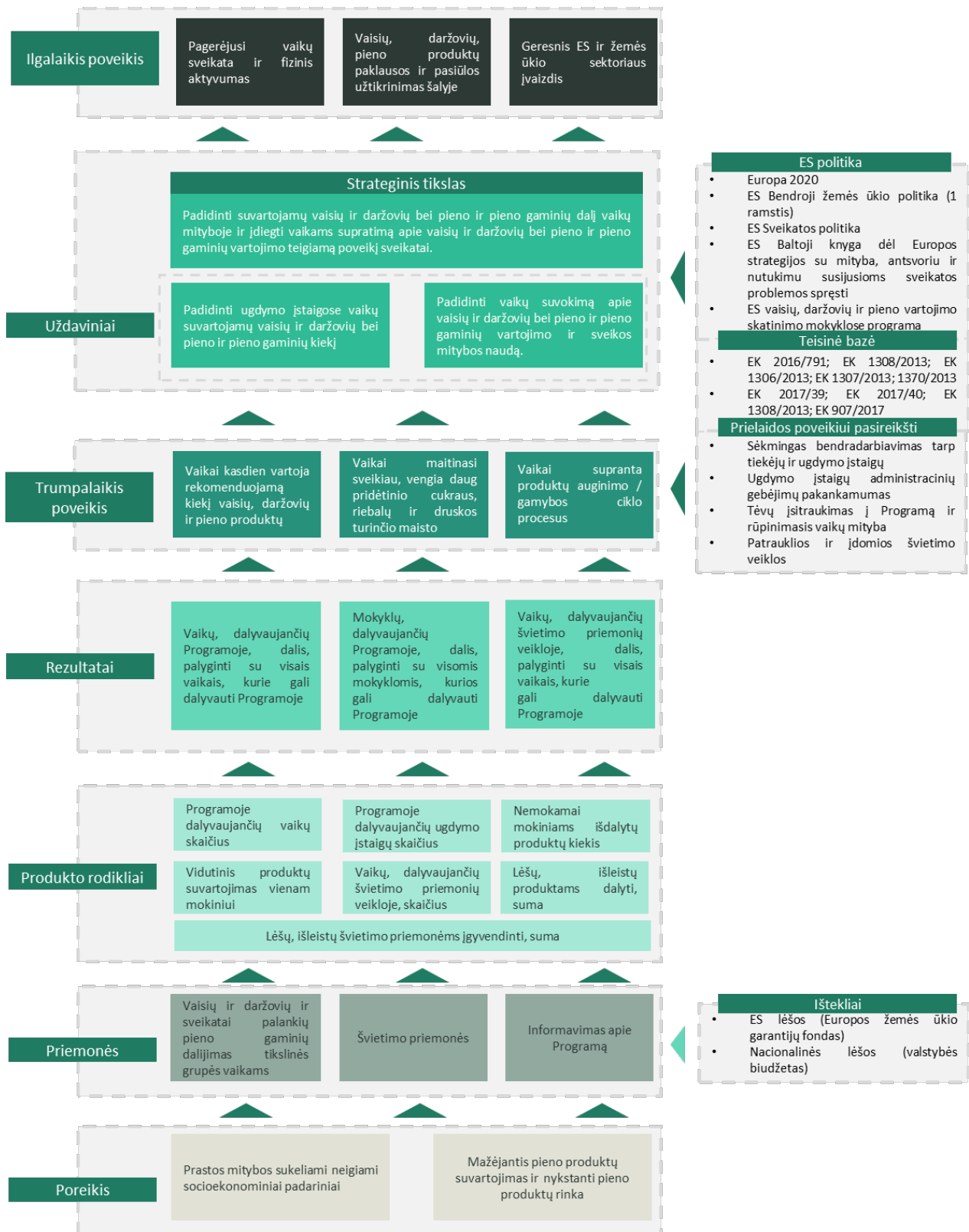
- ugdymo įstaigos turėtų sėkmingai bendradarbiauti su tiekėjais tam, kad būtų užtikrintas produktų tiekimas laiku, norimu dažniu bei būtų tiekiami ugdymo įstaigų pageidaujami produktai;
- ugdymo įstaigoms reikalingi pakankami administraciniai gebėjimai ir ištekliai, kad būtų užtikrinamas sklandus produktų dalinimas, stebėseną bei atskaitomybę;

⁴ Europa 2020 strategija. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A52010DC2020>

⁵ ES Strategija dėl mitybos, atsvario, ir nutukimo. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:c11542c&from=EN>

- ugdymo įstaigų specialistai (mokytojai ar visuomenės sveikatos specialistai) turėtų būti aktyvūs ir suinteresuoti įgyvendinti veiklas – vaikų įpročiai gali keistis ne tik dėl dažnesnio sveikų produktų vartojimo mokykloje, bet ir autoriteto pavyzdžio, įdomaus sveikos mitybos pristatymo ar vaikams patrauklių švietimo veiklų;
- reikalingas tėvų įsitraukimas į sveikos mitybos skatinimą. Jeigu iki pamokų ir po pamokų tėvai vaikus maitins nesveiku maistu, retai pirks vaisius ir daržoves ar pieno produktus be priedų, Programos poveikis gali būti ribotas.

Nors Strategijoje minimas tik vienas poveikio aspektas, savo priemonėmis ir uždaviniais atliepiami ir kiti poveikio aspektai – sumažėjęs nesveiko maisto vartojimas tarp vaikų, pagilintos vaikų žinios apie sveiką mitybą ir produktus. ES mastu tai padeda siekti ilgalaikio poveikio gerinant gyventojų sveikatą, didinant fizinį aktyvumą, užtikrinant produktų paklausą ir pasiūlą, stabilizuojant rinką bei kuriant geresnį ES ir žemės ūkio sektoriaus įvaizdį.

24 paveikslas. Strategijos intervencijos logika

Šaltinis: parengta Konsultanto

PRIMONĖS IR ĮGYVENDINIMO RODIKLIAI. Nuo 2017 m. rugpjūčio 1 d. iki 2023 m. liepos 31 d. Programos įgyvendinimui ES skiria 250 mln. eurų biudžetą kiekvieniems metams. 150 mln. eurų skiriama daržovių ir vaisių daliai, 100 mln.

eurų – pieno ir pieno produktų daliai. Valstybėms narėms vaisių ir daržovių daliai skiriama fiksuota suma⁶. Už lėšų skyrimą atsakingas Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas.

Iš ES fondų ir valstybės biudžeto lėšų Lietuvoje finansuojamos priemonės:

- produktų tiekimas ugdymo įstaigoms, įskaitant transportavimo ir dalijimo išlaidas;
- švietimo priemonės;
- visuomenės informavimas apie Programą.

Ugdymo įstaigose dalijamų produktų sąrašus pagal Reglamento 1308/2013⁷ 23 straipsnį sudaro valstybių narių atsakingos valdžios institucijos. Atitinkamai šio Reglamento 23 straipsnyje nurodyta, kokie produktų komponentai negali būti įtraukti į produktus, kurie skirti vaikams pagal Programą (produktuose negali būti cukraus, druskos, riebalų, saldiklių dirbtinio aromato ir skonio stipriklių).

Įgyvendinamoms priemonėms ir jų veikloms taikomi 7 rodikliai. 3 iš jų apima Programoje ir jos švietimo veiklose dalyvaujančių mokinių ir įstaigų skaičių. 2 rodikliai vertina išlaidas, o kiti 2 – produktų kiekį ir vidutinį suvartojimą. Trūksta rodiklio, nurodančio, koks kiekis švietimo veiklų buvo įgyvendintas, kuris leistų geriau pamatuoti veiklų intensyvumą. Dabartinis rodiklis, apimantis veiklose dalyvaujančių vaikų skaičių, nepakankamai gerai leidžia įvertinti, kaip dažnai mokiniai šiose veiklose dalyvauja (ar tai visus mokslo metus trunkantis procesas, ar tai tik vienkartiniai renginiai ir kita). Taip pat nėra informavimo apie Programą priemonės produktų rodiklių, kurie padėtų įvertinti, kokia auditorija buvo pasiekta.

Rezultatų rodikliams pasirinktas išvestinis rodiklis iš produkto rodiklio, apibrėžiančio Programoje dalyvaujančių vaikų ir įstaigų skaičių, tik rezultatui pasirinkta matuoti procentinę dalį nuo visos tikslinės grupės Lietuvoje. Svarbu pastebėti, kad Strategijoje nėra nurodyta, kokio tikslo rezultato siekiama – kokios dalyvių dalies nuo visos tikslinės grupės siekiama Strategijos įgyvendinimo pabaigoje.

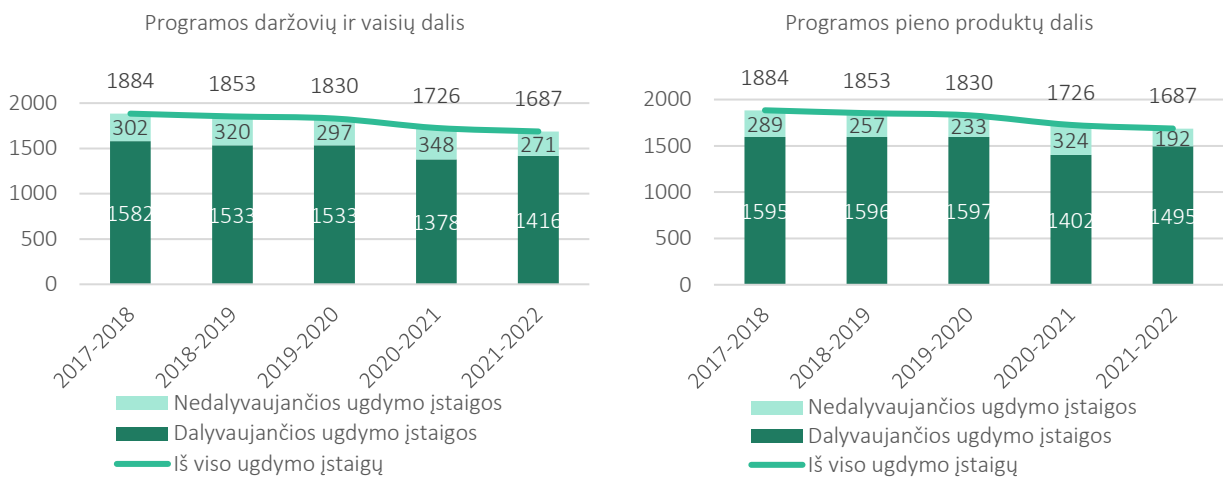
⁶ Europos Komisija. School Scheme explained. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures/school-fruit-vegetables-and-milk-scheme/school-scheme-explained_en#overview

⁷ EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (ES) Nr. 1308/2013 2021 m. gruodžio 7 d. kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas ir panaikinami Tarybos reglamentai (EEB) Nr. 922/72, (EEB) Nr. 234/79, (EB) Nr. 1037/2001 ir (EB) Nr. 1234/2007. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02013R1308-20211207&from=EN#tocId355>

4. Programos tikslinės grupės apimtis

Šiame skyriuje išanalizuotos Programos tikslinės grupės. Strategijoje nurodyta, kad Programos tikslinė grupė yra vaikai, lankantys ikimokyklinio ugdymo įstaigas ir bendrojo ugdymo mokyklas, kuriose ugdomi pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas. Kitaip, vaikai iki 6 ir / ar 7 metų ir 1–4 klasių mokiniai.

PROGRAMOJE DALYVAUJANČIOS UGDYMO ĮSTAIGOS. Nuo 2017–2018 m. m. iki 2021–2022 m. m. mažėjo Programoje dalyvaujančių ugdymo įstaigų skaičius. Tai sietina su mažėjančiu bendru ugdymo įstaigų skaičiumi (žr. toliau pateiktą paveikslą). Programos vaisių ir daržovių dalyje 2017–2018 m. m., 2019–2020 m. m., 2021–2022 m. m. dalyvavo 84 proc. visų Programoje dalyvaujančių įstaigų. Išsiskyrė 2018–2019 m. m., kai minėtoje Programos dalyje dalyvavo 1533 ugdymo įstaigos arba 83 proc. Taip pat išsiskyrė ir 2020–2021 m. m., kai šalyje buvo paskelbta ekstremalioji padėtis ir ugdymas vyko nuotoliniu būdu, dalis ugdymo įstaigų pasitraukė iš dalyvavimo Programoje ir atnaujino dalyvavimą šiam pasibaigus. 2022–2023 m. m. programoje dalyvavo 1378 ugdymo įstaigos arba 80 proc. visų ugdymo įstaigų.

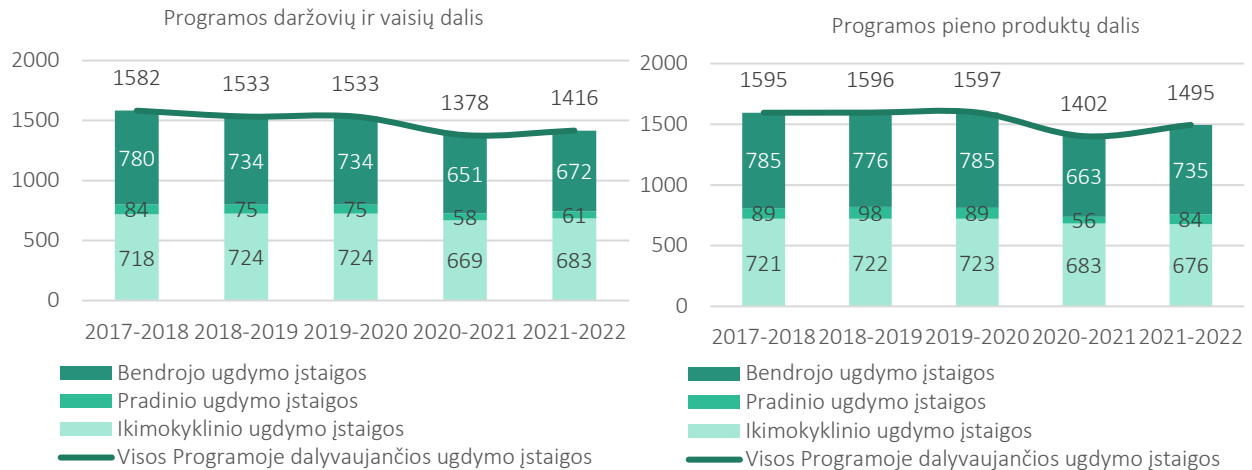

25 paveikslas. Ugdymo įstaigų, dalyvaujančių Programos vaisių ir daržovių (kairėje) ir pieno dalyse (dešinėje) skaičius, vnt.

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis (2017–2021 m. m.) ir Metinės stebėsenos ataskaitomis (2021–2022 m. m.)

Programos pieno ir pieno produktų dalyje dalyvauja daugiau ugdymo įstaigų nei Programos vaisių ir daržovių dalyje. Programos pieno ir pieno produktų dalyje dalyvaujančių įstaigų procentinis pasiskirstymas pasižymėjo skirtingomis tendencijomis. Įstaigų, dalyvaujančių šioje Programos dalyje, dali nuo bendro įstaigų skaičiaus analizuojamu laikotarpiu svyravo nuo 81 iki 89 proc. Pažymėtina, kad nepaisant to, jog dalyvaujančių įstaigų skaičius mažėja, procentinė dalis nuo visų įstaigų 2021-2022 m. m. buvo didžiausia, kadangi mažėja taip pat bendras įstaigų skaičius.

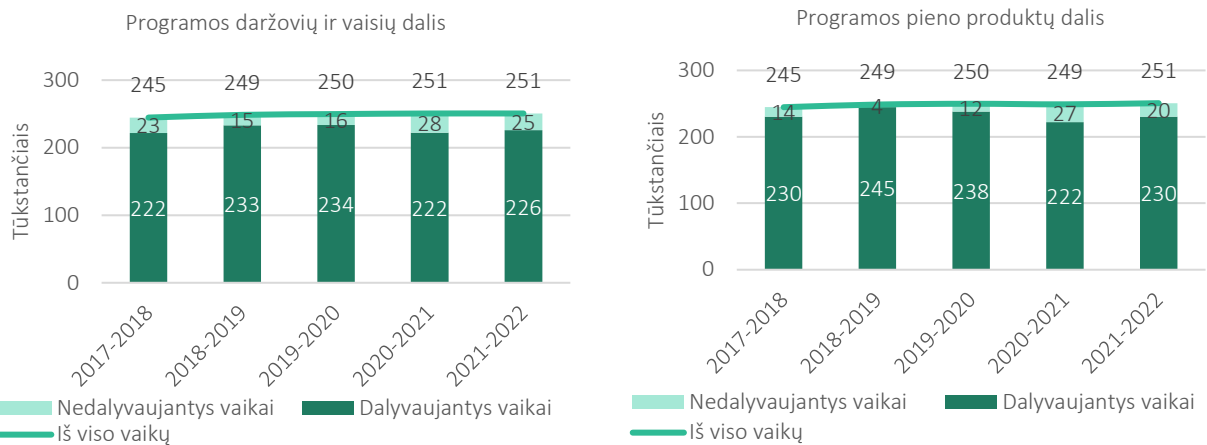
Programoje dalyvauja panašus bendrojo ugdymo įstaigų ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų skaičius (žr. toliau pateiktą paveikslą). Mažiausiai Programoje dalyvauja pradinio ugdymo įstaigos, kadangi šio tipo įstaigų skaičius Lietuvoje yra mažesnis nei kito tipo ugdymo įstaigų.

26 paveikslas. Ugdymo įstaigų, kurios dalyvauja Programos vaisių ir daržovių dalyje (kairėje) ir Programos pieno dalyje (dešinėje) skaičius, vnt.

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis (2017–2021 m. m.) ir Metinės stebėsenos ataskaitomis (2021–2022 m. m.)

PROGRAMOJE DALYVAUJANČIŲ VAIKŲ SKAIČIUS. Visais analizuojamo laikotarpio mokslo metais Programoje dalyvavo daugiau nei 85 proc. visų ugdymo įstaigas lankančių vaikų (ikimokyklinio amžiaus ir 1-4 klasių) (žr. toliau pateiktą paveikslą). Daugiausiai vaikų Programos vaisių ir daržovių dalyje dalyvavo 2018–2019 m. m. ir 2019–2020 m. m. (93 proc. visų įstaigas lankančių vaikų). Mažiausias dalyvių skaičius nustatytas 2020–2021 m. m., kai šalyje buvo paskelbtas karantinas (89 proc. visų įstaigas lankančių vaikų).

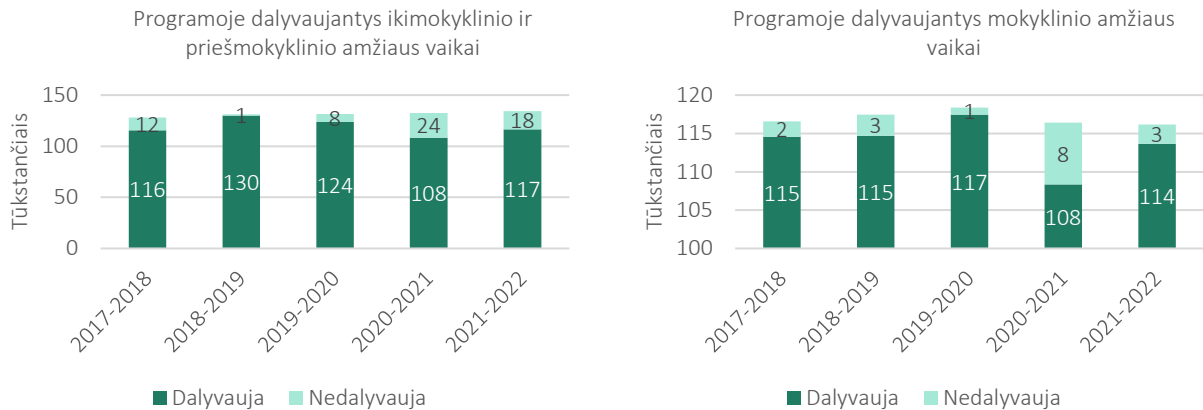
27 paveikslas. Vaikai, dalyvaujantys Programos vaisių ir daržovių dalyje (kairėje) ir Programos pieno dalyje (dešinėje), tūkst.

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis (2017–2021 m. m.) ir švietimo valdymo informacinėje sistemoje (2021 – 2022 m. m.) pateikta informacija

Programos pieno ir pieno produktų dalyje dalyvavo daugiau vaikų nei Programos vaisių ir daržovių dalyje. Daugiausiai vaikų Programos pieno ir pieno produktų dalyje dalyvavo 2018–2019 m. m. – 245 tūkst. arba 98 proc. visų ugdymo įstaigas lankančių vaikų. 2019–2020 m. m. Programos pieno ir pieno produktų dalyje dalyvavo 234 tūkst. vaikų arba 93 proc. visų įstaigas lankančių vaikų. Mažiausias dalyvių skaičius nustatytas 2020–2021 m. m., kai šalyje buvo paskelbtas karantinas (222 tūkst. arba 89 proc. visų įstaigas lankančių).

Programoje dalyvavo daugiau 1-4 klasės mokinių nei ikimokyklinio ir / ar priešmokyklinio amžiaus vaikų (žr. toliau pateiktą paveikslą). Nuo 2017–2018 m. m. iki 2021–2022 m. m. Programoje dalyvavo daugiau nei 93 proc. visų Lietuvos 1–4 klasės mokinių, o 2019–2020 m. m. – 99 proc. visų Lietuvos 124 klasių mokinių (117 tūkst.).

Visais analizuojamo laikotarpio mokslo metais Programoje dalyvavo daugiau nei 80 proc. visų Lietuvos ikimokyklinio ir / ar priešmokyklinio amžiaus vaikų. Daugiausiai vaikų Programoje dalyvavo 2018–2019 m. m. (130 tūkst. arba 99 proc. visų Lietuvos ikimokyklinio ir / ar priešmokyklinio amžiaus vaikų), o mažiausiai – 2020–2021 m. m. (108 tūkst. arba 82 proc. visų Lietuvos ikimokyklinio ir / ar priešmokyklinio amžiaus vaikų).

28 paveikslas. Vaikai, dalyvaujantys Programoje pagal amžiaus grupes: ikimokyklinio ir / ar priešmokyklinio amžiaus vaikai (kairėje) ir mokyklinio amžiaus vaikai (dešinėje), tūkst.

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis (2017–2021 m. m.) ir Švietimo valdymo informacinėje sistemoje (2021 – 2022 m. m.) pateikta informacija

Bent vienoje Programos dalyje nuo 2017–2018 m. m. iki 2021–2022 m. m. dalyvavo 80-89 proc. Lietuvos ugdymo įstaigų. Programos pieno ir pieno produktų dalyje dalyvavo 81-89 proc. įstaigų, galinčių dalyvauti Programoje, o Programos vaisių ir daržovių dalyje – 80-84 proc. Programoje galinčių dalyvauti įstaigų. Taip pat minėtu laikotarpiu bent vienoje Programos dalyje dalyvavo 93-99 proc. mokyklinio amžiaus vaikų ir 81-99 proc. ikimokyklinio ir / ar priešmokyklinio amžiaus vaikų. Nustatyta, kad daugiau vaikų dalyvauja Programos pieno ir pieno produktų dalyje nei vaisių ir daržovių dalyje.

DALYVAVIMĄ PROGRAMOJE NUTRAUKUSIOS UGDYMO ĮSTAIGOS. Nuo 2017–2018 m. m. iki 2021–2022 m. m. Programoje be pertraukų dalyvavo 1157 ugdymo įstaigos. Šalyje įvedus ekstremalią padėtį ir paskelbus karantiną dalis įstaigų iš Programos pasitraukė, tačiau apribojimus sušvelninus ar panaikinus, savo dalyvavimą jos atnaujino. Iš viso 129 ugdymo įstaigos dalyvavo Programoje su pertrauka (pertraukomis). Minėtu laikotarpiu dalyvavimą Programoje nutraukė apie 449 įstaigos, kita vertus apie 57 įstaigos, kurios niekada nedalyvavo Programoje, 2021–2022 m. m. prie jos prisijungė.

Atlikus interviu su ugdymo įstaigomis, kurios nebedalyvauja Programoje, nustatytos kelios esminės dalyvavimo nutraukimo priežastys. Daugelis mažesnių įstaigų, kuriose yra mažiau nei 30 vaikų, norėtų dalyvauti Programoje, tačiau pienas ir pieno produktai jiems nėra teikiami (vaisiai ir daržovės nepristatomi, jei ugdymo įstaigoje yra mažiau nei 20 vaikų). Taip pat nustatyta, kad ugdymo įstaigos (dažnu atveju mokyklos) neturi galimybės laikyti pieno ir pieno produktų taip, kaip nustatyta taisyklėse, t. y. nėra šaldytuvų, todėl šioje Programos dalyje nedalyvauja. Kai kurios įstaigos išskyrė, kad nedalyvauja Programos vaisių ir daržovių dalyje, nes neturi pakankamai žmogiškųjų išteklių, kad paruoštų produktus vaikams, t. y. nuplautų, nuskustų ir supjaustytų obuolius ir morkas, kad produktai būtų paruošti patogiam vartojimui. Dalis ugdymo įstaigų, kurios dalyvavo interviu, nurodė, kad mokiniai gauna nemokamą maitinimą, todėl dalis pagal Programą dalinamų produktų buvo nesuvalgoma, nes vaikai dažniau žaidė su maistu, o ne jį valgė, todėl siekiant išvengti maisto švaistymo, nuspręsta Programoje nebedalyvauti. Kai kurios ugdymo įstaigos (mokyklos ir darželiai) atsisako dalyvauti Programoje, nes sunku iš anksto numatyti vaikų skaičių, todėl produktų dažnu atveju trūksta. Siekiant išvengti nepatogumų, nuspręsta Programoje nedalyvauti.

Rodiklių įgyvendinimo vertinimas:

- Programos pieno ir pieno produktų dalyje dalyvauja daugiau ugdymo įstaigų nei Programos vaisių ir daržovių dalyje. Bent vienoje iš Programos dalių kasmet vidutiniškai dalyvauja daugiau nei 1400 įstaigų arba 84 proc. visų Lietuvos įstaigų, kurios galėtų dalyvauti Programoje (t. y. jose vyksta ikimokyklinis ir pradinis ugdymas).
- Programos pieno ir pieno produktų dalyje dalyvauja daugiau vaikų nei Programos vaisių ir daržovių dalyje. Taip pat Programoje dalyvauja daugiau 1-4 klasės mokinių nei darželinukų (vaikų iki 6 metų). Bent vienoje Programos dalyje vidutiniškai kasmet dalyvauja 233 tūkst. vaikų, tai sudaro 93-99 proc. mokyklinio amžiaus vaikų ir 81-99 proc. ikimokyklinio ir / ar priešmokyklinio amžiaus vaikų.

5. Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno gaminių dalijimo ugdymo įstaigose sistemos įvertinimas

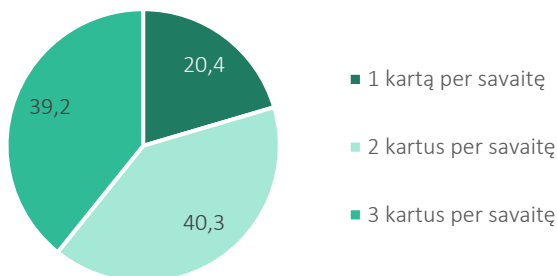
Šiame skyriuje įvertinta vaisių, daržovių bei pieno ir pieno produktų dalijimo ugdymo įstaigose sistema. Atsižvelgiama į Strategijos reikalavimus ir praktinius jų pritaikymus ugdymo įstaigose.

VAISIŲ IR DARŽOVIŲ, PIENO IR PIENO PRODUKTŲ DALINIMO UGDYMO ĮSTAIGOSE TVARKA. Strategijoje numatyta, kad vaisių ir daržovių produktai vaikams turi būti dalinami iki trijų kartų per savaitę; ne mažiau kaip du kartus per mėnesį turi būti dalinamos daržovės ir vieną kartą per mėnesį gali būti tiekiamos vaisių ir / arba daržovių sultys. Taip pat joje numatyta, kad vaisių ir daržovių produktų dalinimas turi būti tolygiai išdėstomas per mėnesį, kad kiekvieną savaitę būtų patiekiamas vaisiaus ir / ar daržovės porcija, ir / ar jų sultys.

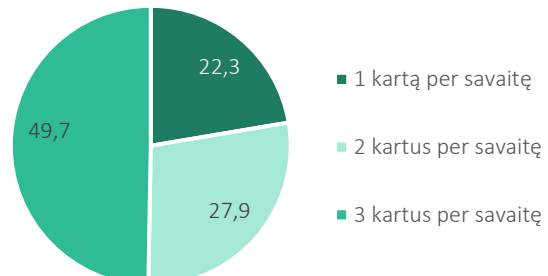
Pienas ir pieno produktai, atsižvelgiant į Programoje numatytus reikalavimus, turi būti dalinami vaikams iki trijų kartų per savaitę, iš kurių bent du kartus turi būti tiekiamas geriamasis pienas. Taip pat vieną kartą per mėnesį gali būti tiekiamas brandintas sūris.

Remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis, vaisiai, daržovės ir pieno produktai mokyklose dalinami iki 3 kartų per savaitę iki 36 savaitių per metus. Pienas ar pieno produktai dažniausiai teikiami 3 kartus per savaitę, o vaisiai bei daržovės – 8 kartus per mėnesį. Šiuos duomenis patvirtina mokyklos apklausos rezultatai (žr. toliau pateiktą paveikslą). Mokyklų atstovų buvo klausta, kaip dažnai, jų ugdymo įstaigoje dalinami vaisiai ir daržovės. 79,6 proc. respondentų nurodė, kad šiuos produktus dalina daugiau nei 2 kartus per savaitę. Dauguma įstaigų (40,3 proc.) nurodė, kad vaisius ir daržoves dalina 2 kartus per savaitę. Taigi, vidutiniškai mokiniai vaisių ir daržovių gauna 8 kartus per mėnesį. Pienas ir pieno produktai mokiniams buvo dalinami dažniau nei vaisiai ir daržovės. 78,2 proc. respondentų nurodė, kad šiuos produktus dalina daugiau nei 2 kartus per savaitę. Dauguma ugdymo įstaigų (49,7 proc.) nurodė, kad pieną ir pieno produktus dalina 3 kartus per savaitę.

Vaisių ir daržovių dalinimo dažnumas

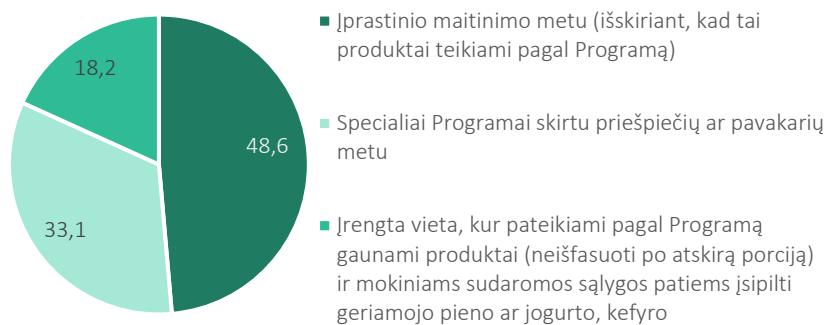
Pieno ir pieno produktų dalinimo dažnumas

29 paveikslas. Pagal Programą dalinamų produktų dažnumas mokyklose: vaisiai ir daržovės (kairėje), pienas ir pieno produktai (dešinėje) (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Strategijoje taip pat rekomenduojama produktus vaikams dalyti specialiai Programai skirtu priešpiečių ar pavakarių metu, o nesant tokiai galimybei, produktai gali būti dalijami įprastinio maitinimo ugdymo įstaigose metu, išskiriant, kad tai produktai, tiekiami pagal Programą. Mokyklos atstovų apklausos rezultatai rodo, kad dauguma mokyklų produktus dalina įprastinio maitinimo metu (48,6 proc.) ir tik dalis specialiai Programai skirtu metu (33,1 proc.). 18,2 proc. apklaustųjų nurodė, kad mokykloje yra įrengta vieta, kur pateikiami produktai ir mokiniai patys gali pasiimti tiek produktų, kiek nori (žr. toliau pateiktą paveikslą).

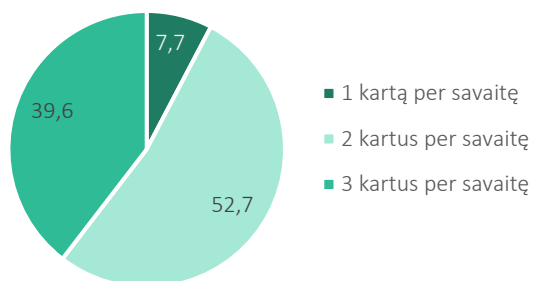
30 paveikslas. Laiko, kai pagal Programą dalinami produktai mokyklose, pasiskirstymas (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

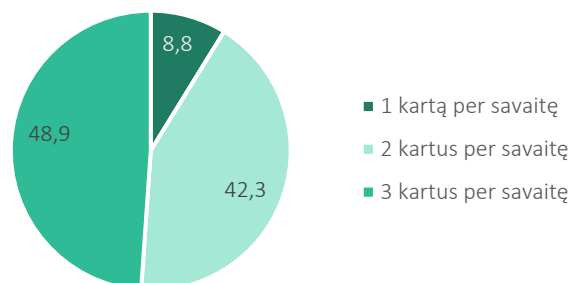
Tokie patys klausimai buvo užduoti ir darželio atstovams. 39,6 proc. respondentų nurodė, kad jų ugdymo įstaigoje vaisiai ir daržovės pagal Programą dalinami 3 kartus per savaitę. Daugiau nei pusė įstaigų (52,7 proc.) nurodė, kad šiuos produktus dalina 2 kartus per savaitę (žr. toliau pateiktą paveikslą). Taigi, vidutiniškai mokiniai vaisių ir daržovių gauna 8 kartus per mėnesį.

Pienas ir pieno produktai vaikams darželiuose buvo dalinami dažniau nei vaisiai ir daržovės. 48,9 proc. respondentų nurodė, kad šiuos produktus dalina 3 kartus per savaitę, o 42,3 proc. dalina juos 2 kartus per savaitę.

Vaisių ir daržovių dalinimo dažnumas

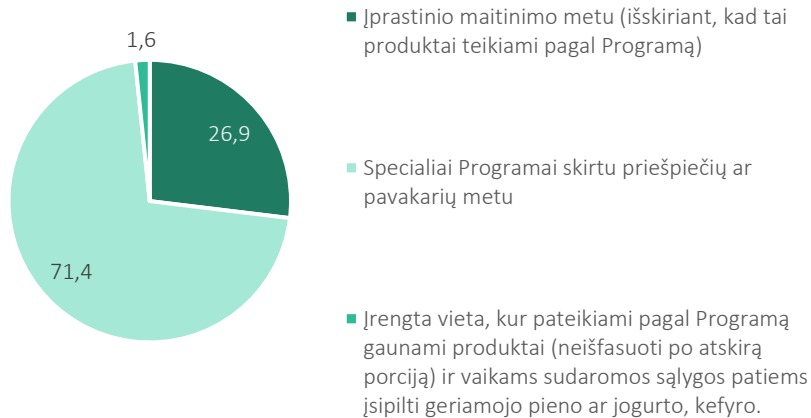
Pieno ir pieno produktų dalinimo dažnumas

31 paveikslas. Pagal Programą dalinamų produktų dažnumas darželiuose: vaisiai ir daržovės (kairėje), pienas ir pieno produktai (dešinėje) (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Strategijoje taip pat rekomenduojama produktus vaikams dalyti specialiai Programai skirtu priešpiečių ar pavakarių metu, o nesant tokiai galimybei, produktai gali būti dalijami įprastinio maitinimo ugdymo įstaigose metu, išskiriant, kad tai produktai, tiekiami pagal Programą. Darželio atstovų apklausos rezultatai rodo, kad dauguma darželių produktus specialiai Programai skirtu priešpiečių ar pavakarių metu (71,4 proc.), ketvirtadalis įprastinio maitinimo metu (26,9 proc.) ir tik dalis apklaustųjų nurodė, kad darželyje įrengta vieta, kur pateikiami produktai ir vaikai patys gali pasiimti tiek produktų, kiek nori (žr. toliau pateiktą paveikslą).

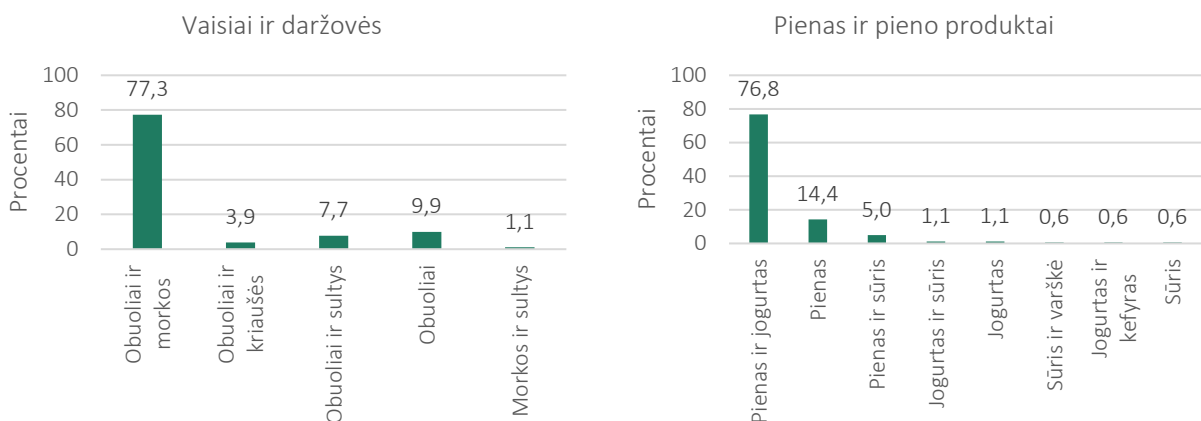
32 paveikslas. Laiko, kai pagal Programą dalinami produktai darželiuose, pasiskirstymas (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Pirmojo karantino metu (nuo 2020-03-16 iki 2020-06-16) ugdymas buvo vykdomas nuotoliniu būdu ir produktai nebuvo tiekiami, nes nebuvo paruoštos gairės, kaip tai daryti. Paskelbus antrąjį karantiną (nuo 2020-11-07 iki 2021-07-01) dalis ugdymo įstaigų atnaujino savo veiklą: darželiai priėmė vaikus, o mokyklose ugdymas vyko nuotoliniu būdu. Atsižvelgiant į susiklosčiusią situaciją, Programos Strategija buvo papildyta. Papildyta Programos Strategija numatė, kad šalyje paskelbus ekstremalią padėtį, produktų dalinimo reikalavimai keičiasi. Tokiu atveju gali būti suformuotas produktų davinytis, kuris būtų tiekiamas vaikams vieną kartą per 30 kalendorinių dienų. Tam tikrą iš anksto numatytą dieną ugdymo įstaigos atstovas laukdavo tėvų (globėjų), kurie ateitų pasiimti vaikui skirtą produktų davinį (vaisių, daržovių, pieno ir / ar pieno produktų). 2020–2021 m. m. tokių davinų vidutiniškai buvo išdalinta 6,27 tūkst. vnt.

BENDROJO UGDYMO ĮSTAIGOSE DALINAMI VAISIAI, DARŽOVĖS, PIENAS IR PIENO PRODUKTAI. 77,3 proc. bendrojo ugdymo įstaigų mokiniams dalino obuolius ir morkas, tai dažniausiai pasitaikantys vaisių ir daržovių derinys. Rečiausiai mokiniai gavo morkas ir sultis, tokį vaisių ir daržovių derinį davė 1,1 proc. ugdymo įstaigų. Beveik dešimtadalis (9,9 proc.) bendrojo ugdymo įstaigų mokiniams dalino tik obuolius (žr. toliau pateiktą paveikslą).

76,8 proc. bendrojo ugdymo įstaigų mokiniams dalino pieną ir jogurtą, 5 proc. – pieną ir sūrį. Rečiausiai pasitaikantys derinys – sūris ir varškė (0,6 proc.). Tuo metu 14,4 proc. ugdymo įstaigų mokiniams dalino tik pieną. Taip pat nustatyta, kad 94,8 proc. ugdymo įstaigų dalino pieną (įskaitant ir produktų derinius), 77,1 proc. – jogurtą (įskaitant ir produktų derinius).

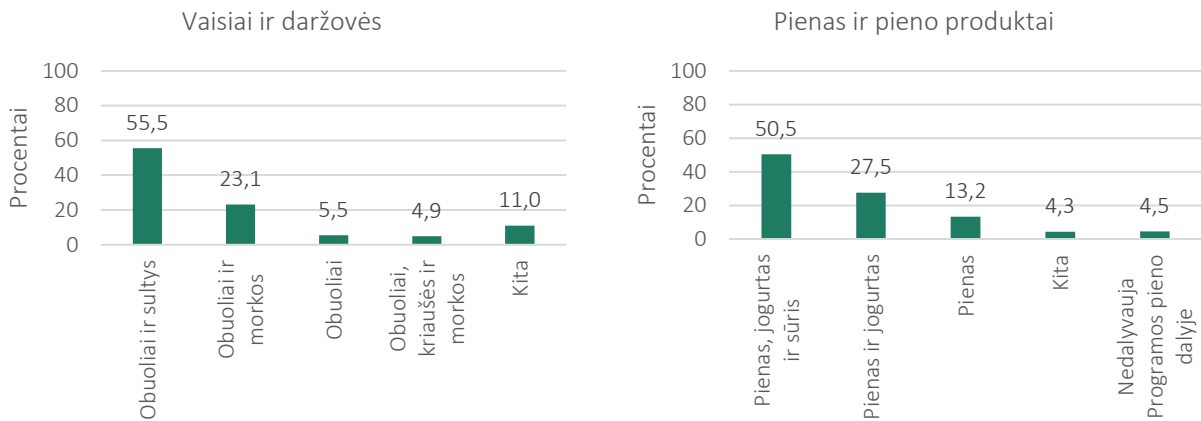

33 paveikslas. Mokykloje dažniausiai mokiniams dalinami produktai: vaisiai ir daržovės (kairėje) ir pienas ir pieno produktai (dešinėje) (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOSE DALINAMI VAISIAI, DARŽOVĖS, PIENAS IR PIENO PRODUKTAI. Apklausus darželių atstovus, nustatyta, kad 55,5 proc. ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikams dalina obuolius ir sultis, tai dažniausiai pasitaikantys vaisių ir daržovių derinys. Rečiausiai mokiniai gavo obuolius, kriaušes ir morkas, tokį vaisių ir daržovių derinį davė 4,9 proc. ugdymo įstaigų. Taip pat nustatyta, kad 99,6 proc. ugdymo įstaigų mokiniams dalino obuolius, 88,5 proc. – morkas (žr. toliau pateiktą paveikslą). Rečiausiai mokiniai gavo kriaušes (11,5 proc.).

50,5 proc. ugdymo įstaigų vaikams dalino pieną, jogurtą ir sūrį, o 27,5 proc. – pieną ir jogurtą. Rečiausiai pasitaikantys derinys – pienas ir sūris (1,1 proc.). Tuo metu 13,2 proc. ugdymo įstaigų mokiniams dalino tik pieną. Taip pat nustatyta, kad 95,2 proc. ugdymo įstaigų vaikams dalino pieną, 79,6 proc. – jogurtą.

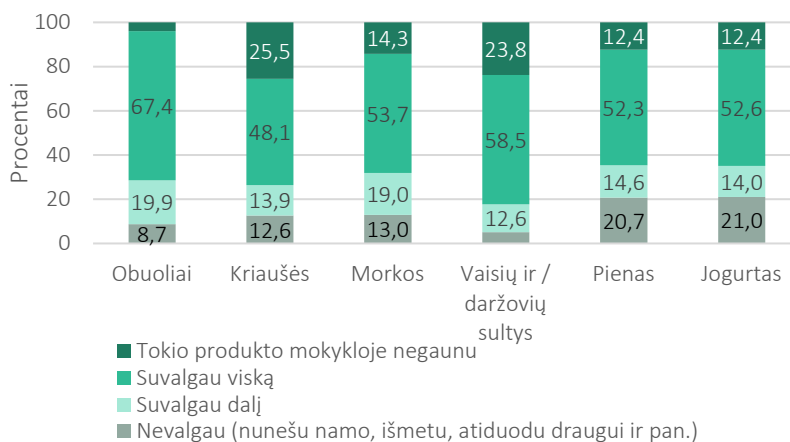

34 paveikslas. Darželiuose dažniausiai mokiniams dalinami produktai: vaisiai ir daržovės (kairėje) ir pienas ir pieno produktai (dešinėje) (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Nustatyta, kad tiek mokyklose, tiek darželiuose dažniausiai dalinami obuoliai ir morkos, tačiau darželiuose, priešingai negu mokyklose, išdalinama daugiau vaisių ir / ar daržovių sulčių. Pieno ir pieno produktų atveju, tiek mokyklose, tiek darželiuose dažniausiai dalinamas pienas ir jogurtas.

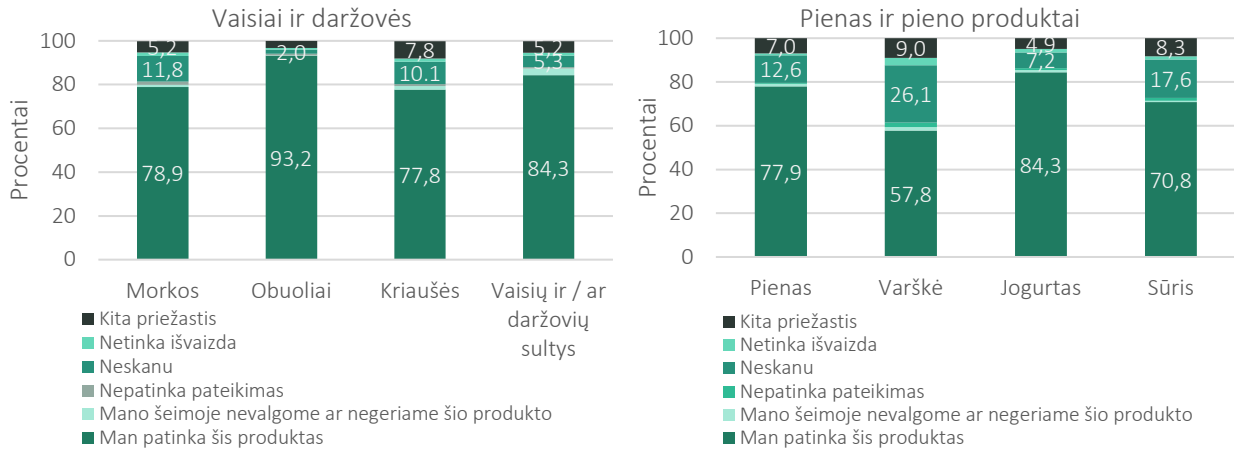
NEIŠDALINTO MAISTO PANAUDOJIMAS: BENDROJO UGDYMO ĮSTAIGOS. Mokinių apklausos duomenys atskleidė, kad 1-4 klasės mokiniai dažniausiai suvalgo dalinamus obuolius (67,4 proc.), išgeria sultis (58,5 proc.) ir suvalgo morkas (53,7 proc.). Mokiniai dažniausiai nevalgo jogurto ir pieno (juos parsineša namo, išmeta, atiduoda draugui ar pan.) (žr. toliau pateiktą paveikslą).

35 paveikslas. Pagal Programą dalinamų produktų suvartojimas (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Atsižvelgiant į tai, mokinių buvo paklausta, kodėl jie nesuvalgo visos jiems mokykloje duodamos porcijos. Dauguma respondentų pažymėjo, kad jiems patinka mokykloje duodami vaisiai ir daržovės (daugiau nei 70 proc. (žr. toliau pateiktą paveikslą). Kita vertus, kaip vieną iš pagrindinių priežasčių, kodėl nesuvalgo obuolių, morkų, kriaušių ar neišgeria sulčių, mokiniai nurodė produkto skonį. 11,8 proc. pažymėjo, kad jiems nepatinka morkų skonis, o 5,2 proc. nurodė, kad tam yra kitos priežastys. Panaši tendencija nustatyta ir kitų produktų atveju.

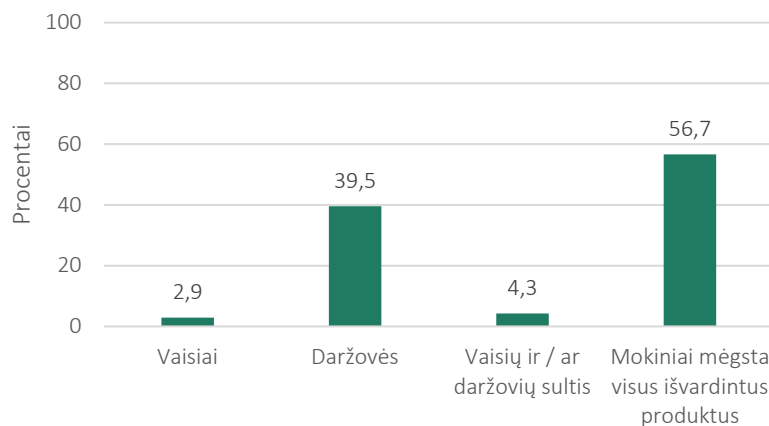

36 paveikslas. Pagrindinės priežastys, kodėl mokiniai nesuvalgo Programos metu dalinamų vaisių: Programos vaisių ir daržovių dalis (kairėje) ir Programos pieno ir pieno produktų dalis (dešinėje) (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Panaši tendencija nustatyta pieno ir pieno produktų, tokių kaip varškė, jogurtas ir sūris, atveju. Mokinių buvo paklausta, kodėl jiems nepatinka gerti ar valgyti šių produktų. Dauguma respondentų nurodė, kad paminėti produktai jiems patinka, tačiau mažiausiai jiems patinka varškė (57,8 proc.). Pagrindinė priežastis, kodėl mokiniams nepatinka šis ir kiti produktai – skonis. 26,1 proc. respondentų nurodė, kad jiems varškė yra neskanu. Palyginus 2020 m. ir 2022 m. apklausos rezultatus, nustatyta, kad jų rezultatai sutampa, pagrindinė priežastis, kodėl mokiniai nemėgsta vieno ar kito produkto – skonis (2020 m. net 38,8 proc. respondentų nurodė, kad jie nevalgė pieno ar pieno produktų, nes jiems nepatinka jų skonis).

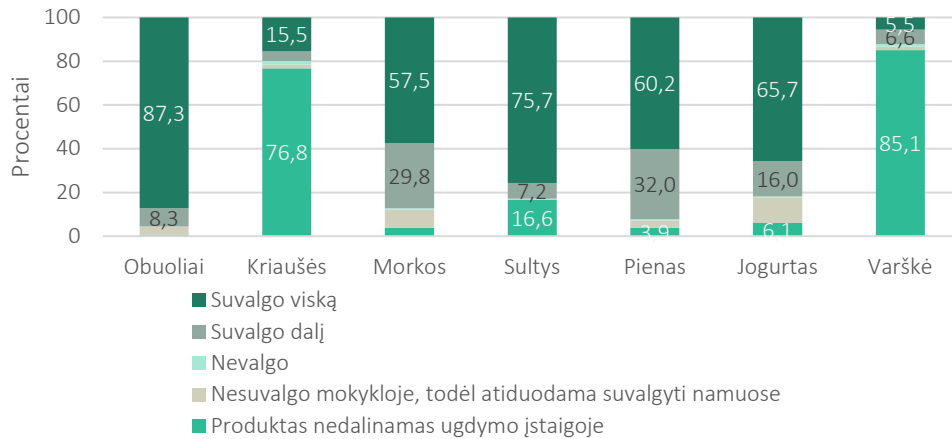
Panašūs klausimai taip pat buvo įtraukti į mokyklos atstovų klausimyną. Jų nuomone, 1-4 klasės mokiniai mėgsta visus jiems pagal Programą dalinamus produktus (56,7 proc.). Vis dėlto mažiausiai, mokyklos atstovų nuomone, jiems patinka daržovės, jų mokiniai suvalgo mažiausiai (žr. toliau pateiktą paveikslą). Tik 2,9 proc. respondentų nurodė, kad vaikams nepatinka vaisiai. Taigi, tiek mokinių nuomonė, tiek mokyklos atstovų įžvalgos sutampa. Didžiąją dalį mokinių patinka visi dalinami produktai (vaisiai, daržovės, pienas ir pieno produktai), o mažiausiai patinka daržovės.

37 paveikslas. Mokinių nemėgstami arba mažiau mėgstami produktai, kurių jie nevalgė ar valgo mažiau (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

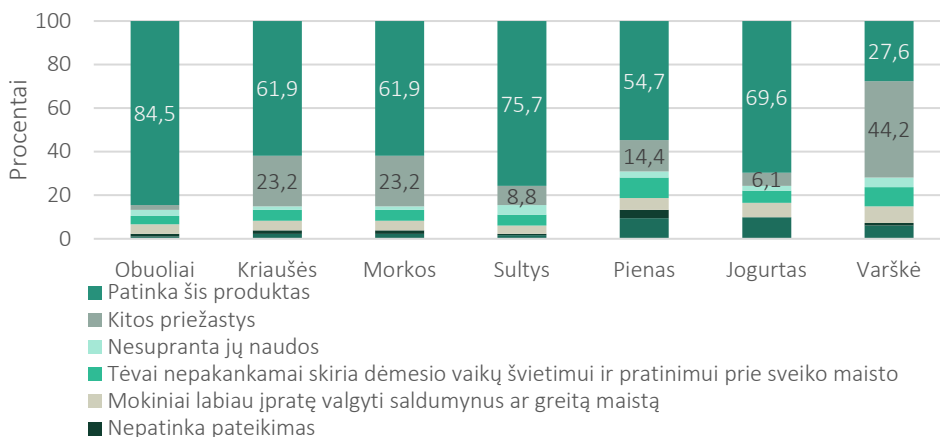
Paklausus mokyklos atstovų, ar mokiniai suvalgo visus pagal Programą dalinamus maisto produktus, daugiau nei pusė nurodė, kad mokiniai suvalgo viską. Respondentai pastebėjo, kad didžioji dalis mokinių suvalgo jiems dalinamus obuolius (87,3 proc.), morkas (57,5 proc.) ir išgeria sultis (75,7 proc. (žr. toliau pateiktą paveikslą). Taip pat didžioji dalis 1–4 klasės mokinių suvartoja pieno ir jogurto porcijas (atitinkamai 60,2 proc. ir 65,7 proc.). Jogurtą ir morkas, mokyklos atstovų nuomone, dažniausiai mokiniai nešasi namo (atitinkamai 11,6 proc. ir 8,3 proc.).

38 paveikslas. Vaisių ir daržovių, dalinamų pagal Programą, suvartojimas (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Pagrindinės priežastys, kodėl mokiniai nevalgo Programos metu dalinamų produktų, mokyklos atstovų nuomone, yra skirtingos. Dauguma respondentų nurodė, kad viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl mokiniai nevalgo obuolių, yra tai, kad jie labiau įpratę valgyti saldumynus ar greitą maistą (4,4 proc.). Kriaušių, morkų ir sulčių, kaip ir varškės mokiniai valgo mažiau, nes tėvai nepakankamai skiria dėmesio vaikų švietimui ir pratinimui prie sveiko maisto (atitinkamai 5 proc., 5 proc., 5 proc. ir 8,8 proc.). Pieno ir jogurto atvejais, mokyklos atstovų nuomone, didelę įtaką turi produktų skonis (atitinkamai 9,4 proc. ir 9,9 proc.). Kita vertus, mokyklos atstovai pastebi, kad didžiąjai daliai 1-4 klasės mokinių patinka jiems duodami produktai (žr. toliau pateiktą paveikslą).

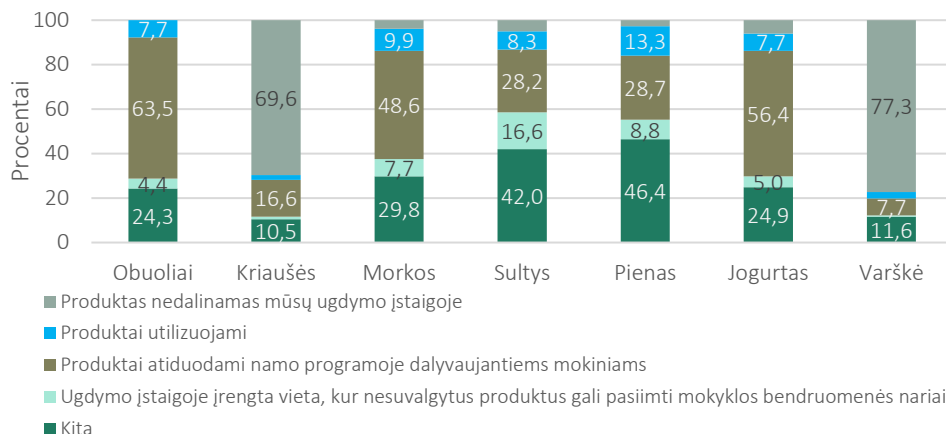

39 paveikslas. Mokyklos atstovų nuomone, pagrindinės priežastys, kodėl mokiniai nemėgsta ar nevalgo Programos metu dalinamų produktų (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Mokyklos atstovai taip pat nurodė, kad produktai, kurių mokiniai nesuvalgo, dažniausiai yra atiduodami Programoje dalyvaujantiems mokiniams, kad jie galėtų juos nešiti namo (obuolių, kriaušių, morkų, jogurto atvejais) (žr. toliau pateiktą paveikslą). Retais atvejais ugdymo įstaigoje yra įrengta vieta, kurioje Produktus gali

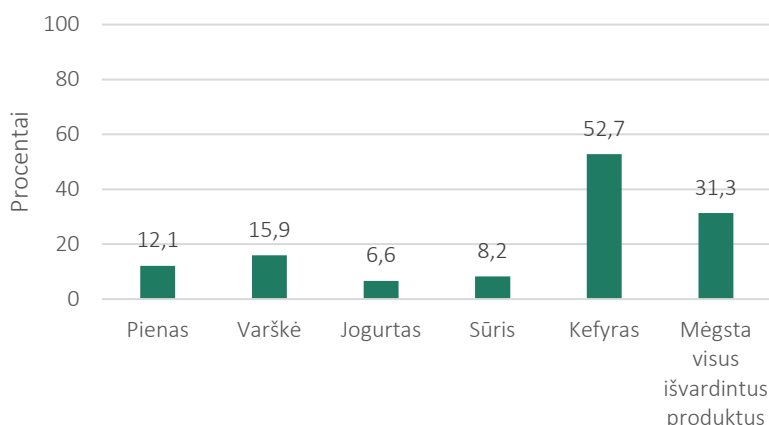
pasiimti kiti bendruomenės nariai (tai dažniausiai pasitaiko sulčių atveju). Vis dėlto, dalis produktų, kurie buvo išdalinti mokiniams, bet liko nesuvalgyti, yra utilizuojama (didžiausia utilizavimo dalis nustatyta pieno atveju).

40 paveikslas. Programos metu išdalintų, bet nesuvalgytų produktų panaudojimas (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

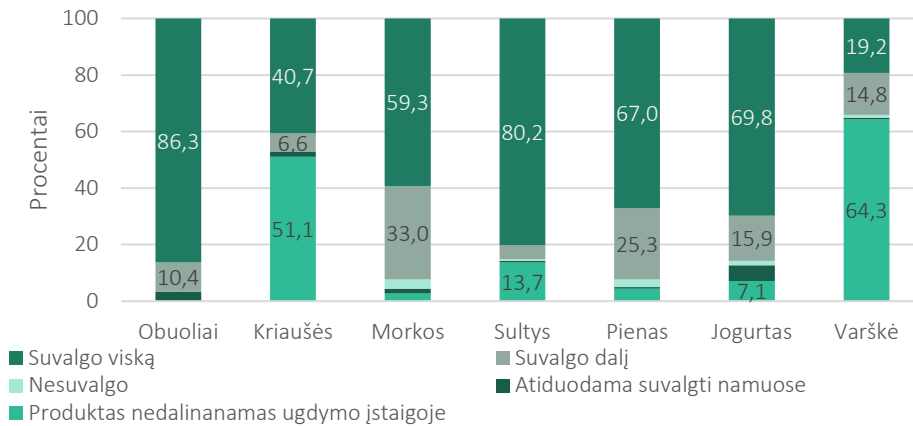
NEIŠDALINTO MAISTO PANAUDOJIMAS: IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOS. Tokie patys ar panašūs klausimai buvo įtraukti į darželio atstovų klausimyną. Jų nuomone, kiek daugiau nei ketvirtadalis vaikų mėgsta visus jiems dalinamus produktus (31,3 proc.). 52,7 proc. darželio atstovų nurodė, kad vaikams mažiausiai patinka gerti kefyrą (žr. toliau pateiktą paveikslą).

41 paveikslas. Vaikų, kurie ugdomi darželiuose, nemėgstami arba mažiau mėgstami produktai, kurių jie nevalgo ar valgo mažiau (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

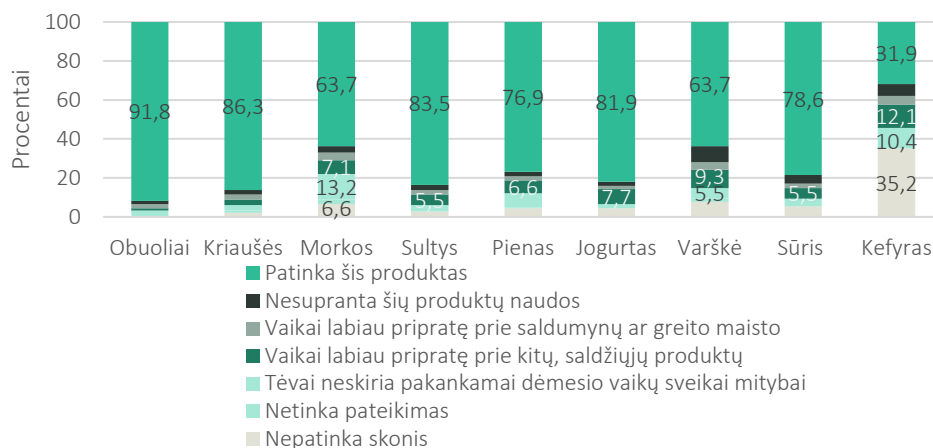
Paklausus darželio atstovų, ar vaikai suvalgo visus pagal Programą dalinamus maisto produktus, daugelis nurodė, kad vaikai suvalgo viską. Respondentai pastebėjo, kad didžioji dalis mokinių suvalgo jiems dalinamus obuolius (86,3 proc.), morkas (59,3 proc.) ir išgeria sultis (80,2 proc.; žr. toliau pateiktą paveikslą). Taip pat didžioji dalis vaikų suvalgo pieno ir jogurto porcijas (atitinkamai 67 proc. ir 69,8 proc.). Tik nedidelė dalis produktų atiduodama vaikams suvalgyti namie (nuo 0,5 proc. iki 5,5 proc.).

42 paveikslas. Darželiuose pagal Programą dalinamų vaisių, daržovių, pieno ir pieno produktų suvartojimas (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

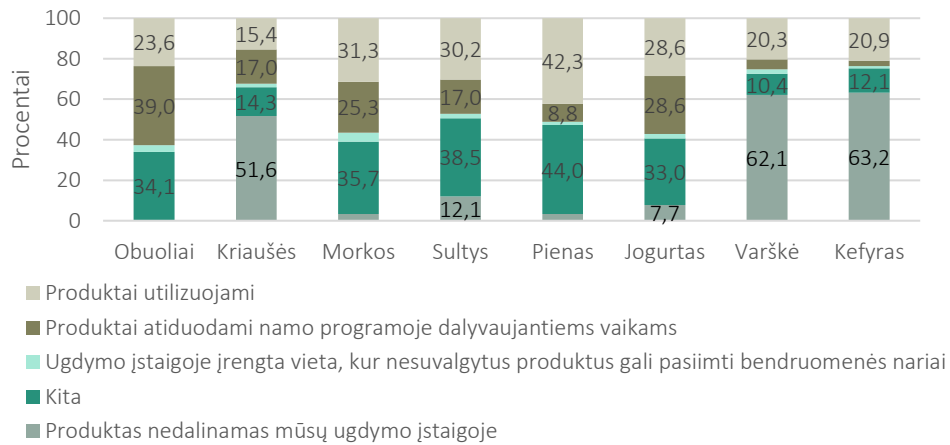
Pagrindinės priežastys, kodėl vaikai nevalgo Programos metu dalinamų produktų, darželio atstovų nuomone yra skirtingos. Dauguma respondentų nurodė, kad viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl mokiniai nevalgo obuolių, kriaušių, morkų ir negeria pieno, nes tėvai neskiria pakankamai dėmesio vaikų sveikai mitybai (atitinkamai 2,7 proc., 2,7 proc., 13,2 proc. ir 7,1 proc.). Sulčių, jogurto, varškės ir sūrio vaikai nemėgsta, nes pratę prie kitų, saldžiųjų produktų (atitinkamai 5,5 proc., 7,7 proc., 9,3 proc. ir 5,5 proc.). Kita vertus, darželio atstovai pastebi, kad didžiąjai daliai vaikų patinka jiems duodami produktai.

43 paveikslas. Pagrindinės priežastys, kodėl vaikai darželiuose nemėgsta ar nevalgo Programos metu dalinamų produktų (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Darželio atstovai taip pat nurodė, kad nesuvalgyti produktai yra atiduodami Programoje dalyvaujantiems vaikams, kad jie galėtų juos neštis namo (dažniausiai pasitaiko obuolių ir jogurto atvejais) (žr. toliau pateiktą paveikslą). Retais atvejais ugdymo įstaigoje yra įrengta vieta, kurioje Produktus gali pasiimti kiti bendruomenės nariai (dažniausia morkų atveju). Ikimokyklinio ugdymo įstaigose produktai yra utilizuojami dažniau nei bendrojo ugdymo įstaigų atveju. Utilizuojama dažniausiai pieną ir morkas.

44 paveikslas. Programos metu išdalintų, bet nesuvalgytų produktų panaudojimas (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Apibendrinant, tiek 1-4 klasės mokiniai, tiek vaikai dažniausiai suvalgo visus Programos metu duodamus produktus. Vis dėlto priežastys, kodėl jie nevalgo vieno ar kito produkto, gali būti skirtingos. Moksleivių tarpe tai produktų pertekliumi, jie duodami moksleiviams parsinešti namo, tuo tarpu darželio atstovai nurodė, kad dažnu atveju produktai utilizuojami.

6. Vykdytų švietimo priemonių įvertinimas

Šiame skyriuje įvertintos vykdytos švietimo priemonės. Atsižvelgta į taikytas priemones, jų efektyvumą ir naudą.

6.1. Taikytos švietimo priemonės

ĮGYVENDINTOS ŠVIETIMO PRIEMONĖS. Įgyvendinant strategiją, Lietuvoje buvo organizuojamos įvairios švietimo priemonės Europos Komisijos apibrėžtomis temomis pagal EK reglamentą 2017/40⁸ (žr. toliau pateiktą lentelę). Visais nagrinėjamo laikotarpio metais buvo vykdytos tokios švietimo priemonės, kaip vaikų supažindinimas su žemės ūkiu, sveikos mitybos tematika, organiško maisto, maisto švaistymo klausimais. Buvo įgyvendintos tokio tipo priemonės: ugdymo įstaigų sodai, pamokos, paskaitos, dirbtuvės, konkursai.

7 lentelė. Lietuvoje vykdytų švietimo priemonių temos, 2017–2021 m. m.

Švietimo priemonių temos pagal EK reglamentą 2017/40	Lietuvoje vykdytų švietimo priemonių temos				
	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Vaikų supažindinimas su žemės ūkiu	✓	✓	✓	✓	✓
Sveiki maitinimosi įpročiai	✓	✓	✓	✓	✓
Vietinio maisto tiekimo grandinė	✗	✗	✗	✗	✓
Ekologiškas maistas	✓	✓	✓	✓	✓
Tvari gamyba	✗	✗	✗	✓	✓
Maisto švaistymas	✓	✓	✓	✓	✓

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis

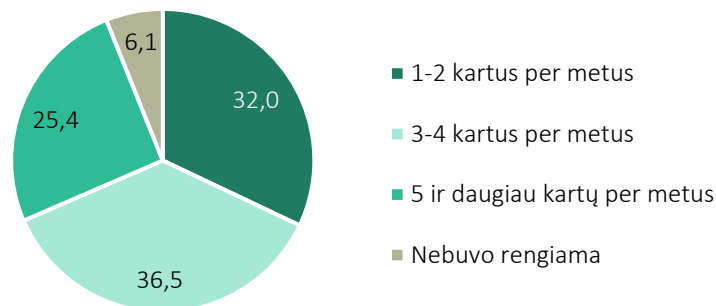
2020–2021 m. m. išsiskyrė tuo, kad buvo pradėtas aktyvesnis švietimas tvarumo ir maisto švaistymo tematika. Bendradarbiaujant su Jungtinių tautų Maisto ir žemės ūkio organizacija, buvo parengta ir išversta „Gerai daryk – maistą taupyk!“ (angl. *Do Good Save Food*) projekto mokomoji medžiaga, publikuoti su tuo susiję straipsniai. Šiuo projektu siekiama spręsti maisto švaistymo ir neatsakingo vartojimo problemą. Šis leidinys – įvairiapusio, mokslu pagrįsto ir įtrauktimi paremto kūrybinio proceso, kuriame dalyvavo tiek viešojo, tiek privataus sektoriaus atstovai, rezultatas. Tai atsakas nuolat augančiam visuomenės norui suprasti, kodėl susidaro toks didelis kiekis maisto atliekų ir kaip būtų galima šią problemą spręsti. Turinys pritaikytas vaikams nuo 5 iki 9 metų bei sukurta atskira versija mokyklų vadovybėms. Buvo organizuojami nuotoliniai seminarai, kuriuose Agentūra apmokė mokytojus naudotis edukacine medžiaga, pateikta svetainėje www.pienasvaisiai.lt, ir kaip ją pritaikyti prie pamokų, kurios vedamos mokykloje. Sukurtos metodinės ir ugdomosios medžiagos: „Kaip elgiuosi? Ogi tvariai!“, „Gerai daryk – maistą taupyk!“, „Auk sveikas, vaike“ ir įvairūs animaciniai filmukai, virtualūs turai, pamokų įrašai.

⁸ Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2017/40 2016 m. lapkričio 3 d. kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1308/2013 papildomas nuostatomis dėl Sąjungos pagalbos vaisiams ir daržovėms, bananams ir pienui tiekti švietimo įstaigoms, ir iš dalies keičiamas Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) Nr. 907/2014. Prieiga internetu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32017R0040>

Remiantis Agentūros teikiamomis ataskaitomis EK, analizuojamu laikotarpiu nebuvo organizuota edukacinių priemonių, skirtų vietinio maisto tiekimo grandinių temomis.

Be įprastų mokymo medžiagų, seminarijų, metodologinių medžiagų ir pamokų, buvo pasitelktos ir kitos švietimo priemonės: mokiniai vizitai ir ugdymo įstaigų sodai. Organizuotų konkursų metu, vaikai ne tik patys buvo skatinami domėtis maisto tiekimu (projektas „Kaip mes gauname ... ant savo stalų?“), bet nugalėtojai taip pat galėjo aplankyti ir augintojų ūkius (2019-2020 m. m.). 2020-2021 m. m. įsteigti pirmieji ugdymo įstaigų sodai, pasodinant obuolių ir kriaušių medžius mokyklų ir darželių teritorijose. Dalyvavusios mokyklos ir darželiai gavo po tris obelis ir dvi kriaušes.

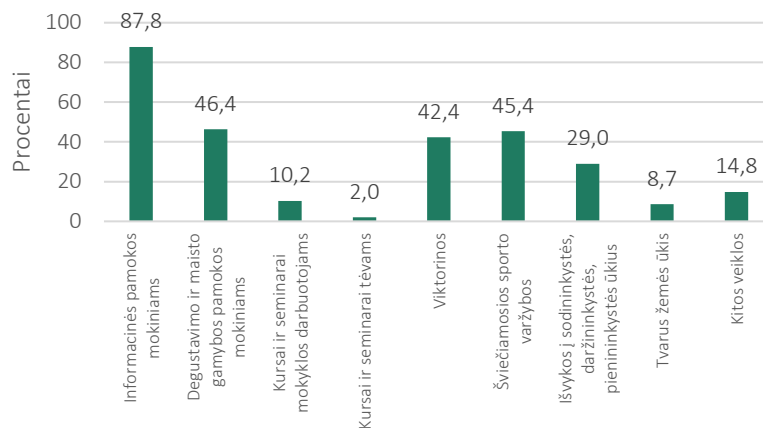
ĮGYVENDINTOS ŠVIETIMO PRIEMONĖS: BENDROJO UGDYMO ĮSTAIGOS. Apklausus mokyklų atstovus, kiek kartų per metus jų mokykloje pagal Programą būna rengiami specialūs renginiai ir užsiėmimai, skirti mokinių švietimui ir informavimui apie sveiką mitybą, vaisius, daržoves, pieną ir pieno produktus, 61,9 proc. respondentų nurodė, kad 3 ar daugiau kartų (žr. toliau pateiktą paveikslą). 1-2 kartus per metus tokius renginius organizuoja 32 proc.

45 paveikslas. Pagal Programą mokyklose rengiamų specialiųjų renginių ir užsiėmimų dažnumas (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Dažniausiai mokyklos rengia informacines pamokas mokiniams (87,8 proc.), degustavimo ir maisto gamybos pamokas mokiniams (46,4 proc.), šviečiamosios sporto varžybas (45,4 proc.). Rečiau pasitaiko kursai ir seminarai tėvams (2 proc.), renginiai tvaraus žemės ūkio tema (8,7 proc.) ir kursai ir seminarai mokyklos darbuotojams (10,2 proc.).

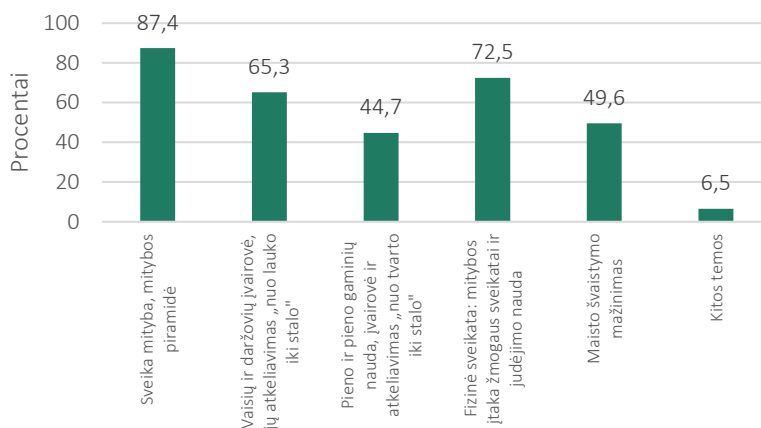

46 paveikslas. Dažniausiai mokyklose organizuojamos švietimo apie vaisių, daržovių ir pieno produktų naudą priemonės pagal Programą (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

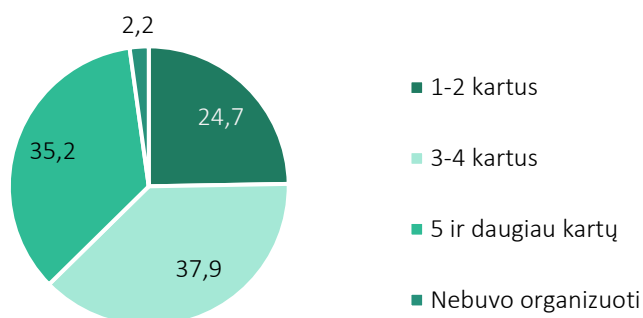
Paklausus respondentų, kokiomis temomis dažniausiai vykdavo specialūs užsiėmimai, 87,4 proc. nurodė, kad apie sveiką mitybą ir mitybos piramidę, 72,5 proc. – mitybos įtaką žmogaus sveikatai ir judėjimo naudą ir 65,3 proc. –

vaisių ir daržovių įvairovę, jų atkeliavimą „nuo lauko iki stalo“. Rečiausiai pasitaikanti tema buvo apie pieno ir pieno gaminių naudą, įvairovę ir atkeliavimą nuo „tvarto iki stalo“.

47 paveikslas. Dažniausiai mokyklose vykdomų pagal Programą specialių renginių temos ir veiklos (n=262), proc.

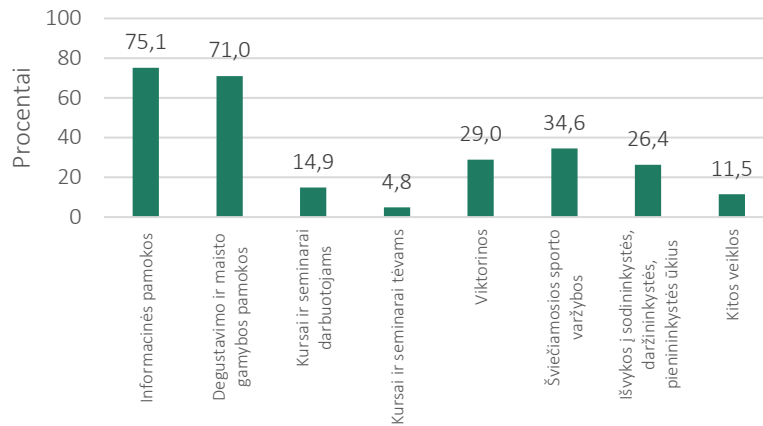
ĮGYVENDINTOS ŠVIETIMO PRIEMONĖS: IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOS. Tokie patys klausimai buvo pateikti ir darželio atstovų anketoje. Paklausus, kiek kartų per metus jų darželyje pagal Programą būna rengiami specialūs renginiai ir užsiėmimai, skirti vaikų švietimui ir informavimui apie sveiką mitybą, vaisius, daržoves, pieną ir pieno produktus, 73,1 proc. respondentų nurodė, kad 3 ar daugiau kartų (žr. toliau pateiktą paveikslą). 1-2 kartus per metus tokius renginius organizuoja 24,7 proc. ir 2,2 proc. nurodė, kad specialūs renginiai ir užsiėmimai jų ugdymo įstaigoje nebuvo organizuojami.

48 paveikslas. Darželiuose rengiamų, pagal Programą, specialių renginių ir užsiėmimų dažnumas (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Dažniausiai darželiai rengia informacines pamokas vaikams (75,1 proc.), degustavimo ir maisto gamybos pamokas vaikams (71 proc.), šviečiamosios sporto varžybas (34,6 proc.). Rečiau pasitaiko kursai ir seminarai tėvams (4,8 proc.) ir kursai ir seminarai mokyklos darbuotojams (14,9 proc.). Dalis respondentų nurodė kitas veiklas – daržininkystės užsiėmimai darželio kieme ar grupių viduje (t. y. ant palangių auginami svogūnų laiškai, petražolės ir pan.), kūrybinių darbų parodos (t. y. piešinių, lipdinių ir pan.), įvairios akcijos, projektai ir konkursai, aplinkosauginės švietimo pamokėlės (pavyzdžiui, „Mes – mažieji detektyvai“), paruošti stendai, žaidžiami įvairūs žaidimai apie sveiką mitybą.

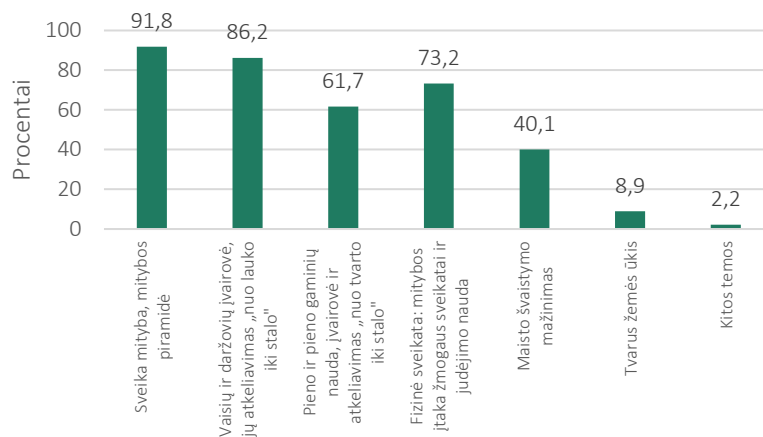

49 paveikslas. Dažniausiai darželiuose organizuojamos švietimo apie vaisių, daržovių ir pieno produktų naudą priemonės pagal Programą (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

14,3 proc. respondentų nurodė, kad jų darželyje buvo organizuojami renginiai tokiomis temomis: informacinės pamokos; degustavimo ir maisto gamybos pamokos. 8,2 proc. ugdymo įstaigose buvo organizuojamos tik informacinės pamokos. 7,7 proc. respondentų nurodė, kad jų ugdymo įstaigoje organizuojami švietimo renginiai tokiomis temomis: informacinės pamokos; degustavimo ir maisto gamybos pamokos; išvykos į sodininkystės, daržininkystės, pienininkystės ūkius.

Darželiuose, respondentų nuomone, dažniausiai vykdavo šviečiamosios ir informacinės veiklos sveikos mitybos, mitybos piramidės temomis (91,8 proc.), vaisių ir daržovių įvairovės, jų atkeliavimo „nuo lauko iki stalo“ temomis (86,2 proc.) ir mitybos įtakos žmogaus sveikatai bei judėjimo naudos temomis (73,2 proc.). Rečiausiai pasitaikanti tema – tvarus ūkis (8,9 proc.).

50 paveikslas. Dažniausiai darželiuose vykdomų pagal Programą specialių renginių temos ir veiklos (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Palyginus mokyklos ir darželio atstovų anketos rezultatus, pastebėta, kad dauguma įstaigų švietimo priemonės taikė mokiniais ir vaikams, nedidelė dalis jų buvo skirta mokytojams (mokyklose – 10,2 proc. ir darželiuose – 14,9 proc.). Mažiausiai renginių ir užsiėmimų buvo skirta tėvams (mokyklose – 2 proc., darželiuose – 4,8 proc.). Interviu metu nustatyta, kad mokytojams skirti kursai ar seminarai yra orientuoti į medžiagos perteikimą mokiniais ir vaikams, patarimai, kaip sėkmingiau įgyvendinti švietimo priemones. Mokytojams skirtos priemonės pasiteisino, nes mokiniais ir vaikams patinka taikomos švietimo priemonės, jie sužino ką nors naujo, mokosi komunikuoti ir reikšti mintis sveikos mitybos bei kitomis temomis, taip pat įvairūs užsiėmimai lavina jų komandinio darbo gebėjimus bei kūrybiškumą. Vis dėlto tėvams informacijos apie Programą trūksta, kai kurie nėra tikri, kurioje

Programos dalyje jų vaikas dalyvauja, kaip dažnai ir kokius gauna produktus. Dalis tėvų nesusieja, kad Programa apjungia tiek produktų dalinimą, tiek švietimo veiklas.

GEROJI PRAKTIKA. Interviu su Agentūra metu išaiškėjo, kad nacionalinė viktorina „Kaip elgiuosi? O gi tvariai“ sulaukė labai didelio susidomėjimo, todėl daugelio prašymu buvo pratęsta viktorinos aktyvumo terminas. Interviu su mokyklos atstovais patvirtino Agentūros išsakytas mintis. Mokytojai pastebi, kad nacionalinė viktorina labai patiko 1-4 klasės mokiniams. Jie turėjo galimybę naudoti jau turimas matematikos bei gamtos mokslų žinias ir pritaikyti jas atsakant į viktorinos klausimus apie besaikio valgymo pasekmes, klimato kaitą, ūkininkavimą, ekologiją ir vaisius bei daržoves. Toks formatas patiko tiek mokiniams, tiek mokytojams, todėl kai kurios mokytojos pritaikė šį formatą pamokose ar organizuojant kitokias šviečiamąsias veiklas ugdymo įstaigoje.

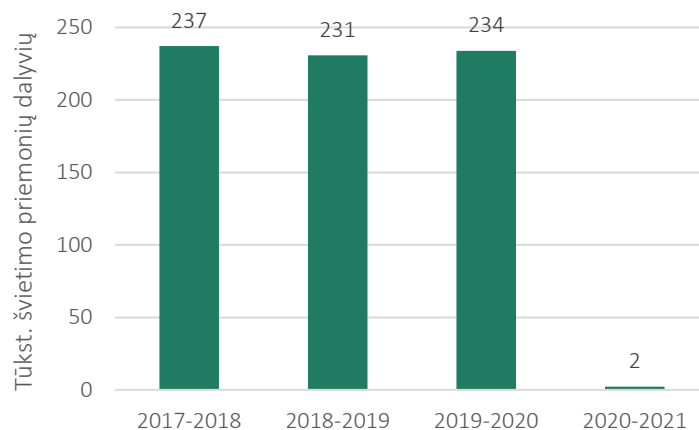
Taip pat daugelio ugdymo įstaigų nuomone, projektas „Sodo ir daržo gėrybės“ itin patinka vaikams, nes jie ne tik mato, bet ir prisideda prie produktų auginimo. Įstaigos, kuriose yra įrengtas šiltnamis ar daržas, moko vaikus supratino apie tai, kaip maistas papuola ant jų stalo. Vaikai gali sodinti, prižiūrėti ir matyti kaip auga maisto produktai. Ugdymo įstaigos, kurios neturi tokios galimybės, auginia smulkesnius produktus ant palangių (pavyzdžiui, svogūno laiškų, petražoles ir pan.). Vėliau užaugintą derlių suvalgo ar pasidalina su kitais ugdymo įstaigos bendruomenės nariais. Interviu metu ugdymo įstaigų atstovai pastebi, kad mokiniai drauge su mokytojais kuria receptus ir gamina nesunkiai paruošiamus patiekalus. Taigi, vaikai ne tik mano kaip atsiranda produktai, bet mokosi jos apdoroti bei pagaminti. Tokiu būdu ugdoma pagarba maistui.

Kitos ugdymo įstaigos, kurios neturi šiltnamio, daržo ar palangės-daržo, išskyrė viktorinas sveikos gyvensenos temomis. Vaikai susiburia į komandas, aktyviai diskutuoja, atsakinėja į paruoštus klausimus ir tokiu būdu įgauna naujų žinių. Patys jauniausi vaikai yra supažindinami su vaisiais ir daržovėmis skaitant knygutes ir ragaujant produktus, jie taip pat dalyvauja įvairiuose piešimo konkursuose, kur piešia mėgstamiausius vaisius ar daržoves. Tokie ir panašūs užsiėmimai padeda vaikams pažinti produktus, komunikuoti apie juos su kitais, ugdo sveikos gyvensenos kompetencijas.

ŠVIETIMO PRIEMONIŲ DALYVIŲ SKAIČIUS. Švietimo priemonių dalyvių skaičius iki karantino apribojimų išliko stabilus – į veiklas kiekvienais mokslo metais (nuo 2017 m. iki 2020 m.) buvo įtraukta daugiau kaip 230 tūkst. dalyvių, įskaitant mokytojus ir visų amžiaus grupių vaikus ir mokinius. 2017–2018 m. m. buvo 237 tūkst. vaikų ir mokinių dalyvavo pamokose, paskaitose ir / ar seminaruose, kurie skirti gilinti turimoms žinioms apie vaisių, daržovių ir pieno produktų naudą. 2018–2019 m. m. švietimo programa papildyta maisto gamybos pamokomis, produktų degustacijomis, viktorinomis ir konkursais, šiuose veiklose dalyvavo 222 vaikai ir mokiniai. 2019–2020 m. m. suorganizuotas kompleksinis nacionalinio lygio konkursas, kuriame dalyvavo tiek vaikai, tiek mokiniai. Dalyviai galėjo sužinoti ir geriau suprasti, kaip maisto produktai atsiduria ant jų lėkštės. Trys nugalėtojai dalyvavo ekskursijose po Lietuvos vaisių, daržovių ir pieno produktų ūkius. Kiti dalyviai gavo Programos atributikas. Viso šiame konkurse dalyvavo daugiau nei 1,6 tūkst. vaikų ir mokinių.

Dėl ekstremalios situacijos valstybėje ir apribojimų, draudžiančių artimą kontaktą, dalyvaujančių švietimo veiklose mokinių skaičius 2020–2021 m. m. sumažėjo iki 2,2 tūkst. dalyvių (žr. toliau pateiktą paveikslą). Kaip alternatyva, 2020–2021 m. m. buvo skirta daugiau dėmesio nuotoliniu būdu ar radijo / socialinių tinklų platformomis organizuojamiems konkursams, viktorinoms ir panašaus pobūdžio interaktyviam švietimui (iš viso 800 dalyvių).

2021–2022 m. m. 1234 mokytojos užregistravo savo klases dalyvauti įdomiuose pamokos, nacionalinėje viktorinoje – 1200 ugdymo įstaigų. Taip pat Programos „Facebook“ puslapyje vyko įvairūs nuotraukų, piešinių konkursai, kuriuose dalyvavo nuo 5 tūkst. iki 20 tūkst. dalyvių (vaikai ir jų tėvai / globėjai). 815 įstaigų gavo mokomąsias knygutes „Gerai daryk – maistą taupyk“. 2021–2022 m. m. taip buvo rengiamos virtualios ekskursijos į Lietuvos ūkius, dažnai šias ekskursijas mokytojos integruodama į savo pamokas. Sunku nustatyti tikslų švietimo priemonių dalyvių skaičių, nes ugdymo įstaigos dažnu atveju integruoja švietimo priemones į kasdienį vaikų švietimą.

51 paveikslas. Švietimo priemonėse dalyvavusių vaikų skaičius, 2017-2021 m.⁹

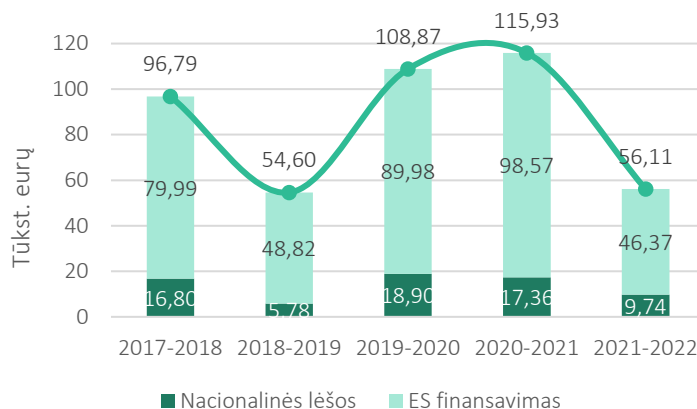
Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis

Mokyklos atstovų apklausoje buvo pateikti klausimai, siekiant nustatyti, kiek mokinių, mokyklos darbuotojų bei tėvų dalyvavo specialiuose užsiėmimuose, skirtuose šviesti ir informuoti apie sveiką mitybą, vaisius, daržoves, pieną bei pieno produktus. Respondentų nuomone, užsiėmimuose vidutiniškai dalyvavo 173 mokiniai iš kiekvienos mokyklos (n=234), 24 mokyklos darbuotojai iš kiekvienos mokyklos (n=207) ir 68 tėvai iš kiekvienos mokyklos (n=120). Verta atsižvelgti, kad ne visos ugdymo įstaigos vykdė šviečiamojo ar informacinio pobūdžio veiklas mokytojams ir tėvams, pagrindinis dėmesys buvo skiriamas mokiniams.

Taip pat darželio atstovų apklausoje buvo pateikti klausimai dėl vaikų, darbuotojų ir tėvų dalyvavimo specialiuose užsiėmimuose, skirtuose šviesti ir informuoti apie sveiką mitybą, vaisius, daržoves, pieną bei pieno produktus. Respondentų nuomone, užsiėmimuose vidutiniškai dalyvavo 115 vaikų iš kiekvienos ugdymo įstaigos (n=257), 21 darželio darbuotojas iš kiekvienos ugdymo įstaigos (n=228) ir 51 tėvai iš kiekvienos ugdymo įstaigos (n=146). Verta atsižvelgti, kad ne visos ugdymo įstaigos vykdė šviečiamojo ar informacinio pobūdžio veiklas darbuotojams ir tėvams, pagrindinis dėmesys buvo skiriamas vaikams.

ŠVIETIMO PRIEMONIŲ FINANSAVIMAS. Švietimo priemonėms panaudotos lėšos iš ES fondų ir valstybės biudžeto. 2017–2022 laikotarpiu matomi reikšmingi švietimo priemonėms panaudoto finansavimo svyravimai tarp skirtingų mokslo metų. Iš viso švietimo priemonėms analizuojamu laikotarpiu panaudota 432,3 tūkst. Eur. Nacionalinės lėšos sudarė nuo 10 iki 17 proc. švietimo priemonėms iš viso skirto finansavimo. Švietimo priemonėms panaudotas finansavimas buvo vienodas abiem Programos dalims: pienui ir pieno produktų bei vaisių ir daržovių.

⁹ Duomenys už 2021–2022 m. m. neprieinami

52 paveikslas. Švietimo priemonėms panaudotas finansavimas, 2017-2022 m.

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis

Pagal Strategijoje apibrėžtą finansavimo mechanizmą, švietimo priemonėms finansuoti gali būti skiriama ne daugiau kaip 15 proc. visų programai įgyvendinti skirtų lėšų.

8 lentelė. Švietimo priemonių finansavimo dalis nuo visos programos, 2017-2022 m. m.¹⁰

	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Švietimo priemonių finansavimo dalis	2 proc.	1 proc.	2 proc.	3 proc.	2 proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros duomenimis

Visais nagrinėjamo laikotarpio metais švietimo priemonėms panaudotas finansavimas neviršijo numatytos ribos. Tačiau pabrėžtina, kad švietimo priemonėms skirtų lėšų dalis buvo daug mažesnė nei nustatyta riba ir svyravo vos nuo 1 iki 3 proc. Tai parodo, kad įgyvendinant programą labiausiai susikoncentruojama į produktų dalinimą.

Rodiklių įgyvendinimo vertinimas:

- 2017–2020 m. švietimo priemonėse vidutiniškai dalyvavo 234 tūkst. arba 94 proc. visų vaikų, kurie galėtų dalyvauti šiose švietimo veiklose. Paskelbus karantiną, ugdymas vyko nuotoliniu būdu, todėl teko pritaikyti visas švietimo priemones darbui per nuotolį. Iš viso tais metais švietimo veiklose dalyvavo 2 tūkst. arba 1 proc. visų vaikų, kurie galėtų dalyvauti Programos švietimo veiklose.
- 2021–2022 m. m. įvairios švietimo veiklos vyko tiek gyvai (ugdymo įstaigose), tiek nuotoliniu būdu. Iš viso dalyvavo daugiau nei 1234 pradinukų klasės, apie 1200 ugdymo įstaigų, 5-20 tūkst. vaikų ir tėvų (globėjų)(pagal prisijungusių nuotoliniu būdu dalyvių skaičių). Taip pat 815 įstaigų buvo išdalinta mokomoji medžiaga apie saikingą vartojimą ir maisto produktų taupymą (šis leidinys taip pat prieinamas el. formatu).
- 2017–2022 m. švietimo priemonėms iš viso panaudotų lėšų suma – 432,3 tūkst. eurų (ES finansavimas 363,7 tūkst. eurų ir 68,6 tūkst. eurų nacionalinių lėšų).

6.2. Vaikų žinios apie vaisius, daržoves, pieną ir pieno produktus

Siekiant įvertinti, kaip gerai 1–4 klasės mokiniai pažįsta vaisius ir daržoves, mokiniams skirtoje anketoje buvo pateikti du klausimai, skirti atpažinti įvairius produktus iš nuotraukų (žr. toliau pateiktą lentelę). Siekiant nustatyti,

¹⁰ Pastaba: 2021-2022 m. m. naudojami duomenys yra pateikti Agentūros, 2017-2021 m. naudojami Agentūros pateikti duomenys EK.

kaip gerai mokiniai atpažįstą vaisius, buvo pateiktos 4 nuotraukos – aviečių, agrasto, banano ir kivio, taip pat 12 atsakymo variantų, iš kurių respondentai galėjo pasirinkti tinkamus.

Siekiant nustatyti, kaip gerai mokiniai atpažįsta daržoves, buvo pateiktos 4 nuotraukos – avokado, svogūno, saldžiosios paprikos ir baklažano, taip pat 13 atsakymo variantų, iš kurių respondentai galėjo pasirinkti tinkamus.

9 lentelė. Mokiniais skirtoje apklausoje naudoti klausimai

Klausimas Nr. 28: Pažymėk 4 daržoves, kurios pavaizduotos nuotraukose (pateikiami 4 daržovių paveikslėliai, reikia atitinkamai sužymėti variantus iš pateiktų):

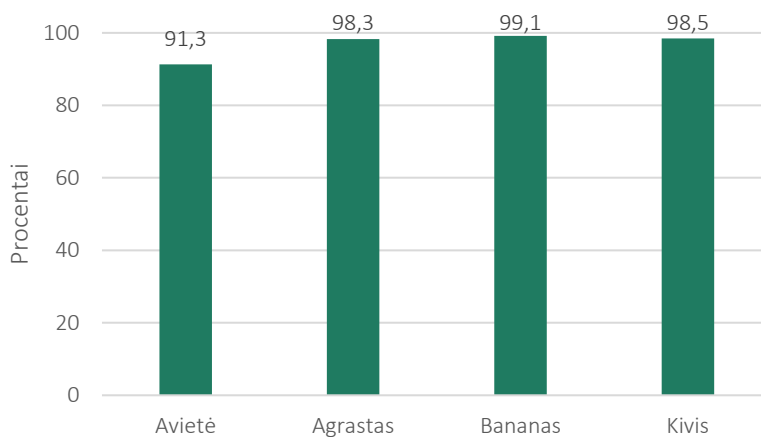

Klausimas Nr. 29: Pažymėk 4 vaisius, kurie pavaizduoti nuotraukose (pateikiami 4 vaisių paveikslėliai, reikia atitinkamai sužymėti variantus iš pateiktų):

Šaltinis: parengta Konsultanto

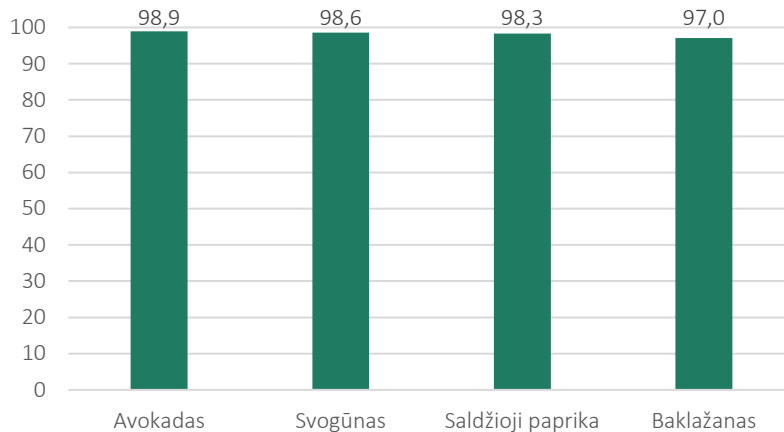
Visus vaisius atpažino 88,8 proc. respondentų (žr. toliau pateiktą paveikslą). Beveik visi mokiniai atpažino bananą (99,1 proc.) ir kiviį (98,5 proc.). Kiek prasčiau jiems sekėsi atpažinti saldųjį agrastą (98,3 proc.) ir avietes (91,3 proc.).

53 paveikslas. Dalis mokinių, kurie teisingai atpažino pateiktus vaisius (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Visas daržoves teisingai atpažino 95,7 proc. respondentų (žr. toliau pateiktą paveikslą). Beveik visi mokiniai atpažino avokadą (98,9 proc.) ir svogūną (98,6 proc.). Kiek prasčiau jiems sekėsi atpažinti saldžiąją papriką (98,3 proc.) ir baklažaną (97 proc.). Mokiniai rečiau susiduria su baklažanu, todėl jis gali būti supainiojamas su kitomis daržovėmis.

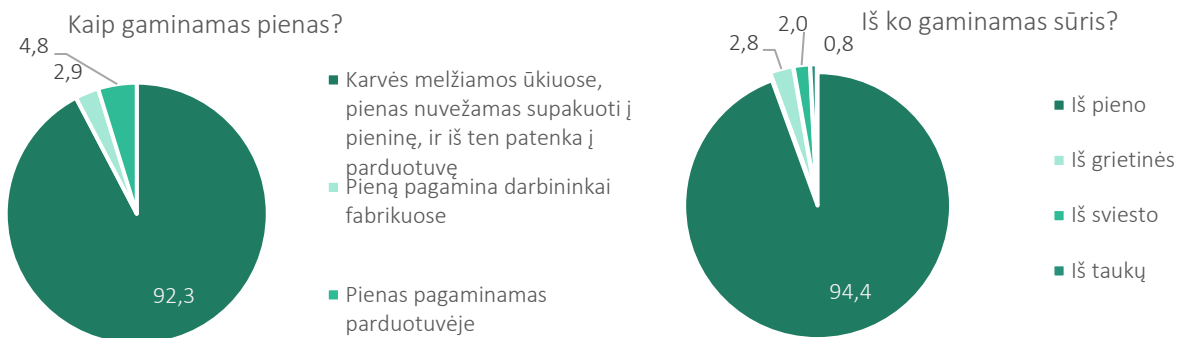

54 paveikslas. Mokinių, kurie teisingai atpažino pateiktas daržoves, dalis tarp visų respondentų (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Mokinių apklausa parodė, kad didžioji dalis mokinių gerai pažįsta tiek vaisius, tiek daržoves. Atsižvelgiant, kad nuotraukose pateikti produktai nėra įtraukti į Programą, mokiniai su jomis susipažįsta namuose ar mokykloje (pavyzdžiui, vadovėliuose).

Siekiant įvertinti mokinių supratimą apie pieno produktų ciklą, apklausoje buvo paprašyta atsakyti į 2 uždaro tipo klausimus. Rezultatai parodė, kad 1–4 klasės mokiniai žino, kaip yra gaunamas pienas bei iš ko gaminamas sūris (žr. toliau pateiktą paveikslą). Nustatyta, kad 92,3 proc. mokinių teisingai nurodė, kaip pienas atkeliauja iki jų stalo, ir 7,7 proc. mokinių pasirinko klaidingą atsakymo variantą.

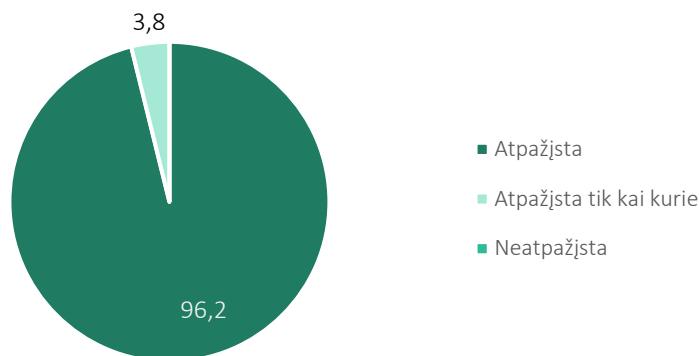
55 paveikslas. Mokinių žinios apie pieno gaminimo būdą (dešinėje) ir sūrio gaminimo būdą (kairėje) (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Atsakant į klausimą, iš ko gaminamas sūris, 94,4 proc. mokinių pasirinko teisingą atsakymą, kad sūris yra gaminamas iš pieno, ir 5,6 proc. pasirinko klaidingą atsakymą. Vis dėlto, apklausos rezultatai atskleidžia, kad mokiniai žino, kaip yra gaminamas pienas ir sūris. Tokiems rezultatams įtakos turėjo švietimo veiklų įvairovė, įdomios pamokos bei Programos metu teikiami produktai.

Palyginus 2020 metų ir 2022 metų apklausos duomenis, nustatyta, kad 2022 metais išaugo dalis mokinių, kurie atpažino baklažaną ir avokadą. 2020 metais šias daržoves teisingai atpažino 94,1 ir 90,5 proc. respondentų, o 2022 metų – 97 proc. ir 98,9 proc. Kita vertus, sumažėjo dalis mokinių, kurie žino, kaip gaminamas pienas: 2020 metais – 95,9 proc., o 2022 metais – 92,3 proc. Dalis mokinių, kurie žino, iš ko daromas sūris, liko tokia pati (2020 metais – 94,2 proc. ir 2022 metais – 94,4 proc.).

Siekiant įvertinti ar ikimokyklinio amžiaus vaikai (iki 6 metų) pažįsta vaisius ir daržoves, darželio atstovams skirtoje anketoje buvo pateikti klausimai referuojantys į vaikų turimas žinias. Dauguma respondentų (96,2 proc.) nurodė, kad vaikai atpažįsta vaisius ir daržoves, o 3,8 proc. – atpažįsta tik dalis (apklausoje dalyvavo visi darželiai, kuriose ugdomi vaikai iki 6 metų, todėl verta atsižvelgti, kad jauniausieji turės mažiau žinių apie produktus ir jiems prasčiau seksis juos atpažinti nei vyresniems). Pabrėžtina, kad niekas iš darželio atstovų nenurodė, kad vaikai negali atskirti vaisių ir daržovių.

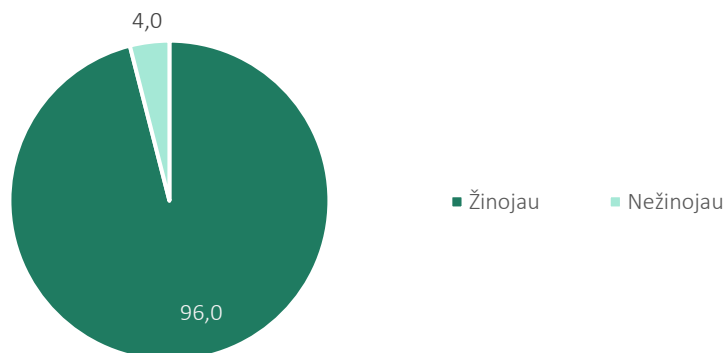
56 paveikslas. Vaikų dalis, kurie geba atpažinti vaisius ir daržoves (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

2020 metų apklausos duomenimis, 96,7 proc. vaikų galėjo atpažinti vaisius ir daržoves, apie kuriuos buvo mokomi ar kuriuos gavo valgyti.

6.3. Vaikų žinios apie produktų sveikatingumą ir naudą

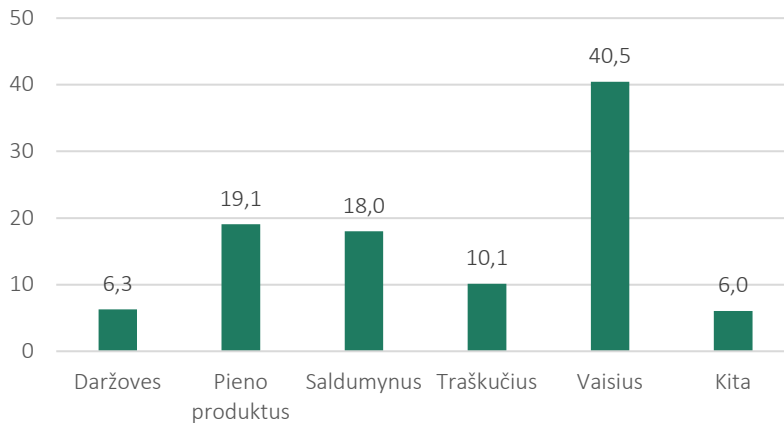
Siekiant įvertinti mokinių turimas žinias apie vaisių ir daržovių sveikatingumą ir naudą, jų buvo paklausta, ar jie žino, kad šiuos produktus reikia valgyti kasdien. 96 proc. respondentų teigia, kad žino, jog vaisius ir daržoves reikia valgyti kasdien ir po kelis kartus per dieną (žr. toliau pateiktą paveikslą). Tik 4 proc. respondentų nurodė, kad nežino, kaip dažnai reikia valgyti šiuos produktus.

57 paveikslas. Mokinių, kurie žino, kad vaisius ir daržoves reikia valgyti kasdien po kelis kartus, ir nežino apie tai, pasiskirstymas (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

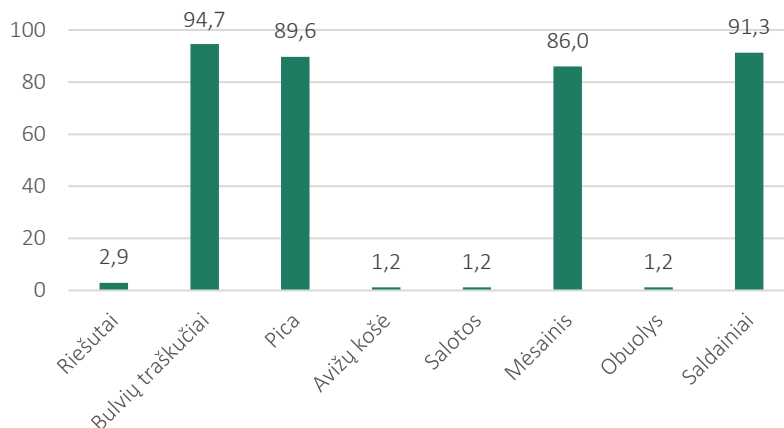
Pastebėtina, kad uždavus 1-4 klasės mokiniams kontrolinį klausimą, ką jie dažniausiai renka užkandžiams, dauguma nurodė, kad vaisius (40,5 proc.) ir pieno produktus (19,1 proc.; žr. toliau pateiktą paveikslą). Nustatyta, kad trečias populiariausias atsakymas – saldumynai (18 proc.), o ketvirtas – traškučiai (10,1 proc.). Daržoves, kaip užkandį, pasirinko tik 6,3 proc. respondentų. 6 proc. mokinių nurodė, kad užkandžiams valgo kitus maisto produktus, pavyzdžiui, sumuštinis, kepinis (bandeles, sausainius, duoną), trapučius ar riešutus. Taigi, nors dauguma mokinių žino, kad vaisius ir daržoves reikia valgyti kasdien, šiuos produktus užkandžiams renka 46,8 proc. respondentų, o 28,1 proc. renka saldumynus ir traškučius.

58 paveikslas. Mokinių, kurie renka sveikus ir nesveikus užkandžius mokykloje, dalis tarp visų respondentų (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Paklausus mokinių, kas yra nesveikas maistas, t. y. maistas, kurio reikėtų vengti, nes jis nėra palankus sveikatai dėl jame esančio didelio cukraus ir druskos kiekio, 73,8 proc. jų nurodė teisingus produktus, gaminius bei patiekalus – bulvių traškučius, picą, mėsainį bei saldumynus (žr. toliau pateiktą paveikslą). 6 proc. mokinių teisingai nurodė tik tris patiekalus – bulvių traškučius, picą bei saldumynus, jie mėsainio nepriskyrė prie nesveiko maisto. Geriausiai mokiniams sekėsi priskirti prie nesveiko maisto bulvių traškučius (94,7 proc.), o prasčiausiai – mėsainį (86 proc.). Įdomu, kad dalis mokinių (2,9 proc.) prie nesveiko maisto taip pat priskyrė riešutus.

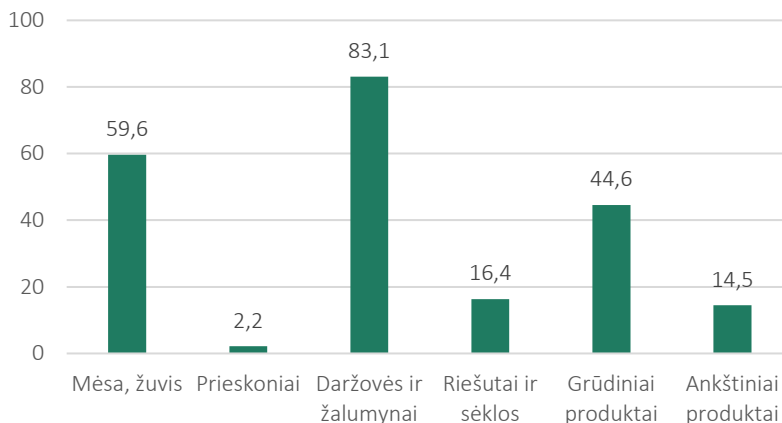

59 paveikslas. Mokinių dalis, kuri teisingai atpažino nesveikus maisto produktus (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Sveikos mitybos rekomendacijos dažnai yra vaizduojami mitybos piramide. Sveikos mitybos rekomendacijose akcentuojama, kad kelis kartus per dieną reikėtų valgyti viso grūdo grūdinių produktų, pavyzdžiui, duoną, košes, makaronus ir pan. Taip pat rekomenduojama kasdien suvalgyti bet 400 g įvairių (geriausia šviežių) daržovių ir

vaisių. Mitybą saikingai galima praturtinti balta mėsa, pavyzdžiui, paukštiena, triušiena ir / ar žuvimi, taip pat ankštinėmis daržovėmis. Siekiant iširti mokinių žinias apie sveiką mitybą (kartu ir mitybos piramidę), mokiniai buvo paprašyti atpažinti 2 produktų grupes, kurias jie turėtų valgyti dažniausiai. Teisingą grupių porą, daržoves, žalumynus ir grūdinius produktus, pasirinko 25 proc. respondentų. 38,3 proc. jų nurodė, kad dažniausiai turėtų valgyti mėsą, žuvį, daržoves ir žalumynus ir 6,3 proc. – mėsą, žuvį ir grūdinius produktus. Tarp dažniausiai pasirinktų produktų buvo daržovės ir žalumynai, mėsa ir žuvis ir grūdiniai produktai (žr. toliau pateiktą paveikslą). 83,1 proc. mokinių pažymėjo, kad dažniausiai turėtų valgyti daržoves ir žalumynus, 59,6 proc. – mėsą ir žuvį, 44,6 proc. – grūdinius produktus.

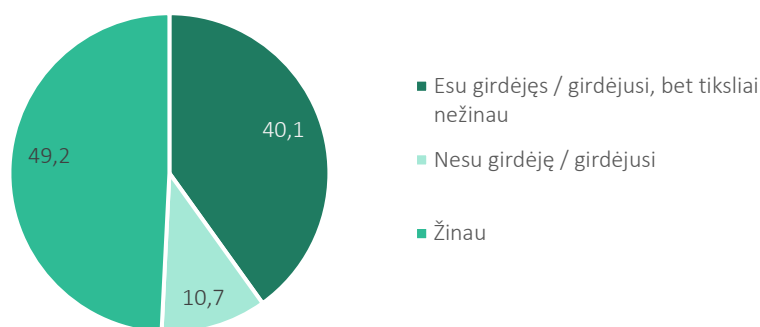

60 paveikslas. Mokinių dalis, kuri teisingai nustatė, kokius 2 produktais reikia valgyti dažniausiai pagal mitybos piramidę (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Taigi, mokiniai gerai žino, kad dažniausiai turėtų valgyti daržoves ir žalumynus, bet jiems trūksta žinių, kad taip pat svarbu dažnai valgyti grūdinius produktus, o valgyti mėsą rekomenduojama kartą per dieną ar rečiau.

Taip pat mokinių buvo klausta, ar jie žino, kas yra ekologiški produktai. 49,2 proc. respondentų nurodė, kad žino, kas yra ekologiški produktai, 40,1 proc. jų nurodė, kad yra girdėję, bet tiksliai nežino ir tik 10,7 proc. – nėra girdėję apie ekologiškus produktus (žr. toliau pateiktą paveikslą).

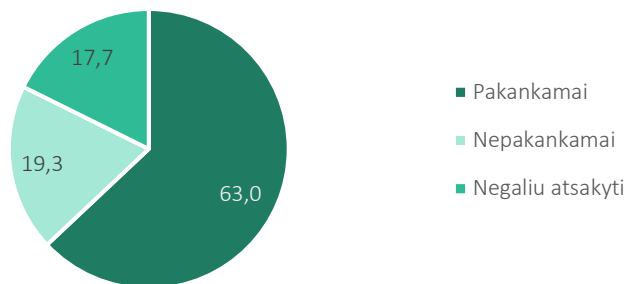

61 paveikslas. Mokinių dalis, kuri žino, kas yra ekologiški produktai (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Apibendrinant, 1-4 klasės mokiniai žino, kad vaisius ir daržoves turi valgyti kelis kartus per dieną, taip pat žino ir gali atskirti sveikatai naudingus ir nenaudingus produktus, gaminius ar patiekalus. Vis dėlto, daliai mokinių trūksta žinių apie maisto piramidę bei ekologiškus produktus.

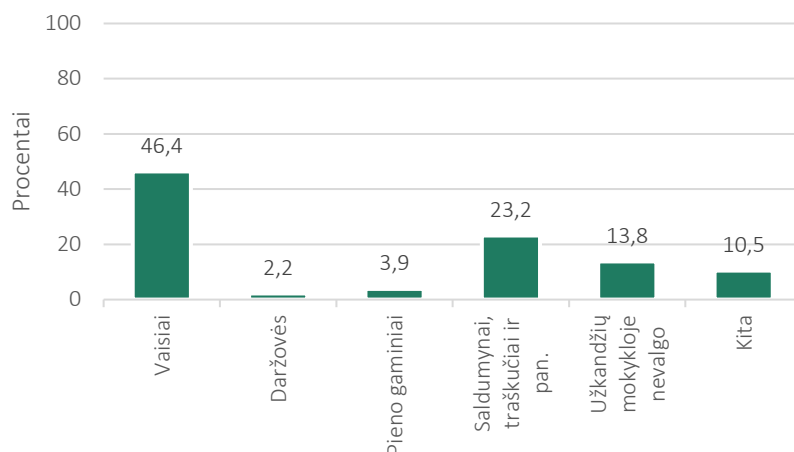
Siekiant įvertinti mokinių turimas žinias apie vaisių ir daržovių naudą, taip pat buvo įtraukti mokyklos atstovai. Anketoje jų buvo klausama, ar jų nuomone mokiniai turi pakankamai žinių apie sveiką mitybą (pavyzdžiui, supranta apie daug pridėtinio cukraus ar riebalų turinčio maisto daromą žalą sveikatai arba žino daržovių bei vaisių naudą). 63 proc. respondentų teigia, kad mokiniai žinių turi pakankamai, o 19,3 proc. nurodė, kad žinių mokiniams dar trūksta (žr. toliau pateiktą paveikslą). Taigi, mokyklos atstovai mokinių žinias vertina nuosaikiau nei patys mokiniai.

62 paveikslas. Mokinių, kurie turi pakankamai ir nepakankamai žinių apie sveiką mitybą, pasiskirstymas (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Uždavus mokyklos atstovams klausimą, ką mokiniai dažniausiai renkasi užkandžiams, dauguma nurodė, kad vaisius (46,4 proc.) ir įvairius saldumynus (23,2 proc.; žr. toliau pateiktą paveikslą). Pastebėtina, kad 13,8 proc. respondentų nurodė, kad mokiniai užkandžių mokykloje nevalgo, o 10 proc. nurodė, kad užkandžiams mokiniai valgo kitus produktus, pavyzdžiui, sumuštinius, javinius, kepinus (duona, sausainius, bandeles), riešutus ar uogas. Įdomu, kad mokyklos atstovų nuomone, labai maža dalis mokinių užkandžiams valgo daržoves (2,2 proc.) ir pieną ar pieno produktus (3,9 proc.).

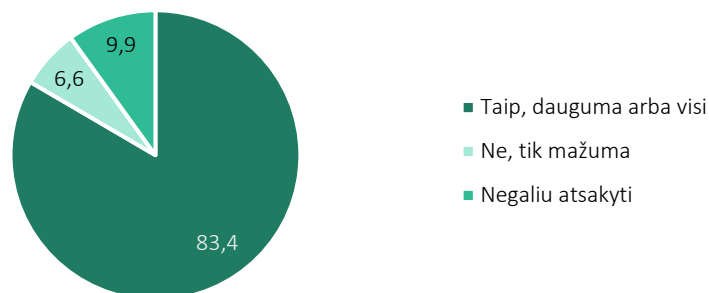
63 paveikslas. Mokinių, kurie renkasi sveikus ar nesveikus užkandžius mokykloje, dalis tarp visų respondentų (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Mokyklos atstovų ir moksleivių anketos duomenys sutampa. Abi pusės nurodė, kad didžioji dalis mokinių užkandžiams valgo vaisius ir vienas ketvirtadalis – saldumynus ir traškučius.

Taip pat mokyklos atstovų buvo prašoma nurodyti, ar mokiniai žino ir supranta mitybos piramidę. 83,4 proc. respondentų nurodė, kad dauguma ar visi mokiniai turi reikiamų žinių ir tik 6,6 proc. jų nurodė, kad tik maža dalis

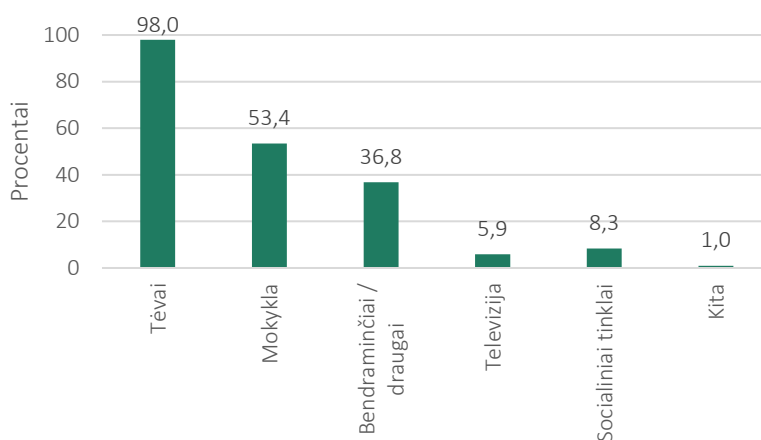
mokinių žino ir supranta mitybos piramidę. Pastebėtina, kad mokyklos atstovai mokinių žinias vertina geriau nei buvo nustatyta mokinių anketos (25 proc. mokinių gerai supranta, o 38,3 proc. supranta tik dalinai).

64 paveikslas. Mokinių dalis, kuri žino ir supranta mitybos piramidę (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Mokyklos atstovų anketoje taip buvo klausama, kieno įtaka yra svarbiausia, skatinant mokinius sveikai maitintis. 24,3 proc. respondentų nurodė, kad tam įtakos turi tėvai ir mokykla, 20 proc. – tėvai, mokykla ir bendraminčiai / draugai ir 12,7 proc. – tėvai ir bendraminčiai / draugai. Dauguma mokyklos atstovų mano, kad skatinant mokinius sveikai maitintis yra labai svarbus tėvų vaidmuo (98 proc.), mokykla (53,4 proc.) ir bendraminčiai / draugai (36,8 proc.). Taip pat nustatyta, kad televizija ir socialiniai tinklai nėra tinkamiausi sveikos mitybos skatinimo būdai (atitinkamai 5,9 proc. ir 83 proc.).

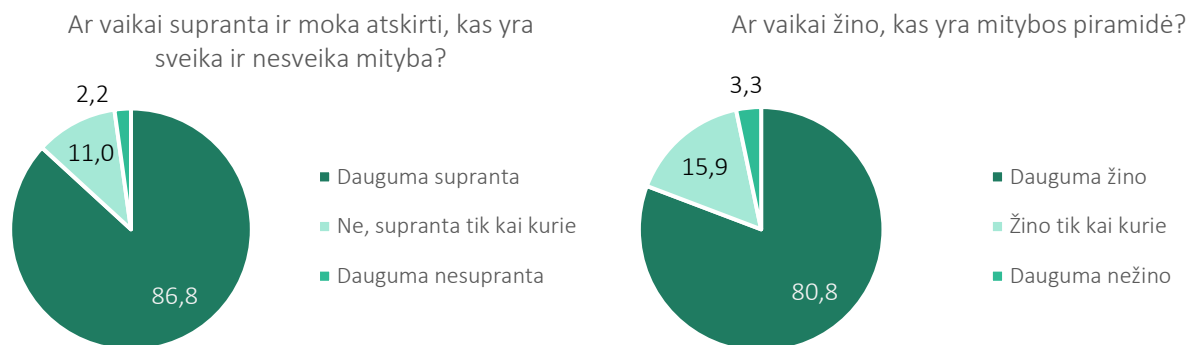

65 paveikslas. Svarbiausi faktoriai, kurie daro įtaką skatinant mokinius sveikai maitintis (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Siekiant įvertinti, kaip gerai ikimokyklinio amžiaus vaikai (iki 6 metų) pažįsta vaisius ir daržoves, darželio atstovams skirtoje anketoje buvo pateikti klausimai referuojantys į vaikų turimas žinias. Respondentų nuomone, 86,8 proc. vaikų supranta ir moka atskirti sveiką ir nesveiką mitybą, t. y. mitybą, kuri teikia naudą kūniui bei sveikatai (pavyzdžiui, natūralūs, švieži, savyje neturintys pridėtinių saldiklių, konservantų, dažiklių produktai, kurie praturtinti naudingomis maisto medžiagomis, skaidulomis, vitaminais ir mineralais) ir mitybą, kuri neteikia naudos kūniui ir sveikatai (pavyzdžiui, riebus, saldus, daug druskos turintys produktai) (žr. toliau pateiktą paveikslą). Tik 2,2 darželio atstovų nurodė, kad dauguma vaikų nesupranta.

Paklausus darželio atstovų, ar vaikai žino, kas yra mitybos piramidė, 80,8 proc. respondentų nurodė, kad dauguma žino ir tik 3,3 proc. nurodė, kad dauguma vaikų nežino.

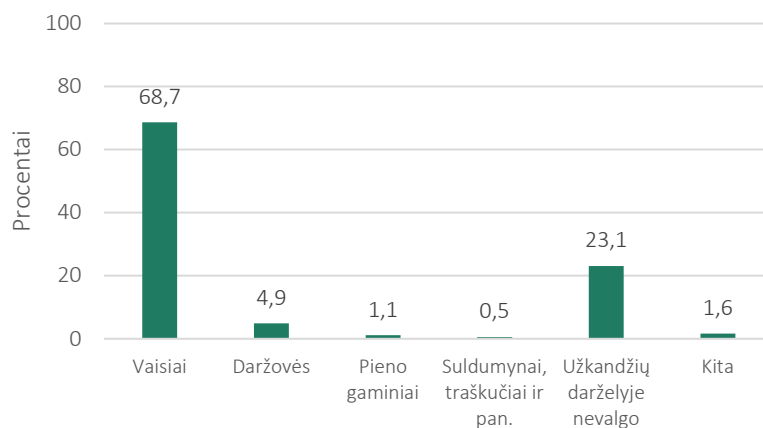

66 paveikslas. Vaikų dalis, kurie supranta, kas yra sveika ir nesveika mityba (dešinėje) ir supranta apie mitybos piramidę (kairėje) (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

2020 metų apklausos duomenimis, 89,9 proc. respondentų nurodė, kad dauguma vaikų gebėjo atpažinti sveikus ir nesveikus maisto produktus, o 84,1 proc. nurodė, kad vaikai žinojo, kas yra mitybos piramidė. Taigi, tiek 2020 metų, tiek 2022 metų apklausos atskleidė, kad didžioji dauguma vaikų supranta, kas yra sveika ir nesveika mityba bei mitybos piramidė.

Priešingai negu moksleiviai, darželių auklėtiniai užkandžiams valgo daugiau sveikatai palankių maisto produktų – vaisių, daržovių ar pieno gaminių (žr. toliau pateiktą paveikslą). Tam įtakos turi darželiuose esanti maisto „kontrolė“, kai užkandžius dalina mokytojos (auklėtojos), kurios pasirūpina, kad produktai būtų naudingi ir maistingi. Taip pat tėvai, ruošdami vaikus į darželį, pasirūpina, kad atžala turėtų sveiko maisto. Dažnu atveju darželiai neleidžia tėvams į priešpiečių dėžutes dėti daug pridėtinio cukraus, druskos, riebalų turinčių produktų.

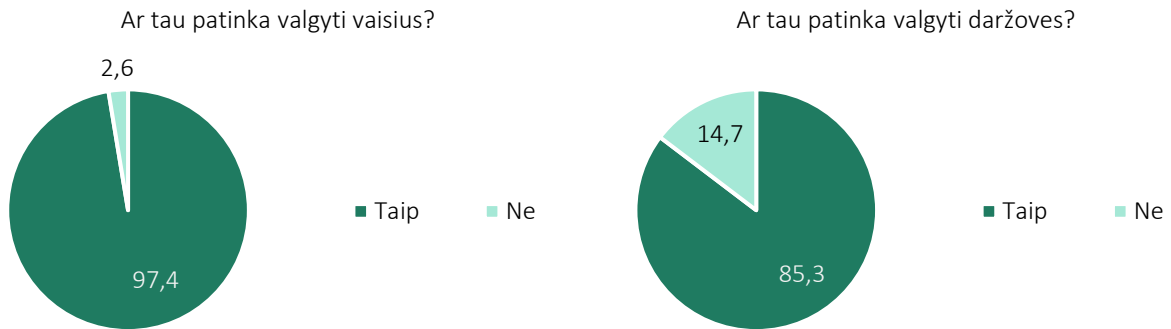
67 paveikslas. Darželiuose ugdomų vaikų dalis, kuri renkasi sveikus ar nesveikus užkandžius mokykloje (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Apibendrinant, mokyklos ir darželių atstovai mano, kad mokiniai ir vaikai turi pakankamai žinių apie sveiką mitybą bei mitybos piramidę, tačiau mokiniai įgytas žinias ne visada pritaiko praktiškai rinkdamiesi užkandžius. Siekiant, kad mokiniai ir vaikai maitintųsi sveikai, svarbu yra padėti jiems suprasti, kodėl sveika mityba yra naudinga bei įgytas žinias taikyti tiek namuose, tiek ugdymo įstaigoje.

6.4. Vaikų požiūris į Programos metu dalinamus produktus

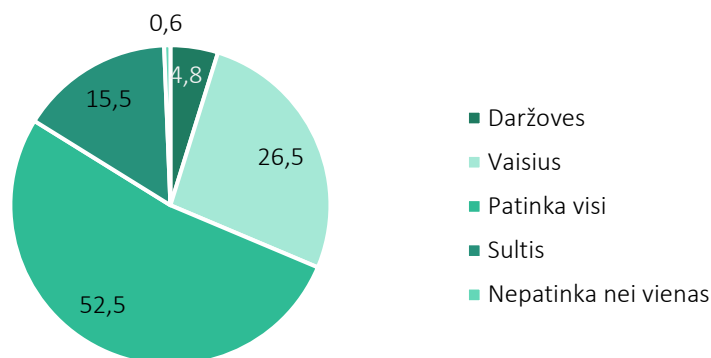
1-4 klasės mokiniams patinka valgyti tiek vaisius, tiek daržoves (žr. toliau pateiktą paveikslą). 97,4 proc. mokinių nurodė, kad jiems patinka valgyti vaisius, ir 85,3 proc. nurodė, kad jiems patinka valgyti daržoves. Taip pat nustatyta, kad mokiniams labiau patinka vaisiai nei daržovės (12,1 proc. punkto skirtumas).

68 paveikslas. Mokinių, kuriems patinka ir nepatinka valgyti vaisius (kairėje) ir daržoves (dešinėje), pasiskirstymas (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Paklausus mokinių, kas jiems labiausiai patinka, daugiau nei pusė iš jų (52,5 proc.) nurodė, kad jiems patinka visi produktai, t. y. vaisiai, daržovės bei sultys (žr. toliau pateiktą paveikslą). Tik 0,6 proc. respondentų nurodė, kad jiems nepatinka nei vienas iš paminėtų produktų. Taip pat nustatyta, kad tik vaisius labiausiai mėgsta 26,5 proc. mokinių, o tai yra 11 proc. punkto daugiau nei tų, kurie labiausiai mėgsta tik daržoves (15,5 proc.). Mažiausiai mokinių pasirinko, kad jiems labiausiai patinka sultys - 4,8 proc. respondentų. 2020 m. atlikta apklausa taip pat atskleidė, kad mokiniams patiko tiek vaisiai, tiek daržoves, tiek sultys (37 proc.). Tik 0,3 proc. respondentų nurodė, kad jiems nepatinka nei vienas produktas. Labiausiai mokiniams patiko vaisiai (25 proc.).

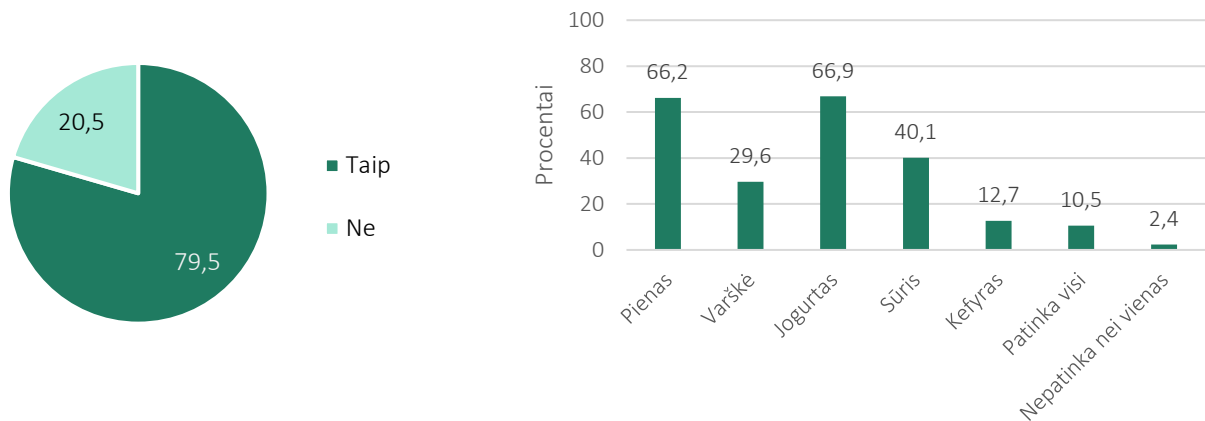

69 paveikslas. Mokinių, kuriems patinka valgyti vaisius ir daržoves, pasiskirstymas (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Nustatyta, kad 79,5 proc. 1-4 kl. mokinių patinka gerti pieną (žr. toliau pateiktą paveikslą). Paklausus, kokius pieno produktus (įskaitant pieną) jiems labiausiai patinka vargyti ar gerti, 18,3 proc. pasirinko pieną, jogurtą ir sūrį, 14,2 proc. – pieną, varškę ir jogurtą ir 10,1 proc. – pieną ir jogurtą. Taip pat nustatyta, kad mokiniams labiausiai patinka jogurtas, 66,9 proc. respondentų nurodė jį kaip labiausiai patinkanti pieno produktą. Pieną, kaip labiausiai

patinkantį produktą, nurodė 66,2 proc. mokinių. Mažiausiai patinkantis produktas – kefyras, jį pasirinko tik 12,7 proc. apklausoje dalyvavusių mokinių.

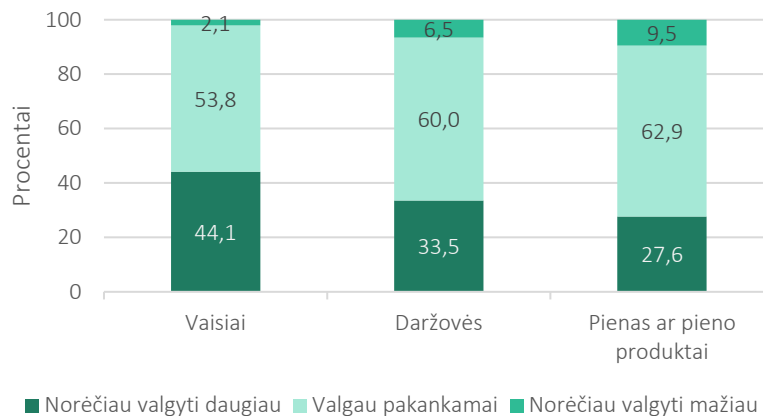

70 paveikslas. Mokinių dalis, kuriai patinka gerti pieną (kairėje) ir mėgstamiausių produktų dalis (dešinėje) (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Įdomu, kad 2020 m. daryta apklausa parodė, kad 8,9 proc. mokinių nepatinka gerti pieno ar valgyti pieno produktų, 2022 m. apklausoje tokių mokinių buvo tik 2,4 proc. Taigi, galima pastebėti, kad daugėja mokinių, kuriems patinka pienas ar koks kitas pieno produktas. Taip pat pastebėta, kad 2020 m. ir 2022 m. mokiniams labiausiai patinkantis produktas – jogurtas.

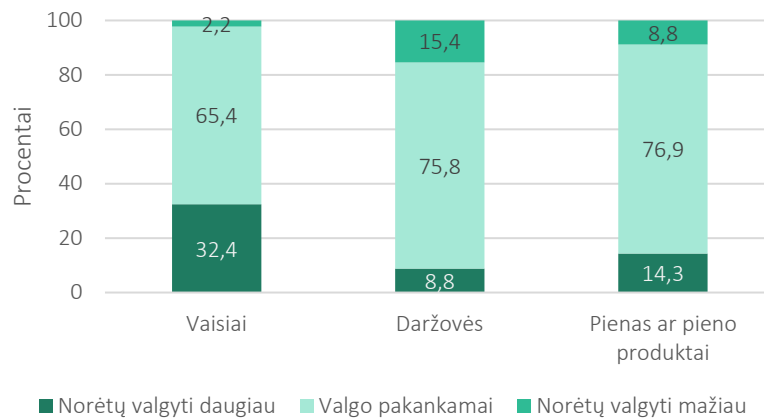
Paklausus mokinių, ar jie norėtų valgyti daugiau vaisių, daržovių, pieno ar pieno produktų, daugiau nei pusė jų nurodė, kad valgo jų pakankamai (žr. toliau pateiktą paveikslą). 44,1 proc. mokinių nurodė, kad norėtų valgyti daugiau vaisių, 33,5 proc. – norėtų valgyti daugiau daržovių ir 27,6 proc. – norėtų valgyti daugiau pieno ar pieno produktų.

71 paveikslas. Mokinių dalis, kuri norėtų valgyti daugiau vaisių, daržovių ir pieno ar pieno produktų (n=383), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Atsižvelgiant į tai, kad vaikai (iki 6 metų) apklausoje dalyvavo, klausimas apie vaikų norą valgyti daugiau ar mažiau produktų buvo įtrauktas į darželio atstovo klausimyną. Daugiau nei pusė respondentų nurodė, kad vaikai valgo pakankamai vaisių, daržovių ir pieno ar pieno produktų (žr. toliau pateiktą paveikslą). 32,4 proc. respondentų nurodė, kad vaikai norėtų valgyti daugiau vaisių, 14,3 proc. – pieno ar pieno produktų. 15,4 proc. darželio atstovų taip pat nurodė, kad vaikai norėtų gauti mažiau daržovių.

72 paveikslas. Vaikų dalis, kuri norėtų valgyti daugiau vaisių, daržovių ir pieno ar pieno produktų (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Apibendrinant 2022 m. apklausos duomenis, nustatyta, kad tiek mokiniai, tiek vaikai labiau mėgsta vaisius nei daržoves ir noriai jas valgytų dažniau. Kartų skirtumas pasireiškia ir tuo, kad mokyklinio amžiaus vaikai norėtų vartoti mažiau pieno ir pieno produktų, o darželio atstovai nurodė, kad vaikai norėtų vartoti mažiau daržovių, o pieno ir pieno produktų norėtų vartoti daugiau.

7. Komunikacijos ir informavimo veiksmų, susijusių su Programos matomumu, įvertinimas

Šiame skyriuje įvertinami komunikacijos ir informavimo veiksmai, susiję su Programos įgyvendinimu. Apžvelgiamos priemonės, jų efektyvumas bei finansavimas.

KOMUNIKACIJOS IR INFORMAVIMO PRIEMONĖS. Strategijoje numatyta, kad siekiant informuoti apie Programą bei padaryti Programą veiksmingesnę, turi būti taikomos informavimo priemonės. Siekiant šio tikslo, gali būti taikomos įvairios komunikacijos ir informavimo priemonės (žr. toliau pateiktą lentelę).

10 lentelė. Komunikacijos ir informavimo priemonės nuo 2017–2018 m. m. iki 2021–2022 m. m.

Visuomenės informavimo priemonės	Priemonės įgyvendinimo metai	Priemonės pavadinimas
Programos vizualinio identiteto sukūrimas	2017–2018 m. m.	<ul style="list-style-type: none"> Logotipo „Sveikas maistas – sveikas vaikas“ sukūrimas Sukurti „Pienas vaikams“ ir „Vaisių vartojimo skatinimas vaikų ugdymo įstaigose“ programų plakatai
	2018 – 2019 m. m.	<ul style="list-style-type: none"> Sukurti personažai: Morka, Obuolys ir Meškiukas
	2020–2021 m. m.	<ul style="list-style-type: none"> Programos komunikacijos idėjos kūrimas ir reklamjuosčių sukūrimas
Interneto svetainės, paskyros socialiniuose tinkluose („Facebook“ ar kt.) sukūrimas ir priežiūra	2017–2018 m. m.	<ul style="list-style-type: none"> Internetinio puslapio „Pienas vaikams“¹¹ sukūrimas
	2021–2022 m. m.	<ul style="list-style-type: none"> Reklamos socialiniame tinkle „Facebook“ administravimo paslaugos
	Visais metais	<ul style="list-style-type: none"> „Facebook“ paskyros „Sveikas maistas – sveikas vaikas“¹², Agentūros puslapio skiltys „Pievas vaikams“¹³ ir „Vaisiai mokykloms“¹⁴ ir „Sveikas maistas – sveikas vaikas“ internetinio puslapio priežiūra
Informacinės medžiagos (brošiūrų, lankstinukų ir kitų informacinių leidinių) apie Programą parengimas	2017–2018 m. m.	<ul style="list-style-type: none"> Mokomųjų knygų „Auk sveikas, vaike“ kūrimas
	2018–2019 m. m.	<ul style="list-style-type: none"> UAB „Šviesa“ parengtų mokomųjų knygų „Auk sveikas, vaike“ spausdinimas (2–4 m. vaikams, 5–6 m. vaikams, 1–2 klasės mokiniams ir 3–4 klasės mokiniams). Taip pat vyko šių knygų pristatymai – seminarai ugdymo įstaigose Pagamintos dovanėlės maisto dėžutės ir gertuvės
	2019–2020 m. m.	<ul style="list-style-type: none"> Programos pagrindinės komunikacijos idėjos ir reklamjuosčių sukūrimas Programos viešinimui skirtos video medžiagos ir plakatų, tęsiančių programos viešinimo komunikacijos idėją, kūrimo ir maketų rengimo darbai Atšvaitų, ženkliukų gamyba
	2021–2022 m. m.	<ul style="list-style-type: none"> Dovanų (užrašų knygučių ir lipdukų lapų) maketavimo ir spausdinimo paslaugos Dovanų įsigijimo (sportiniai krepšiai) paslaugos
	2019–2020 m. m.	<ul style="list-style-type: none"> Programos pagrindinės komunikacijos idėjos ir reklamjuosčių sukūrimas

¹¹ Prieiga per internetą: <https://www.pienasvaisiai.lt>

¹² Prieiga per internetą: <https://www.facebook.com/pienasvaisiai>

¹³ Prieiga per internetą: <https://www.litfood.lt/veiklos-sritys/paramos-priemones/pienas-vaikams>

¹⁴ Prieiga per internetą: <https://www.litfood.lt/veiklos-sritys/paramos-priemones/vaisiai-mokykloms>

Visuomenės informavimo priemonės	Priemonės įgyvendinimo metai	Priemonės pavadinimas
Informacijos apie Programą viešinimas įvairiose žiniasklaidos priemonėse		<ul style="list-style-type: none"> • Programos viešinimas virtualaus dienyno „Tamo dienas“ ir „Mano dienas“ platformose • Programos viešinimas per radijo stotį „M-1“ • Programos viešinimas Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio m. viešojo transporto išorės reklamos plotuose ir laukimo paviljonuose (stotelėse) • Apie žemės ūkio gamybos svarbą mokačio bei programą pristatančio filmuko demonstravimas viešojo transporto priemonėse visuose didžiuosiuose miestuose: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje • Programos viešinimas per 15 min tinklą, vykdam netradicines akcijas Kauno ir Vilniaus viešosiose erdvėse • Specialios tematikos straipsnių ir video reportažų rengimas bei viešinimas
	2020–2021 m. m.	<ul style="list-style-type: none"> • Programos viešinimas „Nacionalinio švietimo centro tinklalapyje“ ir „Tavo mokykla“ tinklalapyje • Straipsnių ir video reportažų rengimo bei viešinimo paslaugos • Socialinės reklamos-educacinių filmukų kūrimo ir transliavimo paslaugos (maisto švaistymo ir tvaraus žemės ūkio temomis) • Netradicinės reklamos per radijo stotį „M-1“ transliacijos paslaugos
	2021–2022 m. m.	<ul style="list-style-type: none"> • Užsakomųjų straipsnių ir video reportažų rengimo bei viešinimo paslaugos • Reklamjuosčių virtualaus dienyno „Tamo dienas“ ir „Mano dienas“ platformose • Reklamos ir žaidimų organizavimo radijo eteryje paslaugos

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros pateikta informacija

Programos „Facebook“ puslapis „Sveikas maistas – sveikas vaikas“, vertinimo metu (2022-12-06) turėjo 3,7 tūkst. stebėtojų ir 3,5 tūkst. patiktukų. Jame pateikiama informacinė medžiaga įvairiomis formomis – dalinamasi ne tik straipsniais, bet ir filmuota vaizdo medžiaga, vaikų pasiekimais dalyvaujant Programoje. Taip pat puslapyje viešinama informacija apima skirtingas tematikas: dalinamasi naudinga informacija apie sveiką mitybą, supažindama su vaisių, daržovių auginimu bei pieno produktų gamybos ciklu. „Sveikas maistas – sveikas vaikas“ organizuojami įvairūs konkursai, dalinamasi įdomiais faktais apie konkrečius produktus, pateikiami receptai iš sveikų produktų, teikiami patarimai tėvams. Puslapyje dalinamasi akimirkomis iš švenčių mokyklose ar darželiuose, viešinami edukaciniai vaikams vedami užsiėmimai, degustacijos ir kita.

Taip pat Programos viešinimui skirtas internetinis puslapis „Sveikas maistas – sveikas vaikas“, kurį vertinimo metu (2022-12-27) aplankė 8,8 tūkst. interneto vartotojų, pateikia informacinę medžiagą apie sveiko gyvenimo būdo naudą, ekologinio sąmoningumo skatinimą mažiesiems, tvaraus gyvenimo būdo naudą ir svarbą, maisto švaistymo prevenciją ir Lietuvos ugdymo įstaigų gerąsias praktikas. Taip pat šiame puslapyje galima rasti praktiškos informacijos, kaip galima prisijungti prie Programos ar pildyti Programos paraiškos formas.

Programos viešinimui buvo pasitelkti ir kiti komunikacijos kanalai. Pavyzdžiui, 2019–2020 m. m. Programą viešinantys spalvingi plakatai buvo patalpinti viešojo transporto stotelėse bei ant pačių autobusų didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Taip pat Programa viešinta radijuje. Buvo vedama informacinė laida apie sveiką mitybą, klausytojai galėjo dalyvauti žaidime ir laimėti prizų. Programą viešinančios reklamjuostės buvo patalpintos elektroniniuose dienynuose, kur galėjo būti matomos vaikų, tėvų ir mokyklos bendruomenės narių. Buvo kuriama reklaminė Programos atributika.

2017–2018 m. m. daug dėmesio buvo skirta Programos viešinimui mokyklose, paruošta ir iškabinta 8 tūkst. plakatų. 2018–2019 m. m. pagrindinis dėmesys buvo skirtas ugdymo įstaigoms ir jų bendruomenėms, buvo paruošta metodologinė medžiaga apie vaisių, daržovių ir pieno produktų naudą, skirta vaikams, mokiniams ir mokytojams (auklėtojams). 2018–2019 m. m. iš viso jos išplatinta 25 tūkst. vienetų. 2019–2020 m. m. daug

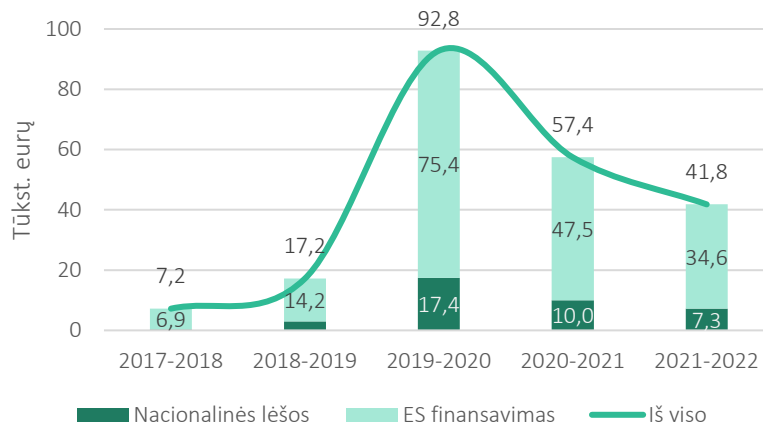
dėmesio buvo skirta visuomenės informavimui apie Programą: penkiuose didžiausiuose Lietuvos miestuose važinėjo viešojo transporto autobusai, puošti Programos spalvomis ir simbolika; stotelėse iškabinti informaciniai platai; du mėnesius el. dienynuose buvo rodomos reklamjuostės su kvietimu aplankyti Programos internetinį puslapį; atnaujintas Programos internetinis puslapis, įkelti 7 vaizdo įrašai ir 28 straipsniai apie sveikos mitybos įpročius, vietinės rinkos produktus, ekologiškus produktus ir pan.; organizuota radijo laida, kurioje kalbinti vaikai apie vaisius, daržoves pieną ir pieno produktus. 2020–2021 m. m. visuomenės informavimas vyko organizuojant viktorinas (pavyzdžiui, „Maistą taupyk“) bei radijo laidas. Taip pat buvo parengti kursai, seminarai mokytojams, kurie dirba su Programos įgyvendinimu ugdymo įstaigose.

Daug dėmesio skirta vaikų ir mokinių švietimui per įvairius renginius bei spausdintus leidinius. Interviu metu mokyklų bei darželių atstovai šias priemones vertina teigiamai. Jų nuomone, labiausiai mokiniams patinka interaktyvios veiklos ir mokymasis per žaidimus. Taip pat viktorinos ir kitos komandinės užduotys. Tokios veiklos padeda vaikams ir mokiniams geriau įsiminti informaciją apie sveiką mitybą, žemės ūkį ir tvarią gamybą, vietos maisto tiekimo grandines, tausų maisto vartojimą. Dalis vaikų dalinasi įgytomis žiniomis su tėvais (globėjais) ir stengiasi valgyti tai, kas sveika.

Visuomenei taikymas informacines priemones įvertinti sunku. Joms buvo pasirinktos populiariausios priemonės – autobusai, filmukai autobusuose, reklaminiai stendai, internetiniai puslapiai, socialiniai tinklai ir radijas. Teigiamai vertinama pasirinktų informavimo priemonių įvairovė. Kita vertus, dalis tėvų, kurie galėjo matyti šią informaciją, galimai nesusiejo jos su Programa. Interviu metu nustatyta, kad ne visi tėvai yra gerai informuoti apie Programą.

Mažiausiai dėmesio skirta mokytojams (auklėtojams), tačiau interviu metu išaiškėjo, kad turimos informacijos jiems pakanka, nes prieš pristatant informaciją vaikams ir mokiniams, jie patys turi gerai su ja susipažinti ir jiems tai padaryti padeda paruošta metodinė medžiaga.

KOMUNIKACIJOS IR INFORMAVIMO PRIEMONĖMS PANAUDOTOS LĖŠOS. Visuomenės informavimo priemonėms buvo išleista nuo 7,2 tūkst. eurų iki 92,8 tūkst. eurų (žr. toliau pateiktą paveikslą). Nuo 2017–2018 m. m. iki 2019–2020 m. m. nustatytas tiek nacionalinių, tiek ES lėšų didėjimas. Vėliau panaudotų lėšų suma mažėjo. Iš viso per analizuojamą laikotarpį informavimo priemonėms panaudota 216,42 tūkst. eurų.

1 paveikslas. Visuomenės informavimo priemonėms panaudotas finansavimas 2017–2022 m.

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Agentūros teikiamomis EK ataskaitomis (2017–2019 m.) ir Agentūros pateikta informacija (2020–2022 m.)

Informavimo priemonėms numatytos lėšos buvo panaudotos finansuoti plakatams, informacijos apie sveiką mitybą bei vaisių, daržovių ir pieno naudą talpinimui internetinėje svetainėje ir socialiniame tinkle. Taip pat Programos dalyviams pirktos reklaminės dovanos.

8. Programos įgyvendinimo sąlygų ir tvarkų įvertinimas

Šiame skyriuje įvertinamos Programos įgyvendinimo sąlygos ir tvarkos. Atsižvelgiama į Programos dalyviams tenkančią administracinę naštą bei kitas kylančias problemas, paramos dalinimo sistemą, Programos vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų dalių skirtumus ar sinergiją. Taip pat atsižvelgiama į produktų dalinimo pokyčius, 2020–2021 m. m. įvedus šalyje ekstremaliają padėtį.

PROGRAMOS DALYVIAMS TENKANTI ADMINISTRACINĖ NAŠTA. Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programos įgyvendinimo taisyklės, patvirtintos LR žemės ūkio ministro 2017 m. rugsėjo 21 d. įsakymu Nr. 3D–599 (toliau – Taisyklės) apibrėžia paramos už dalijamus produktus nustatymo sistemą ir administracinį valdymą.

Dėl produktų nuolatinio dalijimo pagal Strategiją į Agentūrą gali kreiptis vaikų ugdymo įstaigos ir produktų tiekėjai, laimėję viešą konkursą ugdymo įstaigoms tiekti produktus arba tokią teisę įgiję sutarties pagrindu. Remiantis taisyklėmis, paramos pareiškėjai (asmuo ar institucija, nustatyta tvarka pateikę Agentūrai tinkamai užpildytą paraišką ar laimėję Agentūros organizuotą viešąjį pirkimą Programos priemonėms įgyvendinti) prieš teikiant paraišką dėl dalyvavimo programoje, privalo užtikrinti tiekiamų produktų kokybę. Ūkio subjektai (ugdymo įstaigos arba produktų tiekėjai) turi įgyvendinti šiuos išankstinius reikalavimus prieš teikiant paraišką dėl dalyvavimo programoje ir paramos gavimo:

- produktai įsigijami iš sertifikuotų ekologiškų arba Nacionalinės kokybės produktai (toliau - NKP) sertifikuotų gamintojų / augintojų (nuo 2022 m. sertifikavimo paslaugas be VŠĮ „Ekoagros“ teikia ir privatus sertifikuotą UAB „Ekoliuks“) ¹⁵ ;
- pieno gaminių tiekėjai turi būti registruoti Veterinarinį patvirtinimą turinčių gyvūninio maisto tvarkymo subjektų registre ar Maisto tvarkymo subjektų registre;
- tiekėjai privalo būti laimėję viešą konkursą ugdymo įstaigoms tiekti produktus arba tokią teisę įgiję sutarties pagrindu;
- ugdymo įstaigos privalo pateikti paraišką dėl ketinimo dalyvauti Agentūrai.

Aukšti kriterijai taikomi ir pačių produktų tiekimui. Taisyklėse numatyta, kad vaisiai ir daržovės turėtų būti supakuoti ir paženklinėti taip, kad nebūtų galima keisti jų turinio.

Agentūra atsakinga už aktualių dokumentų formų parengimą, reikalingų dalyvauti programoje. Remiantis Agentūros metodine informacija, ūkio subjektas, norintis tapti pareiškėju ir tiekti vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktus, turi pateikti atskiras paraiškas kiekvienai produktų grupei. Jei ūkio subjektas nori tiekti tik vaisius ir daržoves arba tik pieną ir pieno gaminius, teikia tik vieną paraišką ¹⁶. Agentūros parengti ¹⁷ ir teiktini pareiškėjų dokumentai:

- išdalytų produktų registras (ugdymo įstaigoms);
- išdalytų produktų registras (tiekėjams);
- paraiška pareiškėjui patvirtinti;
- sąrašą ugdymo įstaigų, su kuriomis tiekėjai sudarę sutartis dėl produktų tiekimo pagal Programą;
- pieno gaminių dokumentus, įrodančius atitiktį su strategijos reikalavimais (produktų sudėtis, technologinio proceso aprašymas) (jei pareiškėjo ketinami tiekti vaikams pieno gaminiai jau yra įtraukti į rekomendacinio asortimento sąrašą, papildomai teikti dokumentų nereikia);

¹⁵ Informacija apie „Ecolux“ leidimą sertifikuoti ir vykdyti pagal Nacionalinę maisto kokybės sistemą pagamintų produktų priežiūrą. Prieiga internetu: <https://ecolux.lt/apie-imone/>

¹⁶ Agentūros rekomendacijos pasitvirtinant pareiškėju. Prieiga internetu: https://www.litfood.lt/media/file/Paramospriemones/Vaisiai_Pienas/Rekomendacijos%20pasitvirtinant%20parei%C5%A1k%C4%97ju.pdf

¹⁷ Agentūrai teikiamos dokumentų formos. Prieiga internetu: <https://www.litfood.lt/veiklos-sritys/paramos-priemones/vaisiai-mokykloms/dokumentu-formos.html>

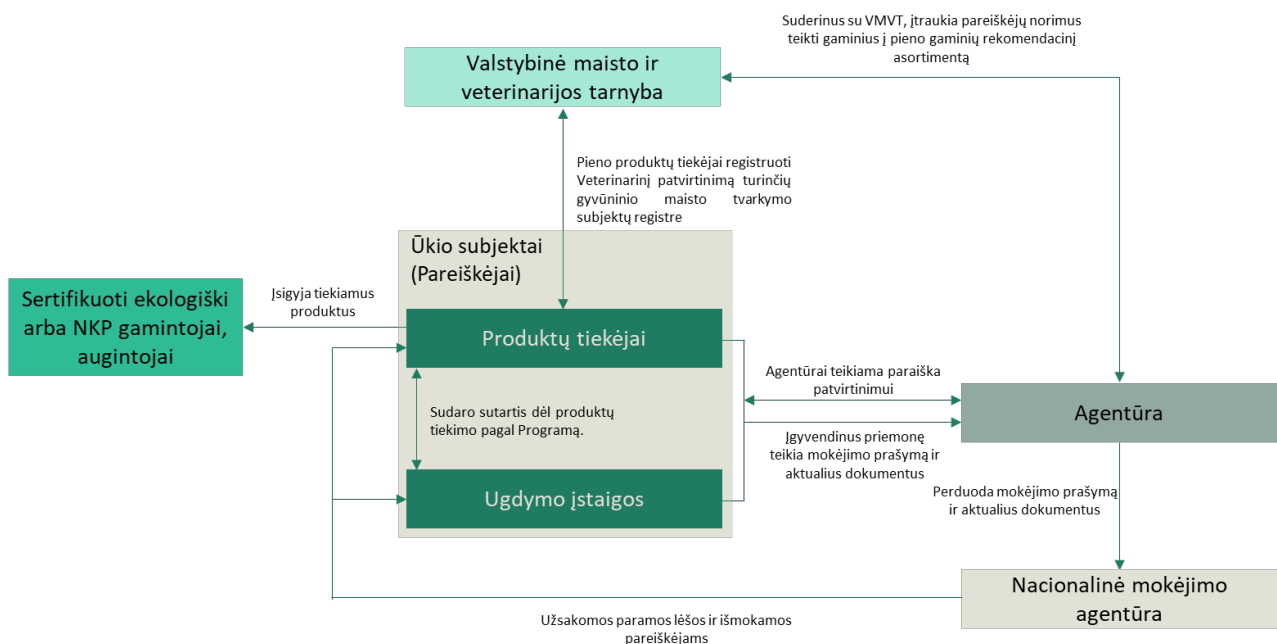
- pareiškėjai ir / ar ugdymo įstaigos teikia Agentūros nustatytos formos registrą, kuriame užregistruoja ugdymo įstaigas, kurioms tiekiami produktai, pavadinimus, adresus, kiekvienoje ugdymo įstaigoje produktus vartojusių vaikų skaičių bei jose išdalytų produktų kiekius pagal rūšis.

Siekiant gauti paramą, po maisto dalinimo priemonės įgyvendinimo, pareiškėjai, naudodamiesi Rinkos reguliavimo priemonių administravimo informacine sistema, Agentūrai teikia:

- mokėjimo prašymą (atskirai už išdalytus vaisius ir daržoves bei pieno produktus);
- produktų, pristatytų ugdymo įstaigai, kainos pagrindimą – PVM sąskaitų faktūrų išrašus;
- pažymą, paaiškinant, kodėl buvo teikiami NKP vietoje ekologiškų produktų;
- registras su ugdymo įstaigų, kurioms tiekiami produktai, pavadinimais, adresais, kiekvienoje ugdymo įstaigoje produktus vartojusių vaikų skaičiumi bei jose išdalytų produktų kiekiais pagal rūšis.

Remiantis šiais Agentūros pateiktais dokumentais ir duomenimis, Nacionalinė mokėjimo agentūra (toliau – NMA) užsako paramos lėšas ir įvykdo pareiškėjams išmokėjimus pagal nustatytas tinkamas finansuoti išlaidas.

Gaminių dalinimo priemone pareiškėjams apmokamos išlaidos pagal teikiamus mokėjimo prašymus su sąskaitomis faktūromis. Jei pareiškėjo produkto kaina viršija tą, kuri nustatyta remiantis metodika, skirtumą apmoka pats pareiškėjas. Pareiškėjas teikia mokėjimo prašymą, su kainos pagrindimu (sąskaita faktūra) per Rinkos reguliavimo priemonių administravimo informacinę sistemą. Tuo pačiu teikiama ir pažyma, aiškinanti, kodėl vietoje NKP nebuvo teikiami ekologiški produktai (jei taip buvo). Remiantis Strategijos nurodymais, NKP teikiami nesant galimybės teikti ekologiškiems produktams.

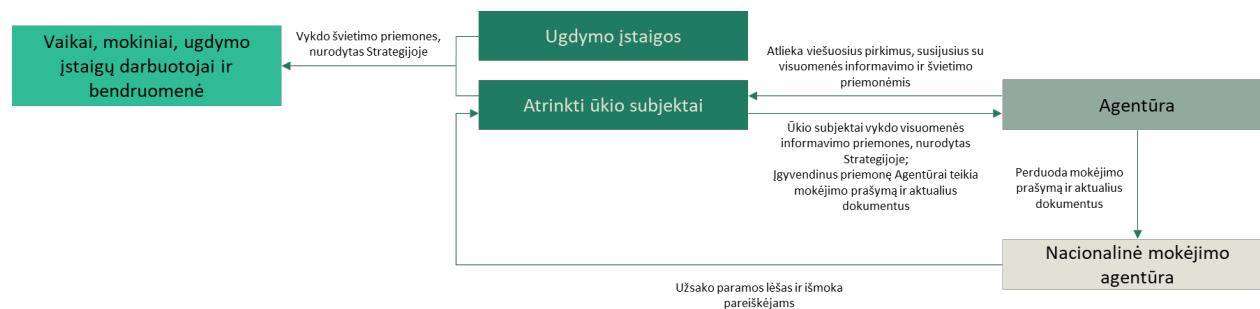

73 paveikslas. Produktų dalijimo priemonės įgyvendinimo intervencijos logika

Šaltinis: parengta Konsultanto

Visuomenės informavimo ir švietimo priemonių įgyvendinimą vykdo viešųjų pirkimų procedūrų metu atrenkami ūkio subjektai. Švietimo priemones taip pat gali vykdyti ir ugdymo įstaigos. Abiejų priemonių atveju, viešieji pirkimai atliekami Agentūros.

Įgyvendinus švietimo ir viešinimo priemones, pareiškėjai teikia vykdytų priemonių įvykdymo ataskaitą, PVM sąskaitą faktūrą ar sąskaitą faktūrą už atliktą (-as) paslaugą (-as) ir po vieną įgyvendintos priemonės informacinės medžiagos pavyzdį ar renginio vaizdinį įrodymą. Švietimo priemonių ir visuomenės informavimo priemonių įgyvendinimo išlaidos be PVM dengiamos iš Europos žemės ūkio garantijų fondo.

74 paveikslas. Švietimo ir informavimo priemonių įgyvendinimo intervencijos logika

Šaltinis: parengta Konsultanto

PARAMOS UŽ DALIJAMUS PRODUKTUS NUSTATYMO SISTEMA. Paramos dydis vaisiams ir daržovėms nustatomas pagal Taisyklėse aprašytą nustatymo metodiką. Remiantis šia metodika, paramos dydis už išdalytus obuolius, kriaušes ir morkas lygus vidutinei supirkimo iš Lietuvos augintojų kainai, laikotarpiu nuo praėjusių metų rugsėjo mėn. iki einamųjų metų birželio mėn. Paramos dydis padidinamas už ekologiškus produktus – 2,8 karto, NKP – 2,3 karto. Supirkimo kaina nustatoma pagal Daržovių, pievagrybių, bulvių, vaisių ir uogų supirkimo iš Lietuvos augintojų mėnesines ataskaitas. Verta pabrėžti, jog lyginant su senesnėmis taisyklių redakcijomis, daugikliai 2020 m. m. atitinkamai siekė 3,3 karto ir 2,8 karto.

Paramos dydis už išdalytas sultis ateinantiems mokslo metams nustatomas remiantis Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų statistinio tyrimo prekybos tinklų parduotuvėse metodikos apskaičiuotomis kainomis, o jeigu tokių nėra, – sulčių gamintojų apklausos duomenimis. Jei iš pateiktų duomenų žinoma tik NKP sulčių kaina, tai ekologinių sulčių kaina nustatoma NKP sulčių kainą padidinus 20 proc., o jeigu žinoma tik ekologinių sulčių kaina, NKP sulčių kaina nustatoma ekologinių sulčių kainą mažinant 20 proc.

Paramos dydžiui už išdalytą ekologišką geriamąjį pieną ir ekologiškus pieno gaminius (kefyrą, jogurtą, šviežią sūrį, varškę) apskaičiuoti naudojamos Pieno ir kitų gaminių gamybos ir pardavimo mėnesio ataskaitos; brandintam puskiečiui ir kietajam sūriui naudojamos gaminių pardavimo mėnesio ataskaitos¹⁸.

Nuo 2017–2018 m. m. iki 2022–2023 m. m. matomas tendencingas paramos augimas. Šiuo laikotarpiu paramos dydis ekologiškiems obuoliams, kriaušėms ir morkoms augo atitinkamai 44 proc., 51 proc. ir 50 proc., ekologiškų sulčių – 54 proc. Parama termiškai apdorotam pienui augo lėčiau – 14 proc. per analizuojamą laikotarpį. Paramos didėjimas buvo fiksuojamas nepaisant mažinamo paramos daugiklio vaisiams ir daržovėms (žr. toliau pateiktą lentelę).

11 lentelė. Paramos dydis teikiamiems produktams, 2017–2023

Gaminių skiriamosios ypatybės	Paramos dydis, be PVM, eurų už 1 kg / l					
	2017–2018	2018–2019	2019–2020	2020–2021	2021–2022	2022–2023
Obuoliai (ekologiški)	1,12	1,24	1,33	1,12	1,23	1,62
Obuoliai (NKP)	0,95	1,05	1,13	0,97	1,01	1,33
Kriaušės (ekologiškos)	1,78	1,78	1,75	1,75	1,48	2,69
Kriaušės (NKP)	1,51	1,51	1,48	1,48	1,27	2,21
Morkos (ekologiškos)	0,63	0,77	0,95	0,86	0,86	0,94
Morkos (NKP)	0,53	0,66	0,81	0,73	0,73	0,80
Morkos pjaustytos lazdelėmis (ekologiškos)	-	-	-	1,40	1,40	1,47

¹⁸Ataskaitos rengiamos ir teikiamos Agentūrai pagal LR Žemės ūkio ministro įsakymu dėl duomenų apie pieną ir pieno gaminius teikimo taisyklių patvirtinimo 2009 m. birželio 5 d. Nr. 3D-416 apibrėžtas formas

Gaminių skiriamosios ypatybės	Paramos dydis, be PVM, eurų už 1 kg / l					
	2017–2018	2018–2019	2019–2020	2020–2021	2021–2022	2022–2023
Morkos pjaustytos lazdelėmis (NKP)	-	-	-	1,20	1,20	1,27
Sultys (ekologiškos)	1,30	1,30	1,56	1,40	1,68	2,00
Sultys (NKP)	1,05	1,05	1,26	1,15	1,40	1,60
Termiškai apdorotas pienas	0,81	0,81	0,80	0,78	0,86	0,92
Kefyras, geriamasis jogurtas (be priedų)	1,00	1,09	0,66	0,79	0,90	1,04
Jogurtas (be priedų), išfasuotas po 125 g	2,06	2,15	2,15	2,07	2,46	3,16
Švieži sūriai	4,35	4,60	4,63	5,05	6,14	7,17
Varškė (be pridėtinio cukraus)	-	3,56	3,58	3,46	3,99	4,72
Brandinti puskiečiai sūriai	3,63	3,80	3,76	3,82	4,57	5,63
Ilgai brandinti kietieji sūriai	7,67	8,08	8,50	8,49	9,24	9,11

Šaltinis: parengta Konsultanto

PRODUKTŲ DALIJIMAS VAIKAMS, ESANT ŠALYJE PASKELBTAI VALSTYBĖS LYGIO EKSTREMALIAJAI PADĖČIAI. Tarpiniame vertinime įvardyta, jog Programoje nebuvo apibrėžti tiekėjų ir švietimo įstaigų mechanizmai ekstremaliųjų situacijų metu.

Reaguojant į valstybėje susidariusią ekstremalią padėtį ir atskaitos pastabas, Taisyklės buvo papildytos punktais, apibrėžiančiais tiekėjų ir ugdymo įstaigų veiksmus ir administracinį / finansinį strategijos valdymą valstybėje esant ekstremaliai padėčiai^{19,20}. Esant šalyje paskelbtai valstybės lygio ekstremaliajai padėčiai ir sustabdžius ugdymo procesą įstaigose, pareiškėjas į mokėjimo prašymą dėl vaikams išdalytų produktų apmokėjimo gali įtraukti greitai gendančius produktus (geriamasis pienas, kefyras, jogurtas, varškė, pjaustytos morkos), kurie, sustabdžius ugdymo procesą, jau buvo pristatyti į ugdymo įstaigas, bet nespėti išdalyti vaikams. Ekstremaliosios situacijos, ekstremaliojo įvykio ir karantino metu, ugdymo įstaigose sustabdžius ugdymo organizavimo procesą ilgesniam nei 3 savaičių laikotarpiui, gali būti organizuojamas produktų dalijimas vaikams, ugdomiems nuotoliniu būdu. Taisyklėse nurodyta, kad gali būti formuojamas davinytis, teikiamas vaikams ugdomiems nuotoliniu būdu. Produktų daviniai vaikams gali būti tiekiami vieną kartą per 30 kalendorinių dienų, kuomet ugdymo įstaigoje nepertraukiamai yra organizuojamas nuotolinio ugdymo procesas.

NEIŠDALINTŲ PRODUKTŲ PANAUDOJIMAS. Tarpiniame vertinime buvo pateiktas siūlymas dėl gendančių produktų dalinimo. Buvo rekomenduojama, kad gendantys produktai nebūtų nurašomi ir būtų dalinami, tiekiant juos kitoms tikslinėms grupėms. Nuo 2020 m. vaikams neišdalyti produktai, vadovaujantis Taisyklėmis, turi būti perduoti juridiniams asmenims, kurių veiklos įstatuose yra numatytas paramos maistu rinkimas ir labdaros teikimas.

Apklausoje dalyviai yra įvardiję problemą dėl mokinių, kuriems dalinami produktai, registravimo ir prognozavimo. Ugdymo įstaigos įvardija, jog pateikti tikslų, prognozuojamą vaikų skaičių ugdymo įstaigoje yra sudėtinga ir ne visada tikslu. Kadangi ši informacija yra teikiama tiekėjams ir pagal ją atvežami produktai, kyla situacijų kai produktų atvežta nepakankamai arba per daug. Pastebėta, jog esant per daug atvežtų produktų, šių negalima arba yra labai sudėtinga grąžinti iš ugdymo įstaigos tiekėjui.

PROGRAMOS VAIŠIŲ / DARŽOVIŲ IR PIENO DALIES SKIRTUMAI AR SINERGIJA. Vertinant programą, nuo 2017 m. sujungus Vaisių vartojimo skatinimo ugdymo įstaigose ir Pieno vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programas, buvo tikimasi, jog tai padės sumažinti administracinę naštą tiek paraiškų tiekėjams, tiek administruojančioms institucijoms. Tačiau lėšos vis tiek skirstomos atskirai, o skirtinga produktų specifika lemia tai, kad Programų

¹⁹ Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programos įgyvendinimo taisyklės, patvirtintos LR žemės ūkio ministro 2017 m. rugsėjo 21 d įsakymu. Nr. 3D-599

²⁰ Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programos įgyvendinimo taisyklės, patvirtintos LR žemės ūkio ministro 2017 m. rugsėjo 21 d įsakymu. Nr. 3D-599

apjungimui kitais aspektais galimybės nenustatytos. Skirtumai ir panašumai, tvarkant pieno ir vaisių/daržovių produktus (nurodytos toliau pateiktoje lentelėje).

12 lentelė. Pieno ir pieno produktų ir vaisių/daržovių administravimo ir tiekimo skirtumai

Kriterijus	Pienas ir pieno produktai	Vaisių ir daržovių produktai/ sultys
Paramos apskaičiavimo metodika	<ul style="list-style-type: none"> paramos dydis pienui ir pieno gaminiams lygus vidutinei pardavimo kainai. 	<ul style="list-style-type: none"> paramos dydis lygus vidutinei daržovių/vaisių supirkimo kainai, padidintai produkto tipo daugikliu.
Kriterijai paraiškų tiekėjams, atsižvelgiant į produktus	<ul style="list-style-type: none"> pieno gaminių tiekėjai turi būti registruoti Veterinarinį patvirtinimą turinčių gyvūninio maisto tvarkymo subjektų registre ar Maisto tvarkymo subjektų registre; pateikia Agentūrai dokumentus, kuriais patvirtina norimų vaikams tiekti pieno gaminių atitiktį Strategijos reikalavimams; pieno gaminiai turi būti įtraukti į rekomendacinį asortimentą; produktai turi atitikti ekologinei žemės ūkio ir maisto produktų gamybai keliamus teisės aktų reikalavimus. Jei nėra ekologiškų produktų, gali būti tiekiami pagal Nacionalinės maisto kokybės sistemos taisykles (sertifikuoti NKP). 	<ul style="list-style-type: none"> tiekami vaisiai ir daržovės turi būti gamintojų (augintojų) supakuoti taip, kad nebūtų galima pakeisti jų turinio; produktai turi atitikti ekologinei žemės ūkio ir maisto produktų gamybai keliamus teisės aktų reikalavimus. Jei nėra ekologiškų produktų, gali būti tiekiami pagal Nacionalinės maisto kokybės sistemos taisykles (sertifikuoti NKP).
Teikiami dokumentai apmokėjimui gauti	<ul style="list-style-type: none"> mokėjimo prašymas, teikiamas kartu su produktų kainos pagrindu; registrų išrašai. 	<ul style="list-style-type: none"> mokėjimo prašymas, teikiamas kartu su produktų kainos pagrindu (PVM sąskaita faktūra privaloma nurodyti papildoma informacija apie produktus); registrų išrašai; pažyma, paaiškinanti kodėl nebuvo tiekiami ekologiški produktai (jei tokie produktai nebuvo tiekiami).

Šaltinis: parengta Konsultanto

Vaisių ir daržovių Programos bei Pieno ir pieno produktų Programos sujungimas į vieną neturėjo reikšmingų pokyčių. Buvo suvienodinti mokėjimo prašymai bei įsigaliojo bendros taisyklės. Verta pabrėžti, kad šie pakeitimai nepadarė didelės įtakos tiekėjams, kadangi dauguma jų tiekia tik vieno tipo produktus t. y. tik pieną arba pieno produktus, arba tik vaisius / daržoves. Tik nedaugelis įmonių tiekia ir pieno produktus, ir vaisius / daržoves. Tačiau Programų sujungimas sumažino jas reglamentuojančių teisės aktų skaičių, suvienodino pagrindines jų įgyvendinimo nuostatas, dėl to tapo lengviau administruoti Programą.

PROBLEMOS, DARANČIOS ĮTAKĄ PROGRAMOS IR JOS PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO REZULTATAMS BENDROJO UGDYMO ĮSTAIGOSE.

Apie 70 proc. mokyklų atstovų nurodė, kad įgyvendinant Programą nesusidūrė su sunkumais (žr. toliau pateiktą paveikslą). Kita vertus, 4,4 proc. respondentų susidūrė su kliūtimis teikdami mokėjimo prašymus. Dalis jų pastebi, kad kartais sąskaitose, gautose iš produktų tiekėjų, pasitaiko klaidų ir reikia ilgai laukti, kol klaidos bus ištaisytos ir suformuotos naujos sąskaitos. 6,6 proc. susidūrė su administraciniais sunkumais teikiant ir / ar pildant ataskaitas. Kai kurie mokyklos atstovai įvardino, kad ataskaitų pildymas atima daug laiko ir ne visada duomenys būna tikslūs, nes sunku prognozuoti tikslų mokinių skaičių, kurie ateis į mokyklą. Todėl dažnu atveju susidaro nepakankami kiekiai produktų, kadangi ugdymo įstaigų prašoma vertinti produktų kiekio poreikį į mažesniąją pusę ir negalima užsakyti daugiau. Tam, kad visi vaikai gautų produktų dalinimo metu, kai kurios įstaigos turi dalinti savo atskirai įsigytus produktus.

Taip pat mokyklos atstovai pastebi, kad lankomumo tikrinimas užima nemažai laiko, kadangi el. dienynas nepateikia visų reikalingų suvestinių ir duomenis reikia surinkti tikrinant mokinių lankomumą el. dienyne. Programos įgyvendinimo taisyklėse numatyta, kad skirtumas tarp tiekimo dieną fiksuojamo produktus vartojančių

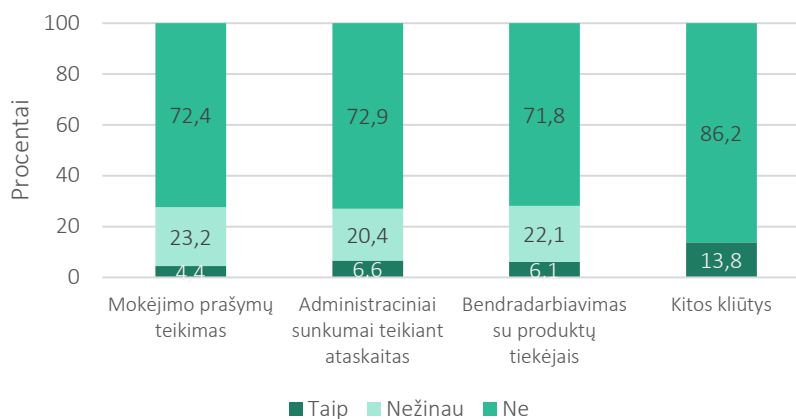
vaikų skaičius ir vaikų skaičiaus, nurodyto dienyne, gali sudaryti iki 3 proc. Ši taisyklė įvesta siekiant leisti ugdymo įstaigoms apsidraudžiant įsigyti didesnį kiekį pieno produktų, nes lankomumas nuolat kinta. Kadangi dažnu atveju lankomumas negali būti pateikiamas tiekėjams tą pačią dieną, tiekiamų produktų kiekis dažnai neatitinka realaus vaikų skaičiaus ir dažnu atveju ugdymo įstaigos susiduria su produktų trūkumu, o ne pertekliumi.

Apklausoje metu 6,1 proc. respondentų nurodė, kad susiduria su sunkumais bendradarbiaujant su tiekėjais. Jie nurodė, kad kartais tiekėjai pristato nešviežius vaisius, daržoves ir pasibaigusio galiojimo pieną ir pieno produktus. Respondentai pastebi, kad pieno ir pieno produktų atveju, produktai supakuojami nekokybiškai (t. y. maišeliai praleidžia skystus produktus). Taip pat mokyklų atstovai pastebi, kad kartais tiekėjai vėluoja pristatyti užsakymus ir pristatytas faktinis produktų skaičius neatitinka nurodyto dokumentuose.

13,8 proc. mokyklos atstovų nurodė, kad susiduria su kitokiais sunkumais. Daugelis pastebi, kad pienas ugdymo įstaigas pasiekia dideliuose pakuotėse (kartais ir sultys), todėl nepatogu jį dalinti porcijomis ir pateikti mokiniams. Respondentų nuomone, pienas ir jogurtas galėtų būtų dalinami mažose pakuotėse po vieną porciją vaikui arba drauge su pienu galėtų būti dalinami vienkartiniai puodeliai, o jogurto atveju – vienkartiniai šaukšteliai. Tiekėjai pastebi, kad jie gali ugdymo įstaigoms drauge su pieno produktais teikti vienkartinius puodelius ir šauktus, tačiau tai nebūtų ekologiška, todėl su dauguma ugdymo įstaigų sutarta, kad indai ir įrankiai tiekiami nebus.

Taip pat išanalizavus anketos duomenis, nustatyta, kad ne visiems mokiniams patinka gerti pieną, bet patinka valgyti jogurtus, tačiau užsakomas produktų kiekis turi būti vienodas abiem produktams, todėl kartais atsiranda pieno pertekliaus problema. Jei pienas būtų dalinamas porcijomis, jį galima būtų suvartoti vėliau ar parsinešti namo.

Dalis respondentų nurodė, kad gauna neskustas ir labai dideles morkas, todėl ugdymo įstaigoje reikia jas paruošti mokiniams, t. y. nuplauti, nuskusti ir supjaustyti, o už tai nėra papildomai mokama. Kita vertus, smulkiai supjaustytos morkos greičiau praranda savo estinę išvaizdą, todėl mokiniai ne visada noriai jas valgo. Jos taip pat greičiau genda, todėl mokyklos atstovai norėtų, kad pjaustytų morkų porcijos būtų teikiamos mažesniuose maišeliuose. Taip jas būtų patogiau išdalinti mokiniams, o jei visų morkų nesuvalgytų, galima jas būtų panaudoti vėliau. Mokyklos atstovai nurodė, kad mokiniams taip pat galima būtų tiekti mažas sufasuotų morkų porcijas. Jei jų nesuvalgytų ugdymo įstaigoje, galėtų parsinešti namo.

75 paveikslas. Mokyklos atstovų dalis, susidūrusi su sunkumais ar kliūtimis įgyvendinant Programą (n=262), proc.

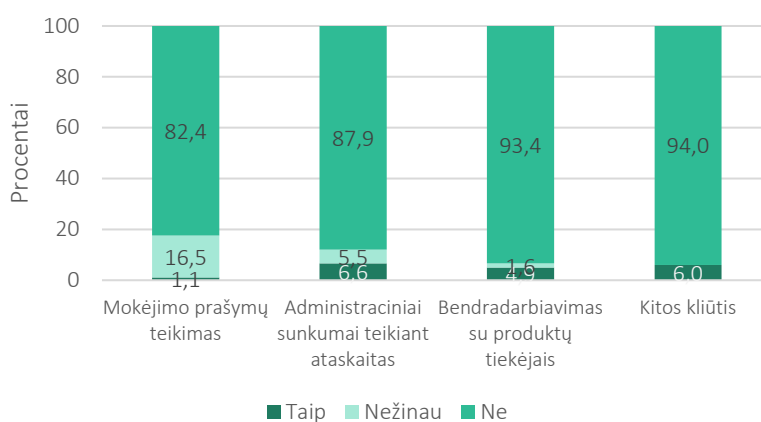
Šaltinis: parengta Konsultanto

PROBLEMAS, DARANČIOS ĮTAKĄ PROGRAMOS IR JOS PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO REZULTATAMS IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOSE. Tokie patys klausimai kaip bendrojo ugdymo įstaigų atstovams buvo pateikti ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų atstovams. Respondentų buvo klausama, su kokiais sunkumais jie susidūrė įgyvendindami Programą. Apie 82 proc. darželių atstovų nurodė, kad jie nesusidūrė su sunkumais (žr. toliau pateiktą paveikslą). 1,1 proc. respondentų susidūrė su kliūtimis teikdami mokėjimo prašymus. 6,6 proc. susidūrė su administraciniais sunkumais teikiant ir pildant ataskaitas. Dalis apklausoje dalyvavusių darželio atstovų nurodė, kad ataskaitų formos dažnai keičiasi ir tai kelia papildomų nepatogumų jas pildant. Taip pat jie nurodo, kad ataskaitas kartais tenka siųsti kelis kartus skirtingiems kontaktiniams asmenims, nes dokumentas (ar dokumentai) pasimeta.

Kaip ir mokyklos atstovai, darželių atstovai įvardino, kad ataskaitų pildymas atima daug laiko ir ne visada duomenys būna tikslūs, nes sunku prognozuoti tikslų mokinių skaičių, kurie ateis į ugdymo įstaigą.

4,9 proc. respondentų nurodė, kad susiduria su sunkumais bendradarbiaujant su tiekėjais. Jie nurodė, kad kartais tiekėjai pristato nešviežius (supuvusius, sudžiūvusius, sutrintus) ar pasibaigusio galiojimo produktus. Pienas ir pieno produktai teikiami pažeistose ar nekokybiškose pakuotėse. Taip pat darželio atstovai pastebi, kad kartais tiekėjai vėluoja pristatyti užsakymus, nėra linkę bendradarbiauti nei telefonu, nei laiškais. Vis dėlto, tokiu atveju pasitaiko retai. Interviu metu nustatyta, kad visos ugdymo įstaigos (mokyklos ir darželiai) žino į ką gali kreiptis prireikus pagalbos, konsultacijos ar kilus klausimams.

6 proc. darželio atstovų nurodė, kad susiduria su kitokiais sunkumais. Pavyzdžiui, jie norėtų, kad ugdymo įstaigoje būtų teikiami įvairesni produktai. Taip pat nurodė, kad negali dalyvauti Programos pieno ir pieno produktų dalyje, nes ugdymo įstaigoje nėra pakankamas vaikų skaičius, t. y. sąrašinis vaikų skaičius yra 30 ar mažiau. Programos vaisių ir daržovių dalyje net norėdamos negali dalyvauti įtaigos, kuriose sąrašinis vaikų skaičius yra 20 ar mažiau. Produktai į tokias įstaigas nėra vežami.

76 paveikslas. Darželio atstovų dalis susidūrusi su sunkumais ar kliūtimis įgyvendinant Programą (n=269), proc.

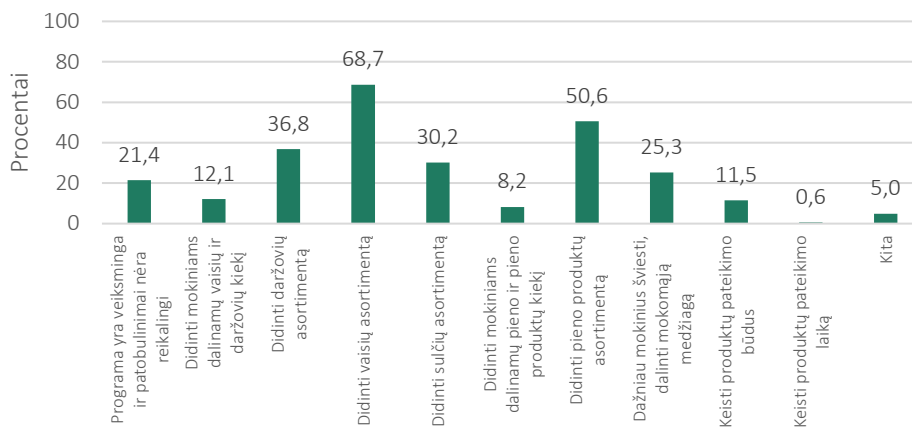
Šaltinis: parengta Konsultanto

Apibendrinant, Programa turi tobulintų vietų, dauguma respondentų išskiria tai, kad sunku numatyti vaikų lankomumą, todėl kartais susiduriama su produktų trūkumu ar pertekliumi. Taip pat išskiriamos problemos su tiekėjais, nes gaunami produktai ne visada yra kokybiški ar saugiai transportuojami. Kita vertus, dauguma ugdymo įstaigų nesiduria su sunkumais ar kliūtimis, o jei kyla klausimai ar reikalinga konsultacija – žino į ką kreiptis. Programos įgyvendinimą galima vertinti kaip efektyvų.

DALIJAMŲ PRODUKTŲ ĮGYVENDINIMO SISTEMOS IR ADMINISTRAVIMO TOBULINIMAS. Mokyklos atstovų paklausus, ką jie siūlytų tobulinti ar keisti Programoje, kad ji būtų veiksminga skatinant mokinius dažniau vartoti sveikatai naudingus produktus, dauguma nurodė, kad reikia didinti vaisių asortimentą (68,7 proc.; žr. toliau pateiktą paveikslą). Respondentai nurodė, kad į Programą galima būtų įtraukti uogas (slyvas, vynuoges, šilauoges ir kitas), arbūzus ir džiovintus vaisius. Dalis nurodė egzotinius vaisius, kuriais galima būtų kartais pajvairinti asortimentą, – bananus, kivių, citrusinius vaisius (apelsinai, mandarinai), nektarinus. Taip pat, kaip alternatyvą vaisiams, kai kurie mokyklos atstovai nurodė vaisių tyres. Šiai nuomonei pritaria ir mokinių tėvai, jie išreiškė norą plėsti dalinamų produktų asortimentą.

Pusė respondentų (50,6 proc.) taip pat nurodė, kad svarbu yra didinti pieno produktų asortimentą. Mokyklos atstovai nurodė, kad į Programą galima būtų įtraukti varškės sūrelius, varškę su priedais, teikti įvairesnius sūrius (Pik-Nik sūrio lazdeles, „Džiugo“ sūrį, sūrį su priedais (vaisiais, daržovėmis, medumi ir pan.) ir kt.). Taip pat jie nurodė, kad ne visi mokiniai gali vartoti produktus su laktoze, todėl verta pieno produktų sąrašą papildyti gaminiais, kuriuose jos nebūtų. Šiai nuomonei pritaria ir mokinių tėvai, pieno ir pieno produktų asortimentas galėtų būti praplėstas augalinės kilmės produktais ar produktais be laktozės.

36,8 proc. respondentų nurodė, kad reikėtų didinti daržovių asortimentą, praturtinti jį kitomis Lietuvos ūkininkų gerybėmis – agurkais, pomidorais, burokėliais, ridikais ir kitomis. Taip pat 30,2 proc. mokyklos atstovų nurodė, kad reikia teikti įvairesnes sultis.

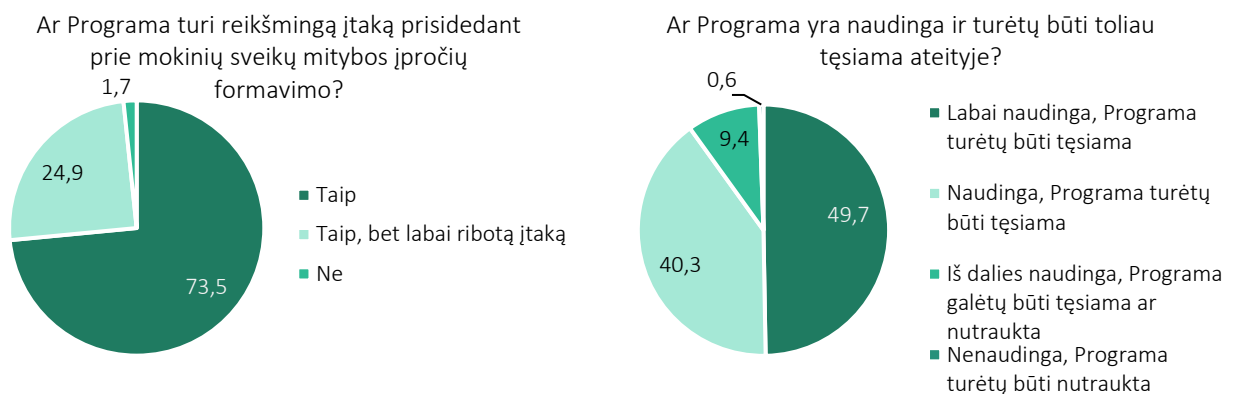
77 paveikslas. Tobulintini Programos aspektai, kurie prisidėtų skatinant mokinius dažniau vartoti sveikus maisto produktus (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Nustatyta, kad 9,9 proc. respondentų pasirinko kelis galimus atsakymo variantus – didinti vaisių asortimentą ir didinti pieno produktų asortimentą. 6,6 proc. pasirinko tokiu atsakymus: didinti daržovių asortimentą, didinti vaisių asortimentą ir didinti pieno produktų asortimentą. Ir 4,4 proc. pasirinko tokius atsakymus: didinti daržovių asortimentą, didinti vaisių asortimentą, didinti pieno produktų asortimentą ir dažniau mokinius šviesti, dalinti mokomąją medžiagą.

Pentadalis mokyklos atstovų nurodė, kad Programa yra veiksminga ir pokyčiai nereikalingi, tačiau kitų respondentų nuomone, reikėtų didinti vaisių, pieno produktų asortimentą, nes vaikams valgyti tuos pačius produktus nusibosta.

Apibendrinant, 73,5 proc. mokyklos atstovų nurodė, kad Programa reikšmingai prisidėjo prie mokinių sveikos mitybos įpročių formavimo, ketvirtadaliu nuomone, Programa yra veiksminga, tačiau labai ribotą laiką prisideda prie sveikų mitybos įpročių formavimo (žr. toliau pateiktą paveikslą). 90 proc. apklausos dalyvių nurodė, kad Programa yra naudinga ir turėtų būti tęsiama ateityje, iš jų net 49,7 proc. mano, kad Programa yra labai naudinga. Neutraliai programą įvertino 9,4 proc. respondentų, jų nuomone, Programa tik iš dalies yra naudinga ir jos tęsimas ar nutraukimas neturėtų didelio skirtumo mokinių sveikos mitybos įpročių formavimui.

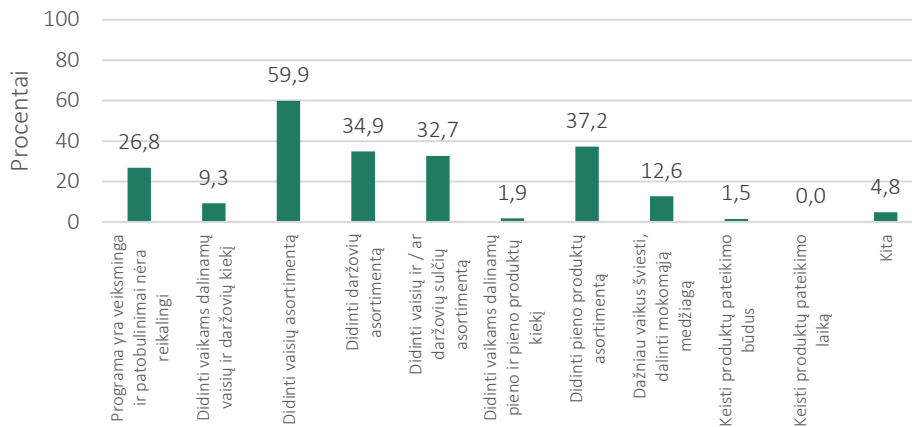

78 paveikslas. Mokyklos atstovų dalis, nurodžiusi, kad Programa yra reikšminga prisidedant prie mokinių sveikos mitybos įpročių formavimo (dešinėje) ir mokyklos atstovų dalis, nurodžiusi, kad Programa yra naudinga ir turėtų būti tęsiama (kairėje) (n=262), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Darželio atstovų taip pat klausta, ką jie siūlytų tobulinti ar keisti Programoje, kad ji būtų veiksminga skatinant vaikus dažniau vartoti sveikus produktus, dauguma nurodė, kad reikia didinti vaisių asortimentą (59,9 proc.; žr. toliau pateiktą paveikslą). Respondentai nurodė, kad į Programą galima būtų įtraukti uogas (slyvas, vynuoges, šilauoges, braškes ir kitas), arbūzus, melionus. Dalis nurodė egzotinius vaisius, kuriais galima būtų pajavairinti asortimentą, – bananus ir citrusinius vaisius (apelsinai, mandarinai).

37,2 proc. respondentų nurodė, kad svarbu yra didinti pieno produktų asortimentą. Į Programą galima įtraukti desertinę varškę ir sūrelius be šokoladinio glaisto. Trečdalis darželio atstovų nurodė, kad reikėtų didinti daržovių asortimentą (34,9 proc.). Darželio atstovų nuomone, į Programą galima įtraukti pomidorus, agurkus, paprikas, ridikus, ropes, kaliropes ar kitas sezonines daržoves. Taip pat daržovių asortimentą galima praturtinti džiovintomis daržovėmis ar riešutais.

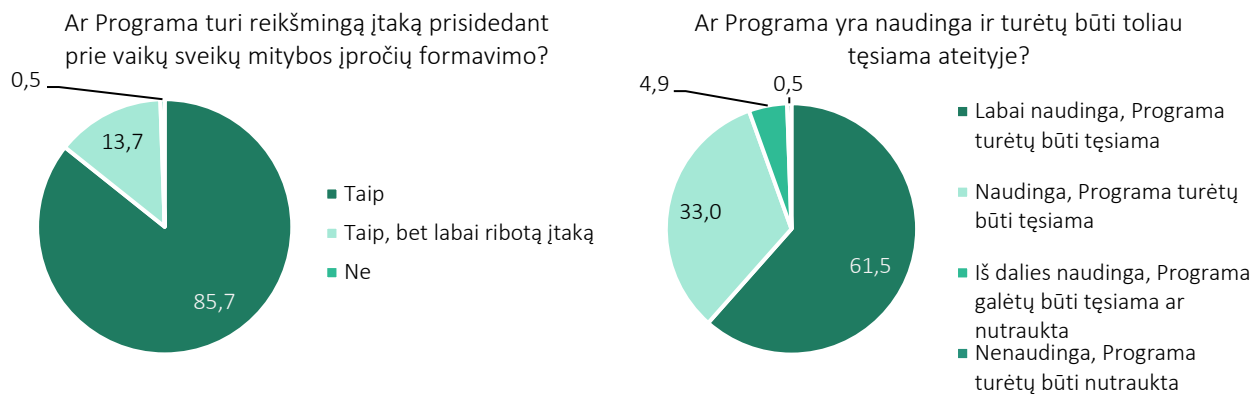

79 paveikslas. Tobulintinos pusės Programoje, kurios prisidėtų skatinant vaikus dažniau vartoti sveikus maisto produktus (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Nustatyta, kad 11 proc. respondentų pasirinko kelis galimus atsakymo variantus – didinti daržovių asortimentą, didinti vaisių asortimentą, didinti vaisių ir / ar daržovių sulčių asortimentą ir didinti pieno produktų asortimentą. 5,5 proc. pasirinko tokiu atsakymus: didinti daržovių asortimentą, didinti vaisių asortimentą, didinti pieno produktų asortimentą. Kiek mažiau nei penktadalis (23,1 proc.) pasirinko tik vieną atsakymą – programa yra veiksminga ir patobulinimai nėra reikalingi.

85,7 proc. darželio atstovų nurodė, kad Programa reikšmingai prisidėjo prie vaikų sveikos mitybos įpročių formavimo. 13,7 proc. apklausoje dalyvavusių atstovų nuomone, Programa yra veiksminga, tačiau labai ribotą laiką (žr. toliau pateiktą paveikslą). 94,5 proc. respondentų nurodė, kad Programa yra naudinga ir turėtų būti tęsiama ateityje, iš jų 61,5 proc. mano, kad Programa yra labai naudinga. Neutraliai programą įvertino 4,9 proc. apklausos dalyvių, jų nuomone, Programa tik iš dalies yra naudinga ir jos tęsimas ar nutraukimas neturėtų didelio skirtumo vaikų sveikos mitybos įpročių formavimui.

80 paveikslas. Darželio atstovų dalis, nurodžiusi, kad Programa yra reikšminga prisidedant prie vaikų sveikos mitybos įpročių formavimo (kairėje) ir darželio atstovų dalis, nurodžiusi, kad Programa yra naudinga ir turėtų būti tęsiama (dešinėje) (n=269), proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Apibendrinant tiek mokyklos, tiek darželio atstovų anketų rezultatus, nustatyta, kad abi pusės yra patenkintos Programos gyvendinimu. Jų nuomone, Programa yra veiksminga prisidedant prie mokinių ir vaikų sveikos mitybos įpročių formavimo. Apklausus tėvus taip pat išaiškėjo, kad Programa padeda jiems formuoti sveikus mitybos įpročius. Nors visi tėvai teigiamai vertina Programą, jie nėra linkę pastebėti didelių dietos / mitybos pokyčių. Vis dėlto tiek mokytojai, tiek darželio atstovai, tiek tėvai norėtų, kad Programa būtų tęsiama ir ateityje. Siekiant, kad ji būtų dar patrauklesnė, galima praturtinti teikiamų produktų sąrašą įvairesniais vaisiais, daržovėmis ir pieno produktais. Taip pat atsižvelgti į vaikus, kurie turi alergiją ir tam tikrų produktų vartoti negali, suteikti jiems galimybę rinktis kitus produktus.

9. Įvertinimas faktinio valdžios institucijų ir suinteresuotųjų šalių dalyvavimo planuojant, įgyvendinant, stebint ir vertinant Programą

Šiame skyriuje įvertinamas faktinių valdžios institucijų ir kitų suinteresuotų šalių dalyvavimas Programoje. Planuojant, įgyvendinant, stebint ir vertinant Programą dalyvauja ŽŪM, Agentūra, NMA, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba (toliau – VMVT), Sveikatos apsaugos ministerija (toliau – SAM) bei Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (toliau – ŠMSM) (žr. toliau pateiktą lentelę).

13 lentelė. Valdžios institucijų atsakomybės įgyvendinant Programą

Institucija	Dalyvavimas planavime	Dalyvavimas įgyvendinime	Dalyvavimas stebėjime	Dalyvavimas vertinime	Atsakomybė už įgyvendinimą / priežiūrą / patarimus	Dalyvavimas priežiūros komitetuose (komisija)
ŽŪM	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Agentūra	✓	✓	✓	✓	✓	✓
SAM	✓	✗	✓	✓	✗	✓
ŠMSM	✓	✗	✓	✓	✗	✓
NMA	✓	✓	✓	✓	✓	✓
VMVT	✓	✗	✓	✓	✓	✗

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Europos Komisijai teikiama ataskaita 2020-2021 m.

Remiantis EK ataskaitose pateikta informacija bei atsakomybėmis, nurodytomis Strategijoje ir Taisyklėse, ŽŪM dalyvauja visuose Programos etapuose: kuria Programos strategiją, taisykles ir peržiūri metines stebėsenos ataskaitas. Jas rengia Agentūra. Ji taip pat atsakinga už Programos įgyvendinimą, paraiškų vertinimą ir visas kitas su administravimu susijusias funkcijas, pavyzdžiui, dokumentų formų parengimą, statistinės informacijos rinkimą, metodinę medžiagą ir priemones, ataskaitų teikimą ir EK ir kitų susijusių funkcijų atlikimą. SAM teikia rekomendacijas dėl tinkamų produktų pagal Programą, dalyvauja priežiūros komisijoje. ŠMSM teikia rekomendacijas dėl švietimo priemonių ir dalyvauja priežiūros komisija. NMA yra įtraukta kaip programos finansų valdytojas. NMA atsakinga už išmokėjimus ir išmokėtų lėšų apskaitą. VMVT užtikrina produktų kokybės ir sudėties kontrolę, atsižvelgiant į Programos reikalavimus (žr. toliau pateiktą paveikslą).

ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA	VALSTYBINĖ MAISTO IR VETERINARIJOS TARNYBA	NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS IR KITOS ĮSTAIGOS	SVEIKATOS APSAUGOS MINISTERIJA
<ul style="list-style-type: none"> Koordinuoja Strategijos įgyvendinimą, parengia informavimo ir švietimo priemonių sąrašus kiekvieniems mokslo metams bei organizuoja Strategijos įgyvendinimo vertinimą; Tvirtina priežiūros komisija, kuri analizuos metines Strategijos stebėsenos ir vertinimo ataskaitas ir teiks pasiūlymus žemės ūkio ministrui dėl reikalingų Strategijos pakeitimų. 	<ul style="list-style-type: none"> Vykdo tiekiamų produktų sudėties ir kokybės kontrolę; Vykdo tiekiamų produktų, atitiktis Programos reikalavimams kontrolę; Inicijuoja produktų tiekėjų valstybinę kontrolę ir prireikus taiko poveikio priemones; Nustačius pažeidimus, priima sprendimą dėl pažeidimo ir taiko poveikio priemones; informuoja Agentūrą apie pareiškėjo pažeidimus. 	<ul style="list-style-type: none"> Dalyvavimas priežiūros komisijoje ir rekomendacijų teikimas 	<ul style="list-style-type: none"> Dalyvavimas priežiūros komisijoje Teikia rekomendacijas dėl dalinamų mokiniams produktų asortimento
VŠĮ KAIMO VERSLO IR RINKŲ PLĖTROS AGENTŪRA (AGENTŪRA)		NACIONALINĖ MOKĖJIMO AGENTŪRA	ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJA
<p>Atsakinga už Programos priemonių administravimą (už vaikams tiekiamų produktų tiekimo tvarkos laikymosi priežiūrą, už Programos švietimo ir visuomenės informavimo priemonių įgyvendinimą bei už paramos administravimą už įvykdytas Programos priemones):</p> <ul style="list-style-type: none"> Atlieka Programai administruoti reikalingų dokumentų formų parengimą, patvirtinimą; Skelbia informaciją apie paramos gavimo sąlygas ir tvarką, prašymų formas, kitus dokumentus bei rekomendacijas; Skelbia informaciją apie Programą, nurodant patvirtintų pareiškėjų skaičių, vaikų skaičių, išdalytų produktų kiekius, išmokėtą paramą ir kitą aktualią informaciją; Platina patvirtintiems pareiškėjams plakatus, informuojančius, kad švietimo įstaiga įgyvendina Programą; Publikuoja ir atnaujina produktų, atitinkančių Strategijos reikalavimus, rekomendacinį asortimentą; Organizuoja prekių ir paslaugų pirkimus, būtinų Programai įgyvendinti; 		<ul style="list-style-type: none"> Vykdo paramos išmokėjimą ir teisingą išmokėtų lėšų apskaitą; Gavusi atitinkamus duomenis iš Agentūros, užsako paramos lėšas. 	<ul style="list-style-type: none"> Dalyvavimas priežiūros komisijoje Teikia rekomendacijas dėl švietimo ir visuomenės informavimo priemonių

81 paveikslas. Strategijos įgyvendinime dalyvaujančių institucijų atsakomybės ir funkcijos

Šaltinis: parengta Konsultanto

Strategijos įgyvendinimą prižiūri ir sprendimus dėl įgyvendinimo priima įgyvendinimo priežiūros komisija (toliau – Komisija). Komisiją sudaro atstovai iš tokių institucijų: ŽŪM, ŠMSM, SAM, Agentūra, VMVT, Lietuvos daržovių augintojų asociacija, Lietuvos pieno ūkių asociacija, „Viva Sol“, „Vaisiai ir uogos“. Asociacijų, kurios atstovauja pieno, vaisių ir daržovių tiekėjus, įtraukimas prisideda prie visapusiško interesų atspindėjimo. Tai leidžia komisijai įvertinti Strategijos kontekste ne tik ugdymo įstaigų, bet ir tiekimo grandžių problemas, ieškoti sprendimų paremtų tarpusavio supratimu. Komisijos pagrindinės funkcijos:

- teikti pasiūlymus žemės ūkio ministrui dėl Strategijos tobulinimo;
- teikti rekomendacijas žemės ūkio ministrui dėl dalijamų vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų asortimento, dėl taikomų informavimo ir švietimo priemonių įgyvendinant Strategiją;
- teikti rekomendacijas žemės ūkio ministrui dėl lėšų poreikio kiekvieniems mokslo metams įgyvendinant Strategijoje nustatytas priemones;
- analizuoti metines Strategijos stebėsenos ir vertinimo ataskaitas;
- spręsti probleminius Strategijos įgyvendinimo klausimus.

Atsižvelgiant, jog komisijos viena iš funkcijų yra vertinimas ir rekomendacijų teikimas dėl lėšų poreikio, šioje grupėje būtų aktualus NMA dalyvavimas.

10. Atsakymai į Programos vertinimo klausimus

Strategijos įgyvendinimo vertinimo metu buvo siekiama atsakyti į du esminius vertinimo klausimus:

1. įvertinti Strategijoje numatytų tikslų ir uždavinių pasiekimą, apimant šiuos elementus: a) veiksmingumas, b) efektyvumas, c) tinkamumas, d) nuoseklumas ir e) ES pridėtinės vertės įvertinimas. Vertinant šiuos aspektus siekiama įvertinti Strategijos įgyvendinimo rezultatus, pagal Strategijos 39 punkte numatytus Programos rodiklius; atlikti pasiektų rezultatų, palyginant juos su planuotais rezultatais, analizę; įvertinti Programos kiekvienos priemonės įgyvendinimo efektyvumą ir rezultatyvumą; išanalizuoti Programos įgyvendinimo tvarką (administracinę sistemą), įvertinti finansinį įgyvendinimą.
2. įvertinti vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų dalijimo pagal Programą įtaką (svorį) vaikams rekomenduojamų paros maistinių medžiagų ir energijos normoms;
3. įvertinti pagal Programą dalijamų produktų švaistymo (produktų nuostolių) mastą;
4. išanalizuoti problemas, iškilusias įgyvendinant Programą.

Toliau pateikiami apibendrinti atsakymai į išvardintus vertinimo klausimus.

10.1. Pirmasis Programos vertinimo klausimas

VEIKSMINGUMAS. Siekiant nustatyti Programos veiksmingumą, turi būti vertinama, ar buvo pasiekti nustatyti tikslai ir numatyti rezultatai. Strategijos tikslas – padidinti suvartojamų vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno gaminių dalį vaikų mityboje ir įdiegti vaikams supratimą apie vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno gaminių vartojimo teigiamą poveikį sveikatai. Šiam tikslui pasiekti keliami uždaviniai: padidinti ugdymo įstaigose vaikų suvartojamų vaisių ir daržovių; padidinti vaikų suvokimą apie vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno gaminių vartojimo ir sveikos mitybos naudą. Iškeltas tikslas ir uždaviniai atitinka Europos Komisijos parengtomis Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų įstaigose programos įgyvendinimo vertinimo gairėse nurodytus bendrus vertinimo klausimus ir juos atitinkančius rodiklius.

Siekiant stebėti ir įvertinti, kaip yra siekiamas iškeltas tikslas ir vykdomas uždavinys, kuriuo siekiama padidinti ugdymo įstaigose vaikų suvartojamų vaisių ir daržovių, taikomi poveikio, rezultato ir produktyvumo rodikliai. Šių rodiklių pasiekimo vertinimas aptariamas toliau pateiktoje lentelėje.

14 lentelė. Strategijoje iškeltų poveikio, rezultato ir produktyvumo rodiklių vertinimas

Tikslui ir uždaviniams stebėti nustatyti rodikliai	Vertinimas
Poveikio	
siekti, kad 70 proc. vaikų, lankančių vaikų ugdymo įstaigas, vaisius ir daržoves vartotų kasdien kelis kartus per dieną	<ul style="list-style-type: none"> ● 83,6 proc. mokinių kasdien bent kelis kartu per dieną valgo vaisius ir 80,5 proc. jų kasdien bent kelis kartus per dieną valgo daržoves. ● 100 proc. vaikų ikimokyklinio ugdymo įstaigose kasdien suvalgo bent 3 porcijas daržovių ir bent 1 porciją vaisių (pagal reikalavimus numatytus Įsakyme). ● Strategijoje iškeltas poveikio rodiklis – pasiektas iš dalies.
siekti, kad 85 proc. vaikų, lankančių vaikų ugdymo įstaigas, pieną ir pieno gaminius vartotų kasdien kelis kartus per dieną	<ul style="list-style-type: none"> ● 32,6 proc. mokinių pieną ir pieno produktus vartoja kasdien bent 2 kartus; ● 100 proc. vaikų ikimokyklinio ugdymo įstaigose kasdien gauna 200 ml pieno (pagal reikalavimus numatytus Įsakyme). ● Strategijoje iškeltas poveikio rodiklis – nepasiektas.
Rezultato	
vaikų, dalyvaujančių Programoje, dalis, palyginti su visais vaikais, kurie gali dalyvauti Programoje	<ul style="list-style-type: none"> ● Vidutiniškai kasmet Programos vaisių ir daržovių dalyje dalyvauja 91 proc. vaikų, kurie gali dalyvauti Programoje. ● Vidutiniškai kasmet Programos pieno ir pieno produktų dalyje dalyvauja 94 proc. vaikų, kurie gali dalyvauti Programoje. ● Lyginant 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m., vaikų skaičius, dalyvaujantis Programos vaisių ir daržovių dalyje, liko nepakitęs. ● Lyginant 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m., vaikų skaičius, dalyvaujantis Programos pieno ir pieno produktų dalyje, sumažėjo 2 proc. punktais.

<p>mokyklų, dalyvaujančių Programoje, dalis, palyginti su visomis mokyklomis, kurios gali dalyvauti Programoje</p>	<p>Pokytis įvyko dėl bendro vaikų skaičiaus padidėjimo, o Programoje dalyvaujančių vaikų skaičius pakito nežymiai (skirtumas sudaro 123 vaikai).</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Vidutiniškai kasmet Programos vaisių ir daržovių dalyje dalyvauja 83 proc. ugdymo įstaigų, kurios gali dalyvauti Programoje. ● Vidutiniškai kasmet Programos pieno ir pieno produktų dalyje dalyvauja 86 proc. ugdymo įstaigų, kurios gali dalyvauti Programoje. ● Lyginant 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m., ugdymo įstaigų, dalyvaujančių Programos vaisių ir daržovių dalyje, procentinė dalis nepasikeitė. ● Lyginant 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m., ugdymo įstaigų, dalyvaujančių Programos pieno ir pieno produktų dalyje, procentinė dalis išaugo 4 proc. punktais.
<p>vaikų, dalyvaujančių švietimo priemonių veikloje, dalis, palyginti su visais vaikais, kurie gali dalyvauti Programoje</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● 2017–2020 m. švietimo priemonėse dalyvavo 94 proc. visų vaikų, kurie galėtų dalyvauti šiose švietimo veiklose. Paskelbus karantiną, ugdymas vyko nuotoliniu būdu, todėl teko pritaikyti visas švietimo priemones darbui per nuotolį. Iš viso tai metais švietimo veiklose dalyvavo 1 proc. visų vaikų, kurie galėtų dalyvauti Programos švietimo veiklose. ● 2021–2022 m. m. neįmanoma nustatyti tikslaus švietimo priemonių veikloje dalyvavusių vaikų skaičiaus, nes daug priemonių vyko nuotoliniu būdu, todėl buvo registruojami ne pavieniai asmenys, bet klasės ir ugdymo įstaigos. Taip pat į kai kurias veiklas buvo įtraukti ir tėvai.
<p>Produktyvumo</p>	
<p>Programoje dalyvaujančių vaikų skaičius</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Bent vienoje Programos dalyje vidutiniškai kasmet dalyvauja 233 tūkst. vaikų: 93-99 proc. mokyklinio amžiaus vaikų ir 81-99 proc. ikimokyklinio ir / ar priešmokyklinio amžiaus vaikų. ● Lyginant 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m., vaikų skaičius, dalyvaujantis Programos vaisių ir daržovių dalyje, išaugo 4 tūkst. ● Lyginant 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m., vaikų skaičius, dalyvaujantis Programos pieno ir pieno produktų dalyje, nepasikeitė.
<p>Programoje dalyvaujančių ugdymo įstaigų skaičius</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Bent vienoje iš Programos dalių kasmet vidutiniškai dalyvauja daugiau nei 1400 įstaigų arba 84 proc. visų Lietuvos įstaigų, kurios galėtų dalyvauti Programoje (t. y. jose vyksta ikimokyklinis ir pradinis ugdymas). ● Lyginant 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m., ugdymo įstaigų skaičius, dalyvaujantis bent vienoje Programos dalyje, kasmet mažėja. Tai vyksta dėl mokyklų tinklo pertvarkos, kurios metu apjungiamos ir / ar panaikinamos įstaigos, kuriose pastebimas mokinių trūkumas.
<p>nemokamai mokiniams išdalytų produktų kiekis</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● 2017-2022 m. nemokamai vaikams buvo išdalinta: 19 t kriaušių, 4982 t obuolių, 286 t morkų, 940 tūkst. l sulčių, 6218 tūkst. litrų pieno, 53 t fermentuoto sūrio, 152 t šviežio sūrio, 239 t jogurto be priedų, 1973 t jogurto su priedais. ● 2017 – 2022 m. nemokamai išdalytų produktų kiekiai visais nagrinėjamo laikotarpio mokslo metais išliko panašūs. Išaugo dalinamų morkų kiekis, to priežastis – Programos Strategijoje įvestas reikalavimas, kad morkos dalintų jau paruoštas vartojimui (nuplautos, nuskustas, supjaustytas). Taip pat sumažėjo jogurto be priedų kiekis, to priežastis – skonis, t. y. vaikams nepatinka ir jie nevalgo tokio produkto, taip pat išaugusi produkto savikaina.
<p>vidutinis produktų suvartojimas vienam mokiniui</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● 2021–2022 m. m. vienam vaikui vidutiniškai teko: 4,3 kg obuolių, 15 g kriaušių, 1,2 kg morkų, 0,8 l sulčių, 6,2 l pieno, 49 g fermentuoto sūrio, 145 g šviežio sūrio ir 1,4 kg jogurto (su ir be priedų). ● Vidutinis vienam vaikui tenkančių obuolių kiekis nuo 2017–2018 iki 2021–2022 m. m. sumažėjo 0,3 kg, kriaušių padidėjo 14 g, morkų – beveik 1,2 kg, o sulčių išliko nepakitęs. ● Vidutinis vienam vaikui tenkančio pieno kiekis nuo 2017–2018 iki 2021–2022 m. m. padidėjo 0,9 l, sūrio (fermentuoto / brandinto) – 13 g, o sūrio (šviežio) sumažėjo vos 0,001 kg, jogurto (su ir be priedų) – 2,1 kg.
<p>vaikų, dalyvaujančių švietimo priemonių veikloje, skaičius</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● 2017–2020 m. švietimo priemonėse vidutiniškai dalyvavo 234 tūkst. visų vaikų, kurie galėtų dalyvauti šiose švietimo veiklose. Paskelbus karantiną, ugdymas vyko nuotoliniu būdu, todėl švietimo veiklose dalyvavo 2 tūkst. visų vaikų, kurie galėtų dalyvauti Programos švietimo veiklose. ● 2021–2022 m. m. įvairios švietimo veiklos vyko tiek gyvai (ugdymo įstaigose), tiek nuotoliniu būdu. Iš viso dalyvavo daugiau nei 1234 pradinukų klasės, apie 1200 ugdymo įstaigų, 5-20 tūkst. vaikų ir tėvų (globėjų)(pagal prisijungusių nuotoliniu būdu dalyvių skaičių). Taip pat 815 įstaigų buvo išdalinta mokomoji medžiaga.

lėšų, išleistų produktams dalyti, suma	<ul style="list-style-type: none"> 2017–2022 m. m. produktų dalinimui pagal Programą iš viso buvo panaudota 20 mln. Eur, iš jų 51 proc. sudarė ES paramos lėšos, o 49 proc. – nacionalinės lėšos. Nuo 2017–2018 iki 2021–2022 m. m. lėšų, panaudotų pagal Programą, suma sumažėjo 20 proc. punktais arba 0,96 mln. eurų. Programos pieno dalies finansavimas 2017–2022 m. m. buvo didesnis nei Programos vaisių ir daržovių dalies.
lėšų, išleistų švietimo priemonėms įgyvendinti, suma	<ul style="list-style-type: none"> 2017–2022 m. švietimo priemonėms iš viso panaudotų lėšų suma – 432,3 tūkst. eurų (ES finansavimas 363,7 tūkst. eurų ir 68,6 tūkst. eurų nacionalinių lėšų). Lyginant 2017–2018 m. m. ir 2021–2022 m. m., lėšų, panaudotų švietimo priemonėms, sumažėjo 40,69 tūkst. eurų proc. arba 42 proc.

Šaltinis: parengta Konsultanto

Kitas numatytas uždavinys – padidinti vaikų suvokimą apie vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno gaminių vartojimo ir sveikos mitybos naudą.

Palyginus 2019–2020 m. m. ir 2022–2023 m. m. anketinių apklausų duomenis, nustatyta, kad abi mokinių kartos vaisius ir daržoves atpažįsta labai panašiai. 90 proc. mokinių teisingai įvardino jiems pateiktus vaisius. Kita vertus žinios apie daržoves pasižymėjo gerėjimo tendencija. Vis daugiau mokinių teisingai atpažįsta avokadą (teisingai atpažino 6,9 proc. punktais daugiau mokinių) ir baklažaną (teisingai atpažino 2,7 proc. punktais daugiau mokinių). Taigi, mokinių gebėjimas atpažinti maisto produktus gerėja.

Atitinkamai daugėja mokinių, kurie supranta, kas yra ekologiški produktai. Palyginus 2019–2020 m. m. ir 2022–2023 m. m. apklausų rezultatus, suprantančių mokinių išaugo apie 6 proc. punktais. Taigi, ugdymo įstaigose vykdomos švietimo programos pasiteisina ir mokiniai įgauna naujų žinių.

Taip pat nustatyta, kad daugiau nei 90 proc. mokinių supranta, kaip gaminamas pienas ir sūris. Vis dėlto nustatyta, kad jų supratimas apie tai, kaip gaminamas pienas, sumažėjo 3 proc. punktais, o supratimas, kaip gaminamas sūris, išliko nepakitęs. Prastesnės mokinių žinios siejamos su karantinu, kai ugdymas vyko nuotoliniu būdu, todėl mokiniams buvo sunkiau įsisavinti informaciją, o ir švietimo priemonės buvo taikomos rečiau ar apribotos (pavyzdžiui, ekskursijos į ūkius nebevyko).

EFEKTYVUMAS. Siekiant nustatyti Programos efektyvumą, turi būti vertinama, ar užtikrinamas geriausias santykis tarp sunaudotų išteklių ir pasiektų rezultatų. Nustatyta, kad vienam vaikui panaudotas finansavimas (įskaitant produktams, švietimui ir informavimui panaudotą finansavimą) nuo 2017–2018 m. m. mažėjo, tačiau juo pasiektas rezultatas išliko labai panašus – į Programą įtrauktų vaikų skaičius išliko panašus. Todėl Programos įgyvendinimo efektyvumas didėja.

15 lentelė. Programos įgyvendinimui panaudotos lėšos ir vienam vaikui tenkantis finansavimas

Metai	Programoje dalyvavusių vaikų skaičius	Programos vaisių daržovių ir pieno bei pieno produktų finansavimas, mln. eurų	Švietimo priemonių finansavimas, tūkst. eurų	Komunikacijos ir informavimo priemonių finansavimas, tūkst. eurų	Iš viso panaudota lėšų, mln. eurų	Vienam vaikui panaudotas finansavimas, eurų/vaikui
2017–2018	230144	4,83	96,79	7,2	4,9	21,4
2018–2019	244806	4,67	54,6	17,2	4,7	19,4
2019–2020	237940	3,56	108,87	92,8	3,8	15,8
2020–2021	222286	3,30	115,93	57,4	3,5	15,6
2021–2022	230267	3,87	56,11	41,8	4	17,2

Šaltinis: parengta Konsultanto

TINKAMUMAS. Siekiant nustatyti Programos tinkamumą, turi būti vertinama, ar ji atliepia nustatytus poreikius (tikslai tinkami atliepti nustatytiems poreikiams ir problemoms). Pagrindinės problemos, kurias siekiama spręsti Programa, yra prastos mitybos sukelti neigiami socioekonominiai padariniai ir mažėjantis pieno produktų suvartojimas ir nykstanti pieno produktų rinka. Tam taikytos trijų rūšių priemonės: vaisių, daržovių bei pieno ir

pieno produktų dalijimas ugdymo įstaigoje, kurioje ugdomi ikimokyklinio amžiaus vaikai ir pradinukai; įvairios švietimo priemonės; visuomenės informavimas apie Programą bei jos siekius.

Programoje kasmet dalyvauja apie 233 tūkst. vaikų arba 91-94 proc. vaikų, kurie gali dalyvauti Programoje. Vidutiniškai jie 2-3 kartus per savaitę nemokamai gauna porciją vaisių, daržovių, pieno ar kito pieno produkto. Tokiu būdu vienas vaikas Programos metu per metus gauna: 4,3 kg obuolių, 15 g kriaušių, 1,2 kg morkų, 0,8 l sulčių, 6,2 l pieno, 49 g fermentuoto sūrio, 145 g šviežio sūrio ir 1,4 kg jogurto (su ir be priedų). Šie produktai prisideda prie bendro vaikų produktų suvartojimo, taip pat paskatino pamėgti juos ir dažniau vartoti už ugdymo įstaigos ribų. Didesnius šių produktų vartojimas praturtina mitybą ir tuo pačiu mažina prastos mitybos sukeltus neigiamus socioekonominius padarinius (pavyzdžiui, nutukimo problemą).

Nustatyta, kad vis daugiau vaikų vaisius ir daržoves bei pieną ir pieno produktus valgo dažniau. Pavyzdžiui, 2019–2020 m. m. bent 5 porcijas vaisių ar daržovių (neįskaitant sulčių) per dieną suvalgė 22 proc. vaikų, 2-3 porcijas pieno ar pieno produktų – 23 proc. 2022–2023 m. m. bent 5 porcijas vaisių ar daržovių (neįskaitant sulčių) per dieną suvalgė 31 proc. vaikų, o bent 2-3 pieno ar pieno produktų porcijas suvartoja 34 proc. vaikų. Taigi, mokinių, kurie suvalgo 5 ar daugiau porcijų vaisių ir daržovių dalis išaugo 9 proc. punktais, o suvartojančių 2-3 ar daugiau porcijų pieno ir pieno produktų – 11 proc. punktų.

Programos įgyvendinimas ypač svarbus siekiant didinti pieno ir pieno produktų suvartojimą, kadangi dauguma mokinių kasdien suvartoja tik 1 porciją šių produktų. Todėl dalinant pieną ir pieno produktus ugdymo įstaigose didinamas šių produktų bendras suvartojamas, ugdomi geri įpročiai vartoti šiuos produktus. Tuo tarpu ikimokyklinio amžiaus vaikai, dalyvaujantys Programoje, suvartoja bent 1 porciją pieno (200 ml) ugdymo įstaigoje pagal valgiaraščio sudarymui taikomus reikalavimus. Todėl papildomai išdalintas pienas ir pieno produktai lemia, jog šių produktų vartojimas padidėja. Tai taip pat tiesiogiai prisideda prie pieno produktų rinkos nykimo stabdymo.

Švietimo priemonės vykdytos 83-86 proc. arba daugiau nei 1440 ugdymo įstaigų. Vidutiniškai 230 tūkstančių dalyvavo įvairiose švietimo veiklose (neskaitant karantino laikotarpio, kai švietimo priemonės vyko nuotoliniu būdu ar buvo apribotos). Ši priemonė padėjo vaikams suprasti, kas yra sveika mityba, kodėl reikėtų vengti produktų su daug pridėtinio cukraus, druskų ir riebalų. Vaikai pamėgo valgyti morkas ir gerti pieną, kartais net prašo tėvų, kad jiems duotų šių produktų namuose. Apklausti mokytojai ir sveikatos specialistai nurodė, kad vaikai vis dažniau renkasi produktus ne pagal skonį, o pagal jų teikiamą naudą sveikatai. Šią įžvalgą patvirtinta ir anketinės apklausos rezultatai, apie 47 proc. mokinių nurodė, kad užkandžiams dažniausiai renkasi vaisius ar daržoves. Taip pat 44 proc. mokinių išreiškė norą valgyti daugiau vaisių, 33 proc. – daržovių ir 27 proc. – pieno ar pieno produktų. Panašios tendencijos nustatytos ir ikimokyklinio amžiaus vaikų grupėje.

NUOSEKLUMAS. Siekiant nustatyti Programos nuoseklumą, turi būti vertinama, kaip ji veikia įgyvendinant pagrindines jos dalis ir susiejant su kitomis ES politikos kryptimis ar veikla. Programa sudaryta integruojant ES sveikatos politikos tikslus į ES BŽŪP. Aukščiausiuoju ES politikos lygmeniu įgyvendinant Programą siekiama prisidėti prie Europa 2020. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos įgyvendinimo. Prisidedama prie tvaresnių ir ekologiškesnių ūkių plėtros skatinimo, vidinės žemės ūkio rinkos stabilizavimo ir skatinimo. Kadangi mažėja bendras pieno ir pieno produktų suvartojimas ES, atitinkamai mažėja ir ūkininkų pajamos, todėl intervencija prisideda prie žemės ūkio verslo subjektų pajamų stabilizavimo, visuomenės švietimo sveikos mitybos klausimais ir prie ilgalaikių socioekonominių padarinių, kurie gali kilti dėl prastos gyventojų mitybos, mažinimo. Siekiama ugdyti sveikus mitybos įpročius jau nuo mažų dienų, todėl tikslinė grupė yra ikimokyklinio amžiaus vaikai ir pradinukai.

Programa veikia paramos pagrindu, todėl dalyvavimas joje nėra privalomas, tačiau gali dalyvauti visos ugdymo įstaigos. Ugdymo įstaigos bei tiekėjai, atitinkantys produktams keliamus reikalavimus, kurie nori dalyvauti Programoje gali kreiptis į Agentūrą ir užpildyti prašymą paramai gauti. Programos įgyvendinimas vyksta sklandžiai, dauguma ugdymo įstaigų nesusiduria su sunkumais, o jei tokie kyla – žino į ką galima kreiptis ir kas padės juos spręsti. Apjungus dvi programas (vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų) į vieną ženkliai sumažėjo administracinė našta, nes Programai galioja tos pačios taisyklės, bendras reglamentavimas ir teisės aktai. Taip pat sukurta nauja sistema (Rinkos reguliavimo priemonių administravimo informacinė sistema), kuri supaprastina apmokėjimo procesą (nebereikia surašinėti duomenų ranka, informacija greičiau pasiekia tikslą). Taip pat vis rečiau pasitaiko pažeidimai, susiję su fiziniu ir faktiniu vaikų skaičiaus neatitikimu bei produktų kokybe.

Per Programos įgyvendinimo laikotarpį nuo 2017 iki 2022 m. tapo paprasčiau organizuoti švietimo veiklas, į jas noriai įsitraukia mokyklos ir vaikai. Karantino metu įgytos veiklų organizavimo nuotoliniu būdu patirtys, naudojamos ir karantinui pasibaigus. Virtualios pamokos, virtualios ekskursijos į ūkius, viktorinos bei kitos priemonės sėkmingai tęsiamos 2021–2022 ir 2022–2023 m. m. Virtualios priemonės skatina įsitraukti ne tik vaikus, bet ir jų tėvus (globėjus), didina įsitraukimo galimybes.

ES PRIDĖTINĖS VERTĖS ĮVERTINIMAS. Programa įgyvendinama tiek darželiuose, tiek mokyklose (1-4 klasės), todėl vaikai (ir mokiniai) jau nuo mažų dienų supažindinami su vaisiais, daržovėmis, pienu ir pieno gaminiais bei jų nauda sveikatai. Vaikai, kurie buvo ugdomi darželyje, vėliau tęsia mokymąsi mokykloje. Vaikai, kurie darželio nelankė, žinių apie sveiką mitybą galėjo gauti drauge su tėvais (globėjais) apsilankę Programos internetiniame puslapyje, kuriame gausu vaizdo įrašų, taip pat klausydami radijo laidų. Programos rėmuose paruošiama mokomoji medžiaga, kuria gali naudotis tiek ugdymo įstaigos, tiek tėvai. Ugdymo įstaigose dalinamų produktų vartojimas, šviečiamosios ir informacinės priemonės prisideda prie šių produktų vartojimo skatinimo, taip pat padeda vaikams suprasti, kad vaisiai, daržovės, pienas ir pieno produktai daro teigiamą poveikį jų sveikatai. Baigę pradinę mokyklą vaikai jau turi bazinės žinias, kurias gali taikyti praktiškai renkantis maistą bei užkandžius. Programa vykdoma viso šalies mastu, joje gali dalyvauti visos norinčios įstaigos (įstaigoms netaikomi apribojimai ar kriterijai), todėl jos aprėptis labai didelė, visiems vaikams, lankantiems ugdymo įstaigas, sukuriama tos pačios galimybės dalyvauti Programoje.

10.2. Antrasis Programos vertinimo klausimas

Vertinimo metu, buvo siekiama įvertinti vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų dalijimo pagal Programą įtaką (svorį) vaikams rekomenduojamų paros maistinių medžiagų ir energijos normoms. Vaikams rekomenduojamos paros maistinės medžiagos ir energijos normos nurodytos Rekomenduojamose paros maistinių medžiagų ir energijos normose, patvirtintose Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999 m. lapkričio 25 d. įsakymu Nr. 510 (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2016 m. birželio 23 d. įsakymo Nr. V-836 redakcija) (toliau – Rekomenduojamos paros maistinės medžiagos ir energijos normos).

Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų dalijimo pagal Programą įtaka gaunami energijos normai apskaičiuota, remiantis šiame Vertinime nustatytu vidutiniu vienam vaikui tenkančiu produktų kiekiu per metus. Toliau pateiktoje lentelėje nurodyta, kokią energinę vertę vidutiniškai vienas vaikas, dalyvaujantis Programoje, gauna per metus ir per dieną.

16 lentelė. Su produktais, dalinamais pagal Programą, gaunama energinė vertė per metus

Produktas	Vidutinis vienam vaikui tenkantis produktų kiekis per metus (2021-2022 m. m.), kg	Energinė vertė, kcal/100 g arba 100 ml	Energinė vertė, kcal
Obuoliai, kg	4,2	53	2226
Kriaušės, kg	0,015	52	7,8
Morkos, kg	1,2	31	372
Sūris ²¹ , kg	1,4	295	4130
Pienas, l	6,2	44	2728
Jogurtas, kg	0,2	52	104
Sultys, l	0,8	44	352
Iš viso su produktais, dalinamais pagal Programą, vidutiniškai gaunama energijos per metus:			9920
Iš viso su produktais, dalinamais pagal Programą, vidutiniškai gaunama energijos per dieną (skaičiuojama, kad metuose 365 dienos):			27

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Rekomenduojamomis paros maistinės medžiagos ir energijos normomis

²¹ Skaičiuojama pagal sūrio „Pic Nic“ pavyzdį, kadangi šis sūris dalinamas dažniausiai

Toliau pateiktoje lentelėje matyti, kad gaunamos energijos normos skiriasi priklausomai nuo vaikų amžiaus grupės, todėl kuo vyresni vaikai, tuo pagal Programą gaunami produktai (vidutinis kiekis vienam vaikui) mažiau prisideda prie dienos energijos normos išpildymo.

17 lentelė. Vidutiniškai patenkinamos paros energijos normos produktais, gaunamais pagal Programą

Vaikų amžiaus grupė	Dienos energijos norma, kcal	Vidutiniškai patenkinama paros energijos normos produktais, gaunamais pagal Programą
1-3 metai	1200	2,3%
4-6 metai	1500	1,8%
7-10 metai	1700	1,6%

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Rekomenduojamomis paros maistinėmis medžiagomis ir energijos normomis

Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų dalijimo pagal Programą įtaka maistinių medžiagų normai apskaičiuota, remiantis šiame Vertinime nustatytu vidutiniu vienam vaikui tenkančiu produktų kiekiu per metus. Toliau pateiktoje lentelėje nurodyta, kiek maistinių medžiagų vidutiniškai vienas vaikas, dalyvaujantis Programoje, gauna per metus ir per dieną.

18 lentelė. Vidutiniškai patenkinamos paros maistinių medžiagų normos produktais, gaunamais pagal Programą

Vaikų amžiaus grupė	Dienos energijos norma, kcal	Baltymai	Angliavandeniai	Riebalai	Druska
		Maistinių medžiagų ir druskos paros normos			
			Vaikams – 55%	7-12 mėn. – 30% 12-24 mėn. – 35% >2 metų – 25%	Iki 2 metų – ne daugiau kaip 2 g / 1000 kcal 2-10 metų – ne daugiau kaip 3-4 g / 1000 kcal 10 metų ir vyresni – ne daugiau kaip 5-6 g / 1000 kcal
1-3 metai	1200	3,8%	1,7%	2,5%	3,1%
4-6 metai	1500	2,3%	1,4%	2,4%	2,5%
7-10 metai	1700	2,0%	1,2%	2,1%	2,2%

Šaltinis: parengta Konsultanto, remiantis Rekomenduojamomis paros maistinėmis medžiagomis ir energijos normomis

Taigi, pagal Programą dalinami produktai vidutiniškai patenkina nuo 1,6 iki 2,3 proc. paros energijos normos (priklausomai nuo vaikų amžiaus grupės). Be to, produktais, dalinamais pagal Programą, prisidedama prie maistinių medžiagų paros normos gavimo: baltymų – nuo 2 iki 3,8 proc., angliavandenių – nuo 1,2 iki 1,7 proc., riebalų – nuo 2,1 iki 2,5 proc. Druskos rekomenduojama paros norma produktais, dalinamais pagal Programą, išpildoma nuo 2,2 iki 3,1 proc.

10.3. Trečiasis Programos vertinimo klausimas

Vertinimo metu siekiama įvertinti pagal Programą dalijamų produktų švaistymo (produktų nuostolių) mastą.

Vaikai suvalgo daugumą Programos metu išdalintų produktų: 96 proc. obuolių, 91 proc. kriaušių, 93 proc. morkų, 96 proc. pieno, 89 proc. jogurto, varškės ir 75 proc. kefyro. Vaikai dažniau suvalgo vaisius ir daržoves nei pieno produktus. Nustatyta, kad 1-4 klasės mokiniai linkę palikti daugiau nesuvalgyto maisto nei ikimokyklinio amžiaus vaikai.

Nustatyta, kad jei vaikai nespėja ar nenori valgyti jiems išdalintų produktų ugdymo įstaigoje, sudaromos sąlygos nešti produktą (produktus) namo. Kai kuriose ugdymo įstaigose yra įrengta vieta, kur nesuvalytus produktus gali pasiimti įstaigos bendruomenė. Taip pat produktų perteklių ugdymo įstaigos dažnu atveju sandėliuoja ir kitą kartą, užsakius mažiau produktų, likutį padengia susidariusiu pertekliumi. Atsižvelgiant į tai, nesuvalytų produktų ugdymo įstaigose beveik nelieka arba lieka labai nedidelė dalis.

Vis dėlto pasitaiko, kad produktus tenka utilizuoti. Pienas ir pieno gaminiai yra utilizuojami dažniau nei vaisiai ir daržovės. Apie 13 proc. mokyklose nesuvalytoto pieno yra utilizuojama, 8 proc. jogurto, 12 proc. varškės ir 13 proc. kefyro. Vaisių ir daržovių utilizuojama mažiau: apie 8 proc. nesuvalytų obuolių, kriaušių ir 10 proc. nesuvalytų morkų. Likę nesuvalytoti produktai išdalinami namo, bendruomenės nariams arba saugomi ir išdalinami kitą kartą.

Darželiuose nesuvalytų produktų kartais būna daugiau, nes ikimokyklinio amžiaus vaikai dažiau serga ir darželio atstovams sunku numatyti, koks bus faktinis vaikų skaičius tą dieną, kai pagal Programą bus dalinami produktai. Kaip ir mokyklose, taip ir darželiuose pienas ir pieno produktai yra utilizuojami dažniau nei vaisiai ir daržovės. Apie 43 proc. nesuvalytoto pieno yra utilizuojami, 31 proc. jogurto, 53 proc. varškės, 57 proc. kefyro. Vaisių ir daržovių utilizuojama mažiau: apie 24 proc. nesuvalytų obuolių, 32 proc. nesuvalytų kriaušių ir morkų. Likę nesuvalytoti produktai išdalinami namo, bendruomenės nariams arba saugomi ir išdalinami kitą kartą.

10.4. Ketvirtasis Programos vertinimo klausimas

Vertinimo metu buvo siekiama išanalizuoti problemas, iškilusias įgyvendinant Programą. Apie 70 proc. bendrojo ugdymo įstaigų atstovų ir apie 82 proc. ikimokyklinio ugdymo įstaigų atstovų nurodė, kad įgyvendinant Programą nesusidūrė su sunkumais.

Atlikus vertinimą, nustatytos tokios pagrindinės problemos (pabrėžtina, kad šios problemos nėra dažnos), iškilusios įgyvendinant Programą:

- susijusios su administravimu:
 - iškyla sunkumų teikiant prognozuojamą vaikų skaičių ugdymo įstaigoje, o leistina paklaida tarp faktinio vaikų skaičius ir užsakytų produktų skaičiaus negali būti didesnė nei 3 proc.; šios paklaidos neužtenka trūkstamam kiekiui padengti;
 - už Programos administravimą ugdymo įstaigose nėra papildomai atlyginama;
- susijusios su tiekimu:
 - klaidos sąskaitose, gaunamose iš teikėjų yra taisomos labai ilgai, susiduriama su sunkumais komunikuojant dėl to;
 - pristatomi nešvieži vaisiai ir daržovės bei pasibaigusio galiojimo pieną ir pieno produktus;
 - pienas ir pieno produktai supakuojami nekokybiškai, todėl būna, kad pakuotės išplyšta, tiekiamos pažeistos;
 - kartais tiekėjai vėluoja pristatyti užsakymus ir pristatytas faktinis produktų skaičius neatitinka nurodyto dokumentuose;
 - pienas ugdymo įstaigas pasiekia dideliuose pakuotėse (kartais ir sultys), todėl nepatogu jį dalinti porcijomis ir pateikti mokiniams; dėl to atsiranda pieno pertekliaus problema;
 - tais atvejais, kai ugdymo įstaigos gauna neskustas ir labai dideles morkas, įstaigoje reikia jas papildomai paruošti mokiniams, t. y. nuplauti, nuskusti ir supjaustyti; supjaustytos morkos tiekiamos dideliuose maišeliuose, todėl sunkiau jas dalinti, nesuvalgius viso kiekio nebegalima jų sandėliuoti;
 - sunku komunikuoti su kai kuriais tiekėjais, kadangi nesulaukiama atsakymų į laiškus, nebendruojama telefonu;
 - mažai vaikų turinčios ugdymo įstaigos faktiškai negali dalyvauti Programoje (teisės aktuose nėra jokių apribojimų);
- susijusios su produktais:
 - ne visos ugdymo įstaigos turi tinkamas sąlygas laikyti produktams ilgesnį laiko tarpą (t. y. neturi šaldytuvų ar kitos fizinės erdvės);

- mažas vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų asortimentas, ne visus produktus vaikai mėgsta ir noriai valgo;
- ne visi mokiniai gali vartoti pieną ir pieno produktus dėl sveikatos problemų;
- susijusios su Strategijos įgyvendinimo vertinimu:
 - Strategijos įgyvendinimo pažangai vieninteliai naudojami rodikliai, kuriems nustatytos siekiamos reikšmės, yra poveikio rodikliai. Rezultatyvumo ir produktyvumo rodikliams Strategijoje skaitine išraiška tikslai nebuvo iškelti, todėl sudėtinga įvertinti Programos pažangą kitais nei poveikio aspektais.

11. Išvados ir rekomendacijos

Identifikuota problema		Rekomendacija(-os)	
Ugdymo įstaigose darbuotojai, kurie administruoja / kuruoja Programą, nėra atlyginama už jų darbą.		Apsvarstyti galimybę įvesti techninį asistavimą ar panašią priemonę, kuria būtų galima apmokėti papildomą darbą ugdymo įstaigose už Programos įgyvendinimą ir administravimą atsakingiems asmenims. Svarbu nustatyti ribą, koks maksimalus atlygio kompensavimas gali būti įtrauktas į Programos išlaidas.	
Reikšmė	Įgyvendinimo laikotarpis	Numatomas rezultatas	Nuoroda ataskaitoje
Vidutinė	Nuo 2023–2024 m. m.	Ugdymo įstaigų darbuotojai, atsakingi už Programos įgyvendinimą, bus labiau suinteresuoti jos tinkamu įgyvendinimu ir poveikiu	8 skyrius. Programos įgyvendinimo sąlygų ir tvarkų įvertinimas

Identifikuota problema		Rekomendacija(-os)	
Programoje ugdymo įstaigos įpareigos iš anksto tiekėjams pateikti vaikų skaičių, kuriam bus tiekiami produktai. Leistina paklaida tarp faktinio vaikų skaičiaus ir užsakytų produktų skaičiaus negali būti didesnė nei 3 proc. Atsižvelgiant į tai, ugdymo įstaigos dažnai susiduria su produktų trūkumu.		Problema ypač aktuali ikimokyklinio ugdymo įstaigose, kur lankomumas dažnai kinta. Atsižvelgiant į tai, rekomenduojama persvarstyti nustatytą 3 proc. ribą ir ją padidinti ikimokyklinio ugdymo įstaigose iki 10-15 proc., o bendrojo ugdymo įstaigose – iki 5-10 proc.	
Reikšmė	Įgyvendinimo laikotarpis	Numatomas rezultatas	Nuoroda ataskaitoje
Aukšta	Nuo 2023–2024 m. m.	Mažės pieno ir pieno produktų, taip pat vaisių ir daržovių trūkumo problema	8 skyrius. Programos įgyvendinimo sąlygų ir tvarkų įvertinimas

Identifikuota problema		Rekomendacija(-os)	
Ugdymo įstaigų atstovai pastebi, kad daugėja vaikų, kurie dėl sveikatos priežasčių (pavyzdžiui, alergijų) negali vartoti pieno ar pieno produktų, tam tikrų vaisių ar daržovių. Tokie vaikai lieka negavę jokių produktų.		Rekomenduojama atsižvelgti į vaikus, kurie dėl sveikatos priežasčių nevalgo šiuo metu pagal Programą dalinamų produktų ir pateikti jiems alternatyvą. Pavyzdžiui, pieną ir pieno produktus pakeisti augalinės kilmės pienu ir jo produktais. Taip pat Programą praturtinti įvairiais vaisiais ir daržovėmis.	
Reikšmė	Įgyvendinimo laikotarpis	Numatomas rezultatas	Nuoroda ataskaitoje
Vidutinė	Nuo 2023–2024 m. m.	Įvairesni produktai padės užtikrinti, kad vaikai, negalintys vartoti tam tikrų produktų, galėtų dalyvauti Programoje ir gauti jiems tinkamų produktų	8 skyrius. Programos įgyvendinimo sąlygų ir tvarkų įvertinimas

Identifikuota problema		Rekomendacija(-os)	
<p>Programoje vyrauja mažas vaisių (obuoliai ir kriaušės), daržovių (morkų), pieno ir pieno produktų asortimentas, todėl vaikai neturi galimybės pasirinkti alternatyvos produktui, kurio nevalgo.</p>		<p>Rekomenduojama Programą praturtinti uogomis (slyvomis, vynuogėmis ar kitomis), arbūzais, džiovintais vaisiais ar kitais vaisiais. Daržovių asortimentą rekomenduojama papildyti pomidorais, agurkais, paprikomis, ridikais, ropėmis, kalmaropėmis ar kitomis sezoninėmis daržovėmis. Taip pat papildyti Programą desertine varške (t. y. varškė su natūraliais priedais) ir sūreliais be šokolado glaisto.</p> <p>Ugdymo įstaigos galėtų rinktis produktus, atsižvelgdamos į tai, kurie produktai jų ugdymo įstaigose suvartojami noriai.</p>	
Reikšmė	Įgyvendinimo laikotarpis	Numatomas rezultatas	Nuoroda ataskaitoje
Aukšta	Nuo 2023–2024 m. m.	Įvairesni produktai padės vaikams geriau pažinti kitus produktus ir juos vartoti dažniau bei noriau	8 skyrius. Programos įgyvendinimo sąlygų ir tvarkų įvertinimas

Identifikuota problema		Rekomendacija(-os)	
<p>Programoje tiekiamų vaisių ir daržovių asortimentą lemia ir ribotos galimybės tiekti greičiau gendančius produktus bei juos sandėliuoti. Kai kurios ugdymo įstaigos nurodė, kad jos nutraukė dalyvavimą Programoje, nes neturėjo galimybės sandėliuoti gaunamus produktus (pvz. šaldytuvų).</p>		<p>Rekomenduojama, esant galimybei, produktus pakuoti vakuume (šiuo metu tik pjaustytos morkos yra taip pakuojamos). Tiekti skystus produktus jau padalintus porcijomis, kurias galima suvartoti vienu kartu. Taip pat tiekti mažose pakuotėse fasuotus džiovintus vaisius.</p> <p>Esant produktų pertekliui, juos būtų patogiau sandėliuoti ar išdalinti vaikams vėliau, kai jie grįš į ugdymo įstaigas. Taip pat tokias pakuotes vaikai galėtų nusinešti namo.</p> <p>Pieno ir pieno produktų atveju didesnę dėmesį galima skirti sūrio produktų įvairovei, nes jo galiojimas ilgesnis ir vaikams patogiau jį išdalinti bei valgyti.</p> <p>Ieškant geriausio sprendimo rekomenduojama organizuoti ir konsultacijas su tiekėjais.</p>	
Reikšmė	Įgyvendinimo laikotarpis	Numatomas rezultatas	Nuoroda ataskaitoje
Vidutinė	Nuo 2023–2024 m. m.	Didesnis produktų asortimentas, paprastesnis jų sandėliavimas (laikymas) ir išdalinimas vaikams. Mažėja produktų dalinimo našta mokykloms bei maisto švaistymas.	5 skyrius. Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno gaminių dalijimo ugdymo įstaigose sistemos įvertinimas 8 skyrius. Programos įgyvendinimo sąlygų ir tvarkų įvertinimas

Identifikuota problema		Rekomendacija(-os)	
Ugdymo įstaigų darbuotojai bei vaikai yra susipažinę su Programa, tačiau tėvai nėra taip gerai informuoti (nors įstaigose iškabinami informaciniai plakatai). Tėvai paprastai žino nedaug ir nesieja programos su šviečiamosiomis priemonėmis (apsilankymais ūkiuose arba švietimui mitybos klausimais skirtomis pamokomis). Dalis tėvų net nežino, kad vaikų ugdymo įstaiga dalyvauja Programoje.		Rekomenduojama mokyklų lygmeniu rengti susitikimus, kuriuose tėvai būtų informuojami ir konsultuojami su Programa susijusiais klausimais, supažindinami su pagrindiniais uždaviniais, kurie turi būti sprendžiami įgyvendinant Programą. Pavyzdžiui, Programa gali būti pristatoma tėvų susirinkimo metu, dalinant informacines skrajutes.	
Reikšmė	Įgyvendinimo laikotarpis	Numatomas rezultatas	Nuoroda ataskaitoje
Maža	Nuo 2023–2024 m. m.	Didesnė ir geresnė informacijos sklaida.	7 skyrius. Komunikacijos ir informavimo veiksmų, susijusių su Programos matomumu, įvertinimas

Identifikuota problema		Rekomendacija(-os)	
Kai kurios ugdymo įstaigos nurodo, kad pasitaiko situacijų, kai su tiekėjais sunku susisiekti, jie neatsako į laiškus ar skambučius, vėluoja pristatyti produktus ar pristato juos po darbo valandų. Taip pat riboja produktų pasirinkimą.		Suorganizuoti bendrą diskusiją tarp tiekėjų ir ugdymo įstaigų atstovų, teikti papildomas konsultacijas siekiant suderinti bendrus interesus ir atskleidžiant ugdymo įstaigų atstovams, kokias galimybes jie turi paveikti Programos eigą bei tiekiamų produktų įvairovę.	
Reikšmė	Įgyvendinimo laikotarpis	Numatomas rezultatas	Nuoroda ataskaitoje
Vidutinė	Nuo 2023–2024 m. m.	Ugdymo įstaigų atstovai geriau supras, kokias teises jie turi įgyvendinant Programą, o tiekėjai geriau supras ugdymo įstaigų poreikius ir galės geriau juos atliepti	8 skyrius. Programos įgyvendinimo sąlygų ir tvarkų įvertinimas

Identifikuota problema		Rekomendacija(-os)	
Strategijos įgyvendinimo pažangai vieninteliai naudojami rodikliai, kuriems nustatytos siekiamos reikšmės, yra poveikio rodikliai. Rezultatyvumo ir produktyvumo rodikliams Strategijoje skaitine išraiška tikslai nebuvo išskirti, todėl sudėtinga įvertinti Programos pažangą kitais nei poveikio aspektais.		Nustatyti siekiamas rezultatyvumo ir produktyvumo reikšmes Strategijoje, įskaitant ir informavimo bei viešinimo tikslus, numatant, kokio dydžio auditoriją siekiama pasiekti (esamai situacijai įvertinti galima pasitelkti ir visuomenės apklausą, nustatant, kiek iš jų atpažįsta ar yra girdėję apie Programą).	
Reikšmė	Įgyvendinimo laikotarpis	Numatomas rezultatas	Nuoroda ataskaitoje
Vidutinė	Nuo 2023–2024 m. m.	Aiškesnis Strategijos pažangos bei panaudojamų lėšų įvertinimas.	2 skyrius. Programos įgyvendinimo vertinimas

Priedai

1 priedas. Apklausoje naudotas klausimynas mokiniams

1. Kokia tavo lytis?

- a. Mergaitė
- b. Berniukas
- c. Nenoriu nurodyti

2. Kurioje klasėje mokaisi?

- a. Pirmoje
- b. Antroje
- c. Trečioje
- d. Ketvirtoje

3. Kuriame regione yra tavo mokykla? Pateikiamas regionų sąrašas.

4. Kokius dažniausiai valgai vaisius ir daržoves? (gali pažymėti iki 5 variantų)

- a. obuolius
- b. bananus
- c. kriaušes
- d. morkas
- e. agurkus
- f. pomidorus
- g. citrusinius (citrinos, greipfrutai, apelsinai ir panašiai)
- h. kitus (prašome nurodyti)

5. Kaip dažnai valgai daržoves?

- a. kasdien (1-2 kartus per dieną)
- b. kasdien (3-4 kartus per dieną)
- c. kasdien (5 ir daugiau kartų per dieną)
- d. retai (kelis kartus per savaitę ir rečiau)
- e. nevalgau daržovių

5a. Kur ir kaip dažnai valgai daržoves? (pažymėk vieną atsakymą kiekvienoje eilutėje)

	Kasdien (1-2 kartus per dieną)	Kasdien (3-4 kartus per dieną)	Kasdien (5 ir daugiau kartų per dieną)	Retai (kelis kartus per savaitę ir rečiau)	Nevalgau daržovių
Mokykloje, kai dalina mokytoja					
Mokykloje, kai duoda tėvai arba nusiperku valgykloje					
Namie					

6. Kaip dažnai valgai vaisius?

- a. Kasdien (1-2 kartus per dieną)
- b. Kasdien (3-4 kartus per dieną)
- c. Kasdien (5 ir daugiau kartų per dieną)
- d. Retai (kelis kartus per savaitę ir rečiau)
- e. Nevalgau vaisių

6a. Kur ir kaip dažnai valgai vaisius? (pažymėk vieną atsakymą kiekvienoje eilutėje)

	Kasdien (1-2 kartus per dieną)	Kasdien (3-4 kartus per dieną)	Kasdien (5 ir daugiau kartų per dieną)	Retai (kelis kartus per savaitę ir rečiau)	Nevalgau vaisių
Mokykloje, kai dalina mokytoja					
Mokykloje, kai duoda tėvai arba nusiperku valgykloje					
Namie					

7. Kaip dažnai geri sultis (pavyzdžiui, obuolių, morkų, multivitaminų)?

- a. Kasdien (1-2 kartus per dieną)
- b. Kasdien (3-4 kartus per dieną)
- c. Kasdien (5 ir daugiau kartų per dieną)
- d. Retai (kelis kartus per savaitę ir rečiau)
- e. Negeriu vaisių sulčių

8. Kokius pieno produktus dažniausiai vartoji? (pažymėk iki 3 variantų)

- a. Pieną
- b. Varškę
- c. Jogurtą
- d. Sūrį
- e. Kefyrą
- f. Kitus (prašome nurodyti)

9. Kaip dažnai vartoji pieną ir pieno produktus (jogurtą, varškę, kefyra, sūrelius ir kita)?

- a. Kasdien 1 kartą
- b. Kasdien 2-3 kartus
- c. Kasdien 4 ir daugiau kartų
- d. Retai (kelis kartus per savaitę arba rečiau)
- e. Nevartoju pieno ir pieno produktų

9a. Kur ir kaip vartoji pieną ir pieno produktus (jogurtą, varškę, kefyra, sūrį ir kita)? (pažymėk vieną atsakymą kiekvienoje eilutėje)

	Kasdien (1 kartą per dieną)	Kasdien (2-3 kartus per dieną)	Kasdien (4 ir daugiau kartų per dieną)	Retai (kelis kartus savaitę rečiau)	Nevartoju pieno ir pieno produktų
Mokykloje, kai dalina mokytoja					
Mokykloje, kai duoda tėvai arba nusiperku valgykloje					
Namie					

10. Ar tau patinka valgyti vaisius?

- a. Taip
- b. Ne

11. Ar tau patinka valgyti daržoves?

- a. Taip
- b. Ne

12. Kuriuos iš šių produktų tau labiausiai patinka valgyti ar gerti?

- a. Vaisius
- b. Daržoves
- c. Sultis
- d. Patinka visi
- e. Nepatinka nei vienas

13. Kodėl tau nepatinka valgyti vaisių, daržovių ar gerti sulčių?

	Neskanu	Netinka išvaizda	Nepatinka pateikimas	Mano šeimoje nevalgome ar negeriamo šio produkto	Kita priežastis
Morkos					
Obuoliai					
Kriaušės					
Vaisių ir / ar daržovių sultys					

14. Ar tau patinka gerti pieną?

- a. Taip

b. Ne

15. Kokius iš šių produktų tau labiausiai patinka valgyti ar gerti? (pažymėk iki 3 variantų)

- a. Pieną
- b. Varškę
- c. Jogurtą
- d. Sūrį
- e. Kefyrą
- f. Patinka visi
- g. Nepatinka nei vienas

16. Kodėl tau nepatinka valgyti ar gerti pieno ar pieno produktų?

	Neskanu	Netinka išvaizda	Nepatinka pateikimas	Mano šeimoje nevalgome ar negeriamo šio produkto	Kita priežastis
Pienas					
Varškė					
Jogurtas					
Sūris					
Kefyras					

17. Ar norėtum valgyti daugiau vaisių, daržovių, pieno ar pieno produktų?

	Norėčiau valgyti daugiau	Valgau pakankamai	Norėčiau valgyti mažiau
Vaisiai (obuoliai, kriaušės ir pan.)			
Daržovės (morkos, bulvės ir pan.)			
Pieno ar pieno produktai (jogurtas, kefyras, varškė ir pan.)			

18. Ar žinai, kad mokykloje obuolių, obuolių sulčių, morkų ar jogurto gauni pagal specialią programą?

- a. Žinau
- b. Nežinau

19. Pažymėk, ar suvalgai mokykloje duodamus maisto produktus:

	Suvalgau viską	Suvalgau dalį	Nevalgau (nunešu namo, išmetu, atiduodu draugui ir pan.)
Obuoliai			
Kriaušės			
Morkos			
Vaisių ir / daržovių sultys			
Pienas			
Jogurtas			
Varškė			
Kefyras			

20. Ar žinotai, kad vaisius ir daržoves reikėtų valgyti kasdien ir po kelis kartus per dieną?

- a. Žinojau
- b. Nežinojau

21. Iš kur sužinojai, kad vaisius ir daržoves reikėtų valgyti kasdien ir po kelis kartus?

- a. Iš tėvų
- b. Iš knygų
- c. Iš mokytojų
- d. Iš lankstinukų
- e. Iš draugų
- f. Iš televizijos
- g. Iš kitur (prašome nurodyti)

22. Ką dažniausiai renkiesi užkandžiams?

- a. Saldumynus
- b. Traškučius
- c. Vaisius
- d. Daržoves
- e. Pieno produktus (sūrelius, jogurtą ir panašiai)
- f. Kitus (prašome nurodyti)

23. Pažymėk, kurie maisto produktai nėra sveiki:

- a. Riešutai
- b. Bulvių traškučiai
- c. Pica
- d. Avižių košė
- e. Salotos
- f. Mėsainis
- g. Obuolys
- h. Saldainiai

24. Pažymėk 2 produktus, kuriuos turėtum valgyti dažniausiai pagal mitybos piramidę:

- a. Mėsą, žuvį
- b. Prieskonius
- c. Daržoves ir žalumynus
- d. Riešutus ir sėklas
- e. Grūdinius produktus (pavyzdžiui, duoną, košę)
- f. Ankštinius produktus (pavyzdžiui, pupeles, žirnius)

25. Pažymėk 4 daržoves, kurios pavaizduotos nuotraukose (pateikiami 4 daržovių paveikslėliai, reikia atitinkamai sužymėti variantus iš pateiktų):

- a. Agurkas
- b. Agurotis
- c. Avokadas
- d. Baklažanas
- e. Brokolis
- f. Bulvė
- g. Burokėlis
- h. Kopūstas
- i. Moliūgas
- j. Morka
- k. Ropė
- l. Svogūnas
- m. Saldžioji paprika

26. Pažymėk 4 vaisius, kurie pavaizduoti nuotraukose (pateikiami 4 vaisių paveikslėliai, reikia atitinkamai sužymėti variantus iš pateiktų):

- a. Agrastas
- b. Ananasas
- c. Apelsinas
- d. Avietė
- e. Bananas
- f. Braškė
- g. Citrina
- h. Kivis
- i. Kriaušė
- j. Obuolys
- k. Persikas
- l. Slyva

27. Nurodyk, kaip tavo nuomone, gaminamas pienas:

- a. Pienas pagaminamas parduotuvėje
- b. Karvės melžiamos ūkiuose, pienas nuvežamas supakuoti į pieninę, ir iš ten patenka į parduotuvę
- c. Pieną pagamina darbininkai fabrikuose

28. Iš ko gaminamas sūris?

- a. Iš grietinės

- b. Iš sviesto
- c. Iš pieno
- d. Iš taukų

29. Ar žinai, kas yra ekologiški produktai?

- a. Žinau
- b. Esu girdėjęs / girdėjusi, bet tiksliai nežinau
- c. Nesu girdėję

2 priedas. Apklausoje naudotas klausimynas mokyklos atstovams

1. Nurodykite įstaigos pavadinimą (respondentas įrašo atsakymą):
2. Nurodykite ugdymo įstaigos tipą:
 - a. Pagrindinė mokykla
 - b. Pradinė mokykla
 - c. Progimnazija
 - d. Gimnazija
 - e. Licėjus
 - f. Mokykla-daugiafunkcis centras
 - g. Daugiafunkcis centras
 - h. Darželis-mokykla
 - i. Darželis
 - j. Kita (prašome nurodyti)
3. Kokiame regione yra Jūsų ugdymo įstaiga? Pateikiamas regionų sąrašas.
4. Kokios Jūsų pareigos?
 - k. Direktorius / direktorė
 - l. Direktoriaus pavaduotojas / pavaduotoja
 - m. Visuomenės sveikatos specialistas / specialistė
 - n. Mokytojas / mokytoja
 - o. Kita (prašome nurodyti)
5. Kaip dažnai mokiniams dalinami vaisiai, daržovės ar jų sultys pagal Programą?
 - a. 1 kartą per savaitę
 - b. 2 kartus per savaitę
 - c. 3 kartus per savaitę
6. Kokie vaisiai ir daržovės dažniausiai dalinami mokiniams pagal Programą Jūsų mokykloje? (galimi du atsakymo variantai)
 - a. obuoliai
 - b. kriaušės
 - c. morkos
 - d. Vaisių ir / ar daržovių sultys
7. Nurodykite, kurių produktų mokiniai nemėgsta arba valgo mažiau (galimi keli atsakymo variantai):
 - a. Vaisius
 - b. Daržoves
 - c. Vaisių ir / ar daržovių sultis
 - d. Mokiniai mėgsta visus išvardintus produktus
8. Kodėl, Jūsų nuomone, mokiniai nemėgsta ar valgo mažiau šių produktų?

	Nepatinka jų skonis	Nepatinka pateikimas	Mokiniai labiau įpratę valgyti saldumynus ar greitą maistą	Tėvai nepakankamai skiria dėmesio vaikų švietimui ir pratinimui prie sveiko maisto	Nesupranta jų naudos	Kitos priežastys
Obuoliai						

Kriaušės						
Morkos						
Vaisių ir / daržovių sultys						

9. Ką mokiniai dažniausiai valgo kaip užkandžius?

- Vaisius
- Daržoves
- Pieno gaminius
- Saldumynus, traškučius ir pan.
- Užkandžių mokykloje nevalgo
- Kita (prašome nurodyti)

10. Kaip dažnai mokiniams dalinami pieno produktai pagal Programą?

- 1 kartą per savaitę
- 2 kartus per savaitę
- 3 kartus per savaitę

11. Kokie pieno produktai dažniausiai dalinami mokiniams Jūsų mokykloje pagal Programą? (galimi du atsakymo variantai)

- Pienas
- Jogurtas
- Sūris
- Varškė
- Kefyras

12. Nurodykite, kurių produktų mokiniai nemėgsta ar valgo mažiau (galimi keli atsakymo variantai)

- Pienas
- Jogurtas
- Sūris
- Varškė
- Kefyras

13. Kodėl, Jūsų nuomone, mokiniai nemėgsta šių produktų?

	Nepatinka jų skonis	Nepatinka pateikimas	Mokiniai labiau įpratę valgyti saldumynus ar greitą maistą	Tėvai nepakankamai skiria dėmesio vaikų švietimui ir pratinimui prie sveiko maisto	Nesupranta jų naudos	Kitos priežastys
Pienas						
Jogurtas						
Varškė						

Kefyras						
---------	--	--	--	--	--	--

14. Ar, Jūsų nuomone, mokiniai turi pakankamas žinias apie sveiką mitybą (pavyzdžiui, supranta apie daug pridėtinio cukraus ar riebalų turinčio maistą daromą žalą sveikatai arba žino daržovių bei vaisių naudą)?
- Pakankamai
 - Nepakankamai
 - Negaliu atsakyti
15. Ar mokiniai žino ir supranta mitybos piramidę?
- Taip, dauguma arba visi
 - Ne, tik mažuma
 - Negaliu atsakyti
16. Kieno įtaka, Jūsų manymu, yra svarbiausia, skatinant mokinius sveikai maitintis? (galimi keli atsakymo variantai)
- Tėvų
 - Mokyklos
 - Bendraamžių / draugų
 - Televizijos
 - Socialinių tinklų
 - Kita (prašome nurodyti)
17. Kiek kartų Jūsų mokykloje pagal Programą per metus būna surengiama specialių renginių ir užsiėmimų, skirtų mokinių švietimui ir informavimui apie sveiką mitybą, vaisius, daržoves ir pieno produktus?
- Nebuvo rengiama
 - 1-2 kartus
 - 3-4 kartus
 - 5 ir daugiau kartų
18. Kokios švietimo apie vaisių, daržovių ir pieno produktų naudą priemonės pagal Programą buvo organizuojamos? (galimi keli atsakymo variantai)
- Informacinės pamokos mokiniams
 - Degustavimo ir maisto gamybos pamokos mokiniams
 - Kursai ir seminarai mokyklos darbuotojams
 - Kursai ir seminarai tėvams
 - Viktorinos
 - Šviečiamosios sporto varžybos
 - Išvykos į sodininkystės, daržininkystės, pienininkystės ūkius
 - Tvarus žemės ūkis
 - Kitos veiklos (prašome nurodyti)
19. Kiek apytiksliai mokinių dalyvavo specialiuose užsiėmimuose skirtuose mokinių švietimui ir informavimui apie sveiką mitybą, vaisius, daržoves ir pieno produktus? (Įrašykite)
20. Kiek apytiksliai mokyklos darbuotojų dalyvavo specialiuose užsiėmimuose skirtuose švietimui ir informavimui apie sveiką mitybą, vaisius, daržoves ir pieno produktus? (Įrašykite)
21. Kiek apytiksliai tėvų dalyvavo specialiuose užsiėmimuose skirtuose švietimui ir informavimui apie sveiką mitybą, vaisius, daržoves ir pieno produktus? (Įrašykite)
22. Kokiomis temomis dažniausiai vykdavo Programos šviečiamosios ir informavimo veiklos? (gali būti žymimi keli variantai)
- Sveika mityba, mitybos piramidė
 - Vaisių ir daržovių įvairovė, jų atkeliavimas „nuo lauko iki stalo“
 - Pieno ir pieno gaminių nauda, įvairovė ir atkeliavimas „nuo tvarto iki stalo“
 - Fizinė sveikata: mitybos įtaka žmogaus sveikatai ir judėjimo nauda

- e. Maisto švaistymo mažinimas
- f. Kitos temos (prašome nurodyti)

23. Ar mokiniai žino, kad vaisių, daržovių, sulčių ir pieno produktų gauna pagal Programą?

- a. Taip, dauguma žino
- b. Ne, žino mažuma ar nei vienas

24. Pažymėkite, ar mokiniai suvalgo duodamus maisto produktus:

	Suvalgo viską	Suvalgo dalį	Nevalgo	Nesuvalgo mokykloje, todėl atiduodama suvalgyti namuose
Obuoliai				
Kriaušės				
Morkos				
Vaisių ir / daržovių sultys				
Pienas				
Jogurtas				
Varškė				
Kefyras				

25. Ką darote su nesuvalgytais maisto produktais?

	Produktai utilizuojami	Produktai atiduodami namo programoje dalyvaujantiems mokiniams	Ugdymo įstaigoje įrengta vieta, kur nesuvalgytus produktus gali pasiimti mokyklos bendruomenės nariai	Kita
Obuoliai				
Kriaušės				
Morkos				
Vaisių ir / daržovių sultys				
Pienas				
Jogurtas				

Varškė				
Kefyras				

26. Kaip Jūsų ugdymo įstaigoje mokiniams dalinami maisto produktai pagal Programą?

- Specialiai Programai skirtu priešpiečių ar pavakarių metu
- Įprastinio maitinimo metu (išskiriant, kad tai produktai teikiami pagal Programą)
- Įrengta vieta, kur pateikiami pagal Programą gaunami produktai (neišfasuoti po atskirą porciją) ir mokiniams sudaromos sąlygos patiems įsipilti geriamojo pieno ar jogurto, kefyro.

27. Ar įgyvendindami Programą susiduriate su kliūtimis ar sunkumais teikdami mokėjimo prašymus?

- Taip
- Ne
- Nežinau

27a. Jei taip, su kokiomis kliūtimis ar sunkumais susiduriate teikdami mokėjimo prašymus: (pakomentuokite)

28. Ar susiduriate su kliūtimis ar administraciniais sunkumais teikdami ataskaitas?

- Taip
- Ne
- Nežinau

28a. Jei taip, su kokiomis kliūtimis ar administraciniais sunkumais susiduriate teikdami ataskaitas: (pakomentuokite)

29. Ar kyla problemų bendradarbiaujant su produktų tiekėjais?

- Taip
- Ne
- Nežinau

29a. Jei taip, su kokiomis problemomis susiduriate bendradarbiaudami su produktų tiekėjais: (pakomentuokite)

30. Ar įgyvendindami Programą susidūrėte su kitomis kliūtimis?

- Taip
- Ne

30a. Jei taip, su kokiomis kitomis kliūtimis susidūrėte įgyvendindami Programą? (pakomentuokite)

31. Ką siūlytumėte tobulinti / keisti vaisių, daržovių, pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo mokykloje programoje, jos įgyvendinime, kad ji būtų veiksminga skatinant mokinius dažniau vartoti sveikus produktus? (galimi keli atsakymo variantai)

- Programa yra veiksminga ir patobulinimai nėra reikalingi
- Didinti mokiniams dalinamų vaisių ir daržovių kiekį
- Didinti daržovių asortimentą
- Didinti vaisių asortimentą
- Didinti sulčių asortimentą
- Didinti mokiniams dalinamų pieno ir pieno produktų kiekį
- Didinti pieno produktų asortimentą
- Dažniau mokinius šviesti, dalinti mokomąją medžiagą
- Keisti produktų pateikimo būdus
- Keisti produktų pateikimo laiką
- Kita (prašome nurodyti)

32. Kokius maisto produktus papildomai siūlytumėte įtraukti į Programą? Atsakymus įrašo patys respondentai.

33. Ar manote, kad Programa turi reikšmingą įtaką prisidedant prie mokinių sveikų mitybos įpročių formavimo?

- a. Taip
- b. Taip, bet labai ribotą įtaką
- c. Ne

34. Ar, Jūsų manymu, Programa yra naudinga ir turėtų būti toliau tęsiama ateityje?

- a. Labai naudinga
- b. Naudinga
- c. Iš dalies naudinga
- d. Nenaudinga

3 priedas. Anketoje naudotas klausimynas darželio atstovams

1. Nurodykite įstaigos pavadinimą (respondentas įrašo atsakymą):
2. Nurodykite ugdymo įstaigos tipą:
 - a. Pagrindinė mokykla
 - b. Pradinė mokykla
 - c. Progimnazija
 - d. Gimnazija
 - e. Licėjus
 - f. Mokykla-daugiafunkcis centras
 - g. Daugiafunkcis centras
 - h. Darželis-mokykla
 - i. Darželis
 - j. Kita (prašome nurodyti)
3. Kokiame regione yra Jūsų ugdymo įstaiga? Pateikiamas regionų sąrašas.
4. Kokios Jūsų pareigos?
 - k. Direktorius / direktorė
 - l. Direktoriaus pavaduotojas / pavaduotoja
 - m. Visuomenės sveikatos specialistas / specialistė
 - n. Mokytojas / mokytoja
 - o. Kita (prašome nurodyti)
5. Kokie vaisiai, daržovės ir sultys dažniausiai dalinami vaikams jūsų įstaigoje pagal Programą? (galimi keli atsakymo variantai)
 - a. obuoliai
 - b. kriaušės
 - c. morkos
 - d. vaisių ir / ar daržovių sultys
 - e. kiti (prašome nurodyti)
6. Organizuojant švietimo renginius pagal Programą yra galimybė naudoti įvairesnius maisto produktus. Kokius gaminius papildomai naudojate vedant švietimo renginius pagal Programą?
 - a. Bananai
 - b. Kiviai
 - c. Citrusiniai vaisiai
 - d. Vynuogės
 - e. Įvairios šviežios daržovės
 - f. Aliejus
 - g. Medus
 - h. Nenaudojame
7. Kaip dažnai vaikai darželyje valgo vaisius, daržoves ar geria jų sultis pagal Programą?
 - a. 1 kartą per savaitę
 - b. 2 kartus per savaitę
 - c. 3 kartus per savaitę
8. Kokie pieno produktai dažniausiai dalinami vaikams pagal Programą? (galimi keli atsakymo variantai)
 - a. Pienas
 - b. Jogurtas
 - c. Varškė
 - d. Kefyras

e. Kita (prašome nurodyti)

9. Kaip dažnai vaikams dalinami pieno produktai pagal Programą?

- a. 1 kartą per savaitę
- b. 2 kartus per savaitę
- c. 3 kartus per savaitę

10. Nurodykite, kurių produktų vaikai nemėgsta ar valgo mažiau (galimi keli atsakymo variantai):

- a. Vaisių
- b. Daržovių
- c. Vaisių ir / ar daržovių sulčių
- d. Mėgsta vaisius, daržoves ir / ar jų sultis

11. Kaip manote, kodėl vaikai nemėgsta ar valgo mažiau šių produktų?

	Nepatinka skonis	Netinka pateikimas	Tėvai neskiria pakankamai dėmesio vaikų sveikai mitybai	Vaikai labiau pripratę prie kitų, saldžiųjų produktų	Vaikai labiau pripratę prie saldumynų ar greito maisto	Nesupranta šių produktų naudos
Morkos						
Obuoliai						
Kriaušės						
Vaisių ir / ar daržovių sultys						

12. Nurodykite, kurių produktų vaikai nemėgsta ar valgo mažiau (galimi keli atsakymo variantai):

- a. Pieno
- b. Varškės
- c. Jogurto
- d. Sūrio
- e. Kefyro
- f. Mėgsta visus išvardintus produktus

13. Kaip manote, kodėl vaikai nemėgsta ar valgo mažiau šių produktų?

	Nepatinka skonis	Netinka pateikimas	Tėvai neskiria pakankamai dėmesio vaikų sveikai mitybai	Vaikai labiau pripratę prie kitų, saldžiųjų produktų	Vaikai labiau pripratę prie saldumynų ar greito maisto	Nesupranta šių produktų naudos
Pienas						
Varškė						
Jogurtas						

Sūris						
Kefyras						

14. Ar vaikai norėtų valgyti daugiau vaisių, daržovių, pieno ar pieno produktų?

	Norėtų valgyti daugiau	Valgo pakankamai	Norėtų valgyti mažiau
Vaisiai (obuoliai, kriaušės ir pan.)			
Daržovės (morkos, bulvės ir pan.)			
Pieno ar pieno produktai (jogurtas, kefyras, varškė ir pan.)			

15. Ką vaikai dažniausiai valgo kaip užkandžius?

- Vaisius
- Daržoves
- Pieno gaminius
- Saldumynus, traškučius ir pan.
- Užkandžių darželyje nevalgo
- Kita (prašome nurodyti)

16. Ar vaikai supranta ir moka atskirti, kas yra sveika ir nesveika mityba?

- Dauguma supranta
- Ne, supranta tik kai kurie
- Dauguma nesupranta

17. Ar vaikai žino, kas yra mitybos piramidė?

- Dauguma žino
- Žino tik kai kurie
- Dauguma nežino

18. Ar vaikai atpažįsta daržoves ir vaisius?

- Atpažįsta
- Atpažįsta tik kai kurie
- Neatpažįsta

19. Kiek kartų per metus buvo organizuojami renginiai ar kitos veiklos vaikų švietimui ir informavimui apie sveiką mitybą, vaisius, daržoves ir pieno produktus pagal Programą?

- Nebuvo organizuoti
- 1-2 kartus
- 3-4 kartus
- 5 ir daugiau kartų

20. Kokios švietimo apie vaisių, daržovių ir pieno produktų naudą priemonės pagal Programą buvo organizuojamos? (galimi keli atsakymo variantai)

- Informacinės pamokos mokiniams
- Degustavimo ir maisto gamybos pamokos mokiniams

- l. Kursai ir seminarai mokyklos darbuotojams
- m. Kursai ir seminarai tėvams
- n. Viktorinos
- o. Šviečiamosios sporto varžybos
- p. Išvykos į sodininkystės, daržininkystės, pienininkystės ūkius
- q. Kitos veiklos (prašome nurodyti)

21. Kiek apytiksliai vaikų dalyvavo specialiuose užsiėmimuose skirtuose vaikų švietimui ir informavimui apie sveiką mitybą, vaisius, daržoves ir pieno produktus? (Irašykite)

22. Kiek apytiksliai darželio darbuotojų dalyvavo specialiuose užsiėmimuose skirtuose švietimui ir informavimui apie sveiką mitybą, vaisius, daržoves ir pieno produktus? (Irašykite)

23. Kiek apytiksliai tėvų dalyvavo specialiuose užsiėmimuose skirtuose švietimui ir informavimui apie sveiką mitybą, vaisius, daržoves ir pieno produktus? (Irašykite)

24. Kokiomis temomis dažniausiai vykdavo Programos šviečiamosios ir informavimo veiklos? (gali būti žymimi keli variantai)

- a. Sveika mityba, mitybos piramidė
- b. Vaisių ir daržovių įvairovė, jų atkeliavimas „nuo lauko iki stalo“
- c. Pieno ir pieno gaminių nauda, įvairovė ir atkeliavimas „nuo tvarto iki stalo“
- d. Fizinė sveikata: mitybos įtaka žmogaus sveikatai ir judėjimo nauda
- e. Maisto švaistymo mažinimas
- f. Tvarus žemės ūkis
- g. Kitos temos (prašome nurodyti)

25. Ar vaikai supranta, kad vaisių, daržovių, sulčių, pieno produktų gauna pagal Programą?

- a. Dauguma supranta
- b. Kai kurie supranta
- c. Dauguma nesupranta

26. Pažymėkite, ar vaikai suvalgo duodamus maisto produktus:

	Suvalgo viską	Suvalgo dalį	Nevalgo	Atiduodama suvalgyti namuose
Obuoliai				
Kriaušės				
Morkos				
Vaisių ir / ar daržovių sultys				
Pienas				
Jogurtas				
Varškė				
Kefyras				

27. Ką darote su nesuvalgytais maisto produktais?

	Produktai utilizuojami	Produktai atiduodami namo programoje dalyvaujantiems vaikams	Ugdymo įstaigoje įrengta vieta, kur nesuvalgytus produktus gali pasiimti bendruomenės nariai	Kita
Obuoliai				
Kriaušės				
Morkos				
Vaisių ir / daržovių sultys				
Pienas				
Jogurtas				
Varškė				
Kefyras				

28. Kaip Jūsų ugdymo įstaigoje mokiniams dalinami maisto produktai pagal Programą?

- d. Specialiai Programai skirtu priešpiečių ar pavakarių metu
- e. Įprastinio maitinimo metu (išskiriant, kad tai produktai teikiami pagal Programą)
- f. Įrengta vieta, kur pateikiami pagal Programą gaunami produktai (neišfasuoti po atskirą porciją) ir vaikams sudaromos sąlygos patiems įsipilti geriamojo pieno ar jogurto, kefyro.

29. Ar įgyvendindami Programą susiduriate su kliūtimis ar sunkumais teikdami mokėjimo prašymus?

- a. Taip
- b. Ne
- c. Nežinau

29a. Jei taip, su kokiomis kliūtimis ar sunkumais susiduriate teikdami mokėjimo prašymus: (pakomentuokite)

30. Ar susiduriate su kliūtimis ar administraciniais sunkumais teikdami ataskaitas?

- a. Taip
- b. Ne
- c. Nežinau

30a. Jei taip, su kokiomis kliūtimis ar administraciniais sunkumais susiduriate teikdami ataskaitas: (pakomentuokite)

31. Ar kyla problemų bendradarbiaujant su produktų tiekėjais?

- a. Taip
- b. Ne
- c. Nežinau

31a. Jei taip, su kokiomis problemomis susiduriate bendradarbiaudami su produktų tiekėjais: (pakomentuokite)

32. Ar įgyvendindami Programą susidūrėte su kitomis kliūtimis?

- a. Ne
- b. Taip

32a. Jei taip, su kokiais problemomis susidūrėte įgyvendindami Programą: (pakomentuokite)

33. Ką siūlytumėte tobulinti / keisti vaisių, daržovių, pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo mokykloje programoje, jos įgyvendinime, kad ji būtų veiksminga skatinant vaikus dažniau vartoti sveikus produktus? (galimi keli atsakymo variantai)

- a. Programa yra veiksminga ir patobulinimai nėra reikalingi
- b. Didinti vaikams dalinamų vaisių ir daržovių kiekį
- c. Didinti daržovių asortimentą
- d. Didinti vaisių asortimentą
- e. Didinti vaisių ir / ar daržovių sulčių asortimentą
- f. Didinti vaikams dalinamų pieno ir pieno produktų kiekį
- g. Didinti pieno produktų asortimentą
- h. Dažniau vaikams šviesti, dalinti mokomąją medžiagą
- i. Keisti produktų pateikimo būdus
- j. Keisti produktų pateikimo laiką
- k. Kita (prašome nurodyti)

34. Kokius maisto produktus papildomai siūlytumėte įtraukti į Programą? Atsakymus įrašo patys respondentai.

35. Ar manote, kad Programa turi reikšmingą įtaką prisidedant prie vaikų sveikų mitybos įpročių formavimo?

- a. Taip
- b. Taip, bet labai ribotą įtaką
- c. Ne

36. Ar, Jūsų manymu, Programa yra naudinga ir turėtų būti toliau tęsiama ateityje?

- a. Labai naudinga
- b. Naudinga
- c. Iš dalies naudinga
- d. Nenaudinga

4 priedas. Interviu dalyvavusių institucijų sąrašas

Ugdymo įstaigos (mokyklos ir darželiai)	Jonavos „Neries“ pagrindinė mokykla
	VšĮ „Balseliai“ (darželis)
	Klaipėdos "Santarvės" pagrindinė mokykla
	Pasvalio Riešuto mokykla
	Nevalstybinis vaikų darželis „Nendrė“
	Kaišiadorių r. mokykla-darželis „Rugelis“
	Krikščioniškas darželis
	Anykščių r. Kavarsko vid. mokyklos ikimokyklinio ugdymo sk.
	Kėdainių r. Krakių Mikalojaus Katkaus gimnazija
	Vilniaus Gerosios Vilties progimnazija
	Gedimino sporto ir sveikatinimo gimnazija
	Anykščių lopšelis-darželis „Žilvitis“
	Naujamiesčio I/d "Bitutė"
	Tiekėjai
	UAB „Handelshus“
	UAB „AVANTI HR“
Priežiūros institucija	VšĮ Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūra